

Alkotmányellenőrzés.

2009 APR 28

Alkotmányellenőrzés?

2014 FEBR 04

Wiley Swan alap { 1919 máj. — 1919 szept. 1-74.
23
1920. I fe 4-61.
(angl. írás)

~~5709~~

30.009

Szabolcsvármegye közönségéhez

16640—1919. K. számu

TISZTELETTELJES

J E L E N T É S E

Szabolcsvármegye alispánjának

Szabolcsvármegye 1919. I. félévi
közigazgatásának állapotáról

1920. I. félév

2916

Sz-Sz-B Megyei
Levéltár Szakkönyvtára

00011404

NYIREGYHÁZA,
JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJA
1714—1919.

Nyitragházal
Állami Levéltár

1158 / ~~4963~~ 6

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Magyarország közel öt éven át ezeréves hősi történelméhez méltó csodás kitartással s vitézséggel küzd végig a reá kényszerített borzalmas háborút s annak utolsó fázisában, amikor a háboru hamvadó parazsa alól kezd felcsillámlani a nehezen várt béke első kis szikrája, saját fiainak eltévelyedése végveszedelembé dönti.

Hosszu kényszerü némaság után a f. évi május havában megtartott első rendes közgyűlésünkön előterjesztett jelentésemben röviden igyekeztem hű képét adni az októberi forradalom kiförése óta lezajlott s vármegyénken is átviharzott eseményeknek.

Mindannyian el voltunk telve akkor egy biztatóbb, reményt keltő, szebb, nyugodalmasabb jövő csillogó képével.

Amikor a román kir. csapatok bevonulása után megszűnik vármegyénkben a tanácsköztársaság szerencsétlen vállalkozása, amikor halljuk a román hadsereg nálunk megfordult vezéreinek ajkáról a biztató kijelentéseket, joggal élhetett bennünk a remény, hogy csakhamar az egész országban elcsitulnak a lelkiismeretlen durva kezektől felkorbácsolt oktalan szenvedélyek, erőre kap a teremtő munka szelleme s visszatér a béke s nyugalom feldult tüzhelyeinkre.

A vármegye intéző körei nyomban a román csapatoknak április 27-én történt bevonulása után minden erejükkel oda törekeshnek, hogy e remény megvalósításának útját egyengessék.

Ez a cél, ez az eszme vezet mindenkit, amikor belátva, hogy a vármegyei közigazgatásban eddig még soha megközelítőleg sem tapasztalt felelősség sulyát, a teljes mértékben átértzett történelmi jelentőségű feladatok terheit egymagam, mint akkor helyettes alispán, nem viselhetem, általánossá válik az óhajtás, hogy a román kir. csapatok főparancsnokságának nyomban közölt ama felfogására, hogy a közjogi helyzetben az 1918. okt. 31 előtti állapot az irányadó, mint a jogfolytonosság alapjára helyezkedve a vármegye főispáni széke betöltessék.

E célból a vármegye közéletének hivatali s társadalmi állásuknál fogva hivatott férfait egybehívtam s a megtartott értekezleten az a határozott, egyöntetűnek mondható felfogás alakult ki, hogy a főispáni állás betöltése iránt lépések történjenek.

Választásunk dr. Ujfalussy Dezsőre esik, akinek a vármegye minden lakosa előtt ismert egyéniségében, tudásában, tapasztalatában, erős akaratában s erélyességében a rendkívüli sulyos viszonyok között is biztosítékot látunk arra, hogy a működéséhez fűzött várakozásunkban csalatkozni nem fogunk.

Május 7-én gróf Dessewffy Dénes, gróf Dessewffy Béla, Geduly Henrik ág. h. ev. püspök, Énekes János prépost főesperes, Ruttkay Gyula, kanonok, főesperes, lelkész, dr. Zelenka Lajos kuriai bíró, törv. elnök, Mikecz Dezső ny. alispán, dr. Járossy Sándor ügyvéd, Mikecz István alispán helyettes főjegyző, dr. Bencs Kálmán polgármester, Szalánczy Ferenc nagybirtokos, Jármay Menyhért, báró Buttler Sándor, Liphay Jenő nagybirtokos, Kállay András ny. főispán, Nagy Ákos tábornok, dr. Kállay Rudolf udvari tanácsos, dr. Szesztay Zoltán vm. t. főügyész, Péchy Gyula vm. árvaszéki elnök, dr. Dohnál József vm. t. főorvos, Szunyogh Ferenc főszolgabíró, dr. Gergelyffy Endre vm. h. főjegyző, Virányi Sándor főszolgabíró, dr. Klekner Károly kórházi igazgató

főorvos, dr. Mikecz Miklós kórházi főorvos, Kiss Sándor rendőrkapitány, dr. Sarvay Elek vm. tb. főügyész, dr. Mikecz László vm. árv. ülnök, dr. Vadász Sándor vm. aljegyző, Kausay Tibor gazd. felügyelő, birtokos, Irinyi Szabolcs tb. főszolgabíró, dr. Kállay Miklós tb. főszolgabíró, földbirtokos, Mikó Bertalan vm. aljegyző a Nyiregyházán időző Hanzu tábornokhoz azon javaslatot tesszük, hogy amint az már korábban más vármegyében is történt, az üresedésben levő főispáni állás mielőbb betöltessék s a főispáni teendőik ellátásával dr. Ujfalussy Dezső nyug. főispán bizassék meg.

Általános meglepedést kelt, hogy a parancsnokság a javaslatot a legmesszebbmenő előzékenységgel fogadva a megbízást csakhamar dr. Ujfalussy Dezsőhöz juttatja, aki azt önzetlen áldozatkészséggel elfogadva erőit, tehetségét újból Szabolcsvármegye szolgálatába állítja.

Azt hiszem, mindnyájunk előtt feledhetetlen lessz a vármegye törvényhatóságának 1919. május hó 31-én tartott tavaszi rendes közgyűlése.

Alig pár héttel ezelőtt folytak le az ősi vármegye közgyűlési termében a szovjet választások, megcsufolásként minden egyéni és szólásszabadságnak, a törvénynek, jognak és igazságnak.

S ime május 31-én, derült, ragyogó, tavaszi napfényben megilletődött, a történelmi pillanat lélekemelő tudatát visszatükröző arccal, ugyanabban a teremben se-reglettek össze a vármegye régi kipróbált hűséges fiai. Csakhamar felhangzanak a vármegye legjobbainak hívó szavára békéjét, nyugalma, csendes családi körét gondolkodás, tétovázás nélkül otthagytak, a közélet porondjára buzgó áldozatkészséggel újra kilépő főispán meghatottságtól remegő megnyitó szavai s dr. Ujfalussy Dezső ragyogó beszédjében tesz újra hitvallást arról, hogy nem szűnt meg szive hazájáért dobogni, hogy

most is hűséges fia vármegyéjének, hogy az első intésre kész érte tovább fáradni, küzdeni, dolgozni, odaadással, hittel, reménnyel és szeretettel. A közgyűlést megnyitó szavai a következők:

„A tek. Törvényhatósági Bizottság minden tagja tudomással bír arról, hogy a legutoljára tartott törvényhatósági bizottsági ülés óta milyen kínos események színtere volt s részben még az ma is szétmarcangolt szerencsétlen Magyar hazánk. Ami közelebbről a szabolcsvármegyei szomorú eseményeket illeti, e részben az alispáni jelentés részletes ismertetést tartalmazván, annak elébe vágni nem akarok.

Szabolcsvármegye minden lakosához intézett a Nyirvidék hasábjain közzétett nyílt levelemben részletesen ismertettem főispáni megbízatásom előzményeit, azokat az okokat, amelyek alapján a megbízatás elfogadására határoztam magamat, ugyanott megjelöltem azokat az irányelveket, amelyeket a míg ideiglenes megbízatásom tart, szigorú lelkiismeretességgel be kívánok tartani.

Számitván arra, hogy a tek. törvényhatósági bizottság tagjai nyílt levelem tartalmát szivesek voltak figyelemre méltatni, nem látom helyét annak, hogy ismétlésekbe bocsátkozzam s ezzel szives türelmüket feleslegesen vegyem igénybe

Az u. n. megyei direktórium elillanása óta az ősi vármegyeházának ablakai állandóan tárvák, hogy a rothadásnak és büzös piszoknak undok illata ebből az épületből eltávolítottassék.

Annak a mérges gaznak, amely itt felburjánzott s az ingoványos mocsarakat jellemző hinárként a mélységbe kívánt lenyomni mindent, ami nem hozzá hasonló, ennek a buján tenyészésnek indult gaznak a kigyomlálása, a kiirtása az egyetlen kötelesség.

A kertész gondoságával kell azonban megvigyázni azt, hogy a káros növényvel együtt ne pusztítottassék el

más értékes, vagy legalább is gondos ápolással még azzá tehető egyed.

Nem politizálásra vállalkoztam. Nem vezetett az érvényesülési vágy. Egy vágy irányította elhatározásomat; szolgálni vármegyém, szeretet édes magyar hazám javát azzal, hogy erős akarattal kiirtója legyek mindennek, ami gaz, viszont szeretetteljes gondozója és ezzel átformalója a megtévesztetteknek, hogy így a tisztességes elem érvényesülése lehetővé tétessék.

E helyről is arra kérem a tek. törvényhatósági közgyűlés minden tagját s egyben a vármegye lakosait is: szüntessék be a személyi, politikai ellentéteket, addig legalább amíg a takarítás munkája tart s elérkezik az idő, amikor a jogrend, mely mindennek alapja, — újra helyreáll s az erre illetékessé váló alkotmányos tényezők rendelkezhetnek az ügyek mikénti és kiáltal leendő vitele tárgyában, s méltóztassanak engemet s a tisztikart támogatni, kizárólag csak a köz javát szolgáló törekvéseinkben.

Méltóztassanak támogatni abbéli célunk elérésében is, hogy e vármegye lakosainak erre rászoruló része felvilágosítottassék a részben, hogy a hazugság, ámtás, még fellegrárak építésére sem, annál kevésbé lehet alkalmas maradandó alkotására.

Támogatólag odahatni, hogy a magyar munkás nép alap-jellemvonását képező józan belátását elővéve ne üljön fel löbbé összerabolt vagyonokból meritett busás napidijakért lelketlenül, felelősség nélkül lázító, hazudozó, az emberi tisztességről fogalommal sem bíró semmiházinak, hanem tanulja megbecsülni az erre magát éveken át tartó tisztességes viselkedésével érdemessé tett faluja tagjabeli egyént habár nem proletár is és szívtelje meg azoknak értelmes, becsületes és a való tényeket felderítő magyarázatait.

Méltóztassanak megértő szívvvel és lélekkel segíteni a meggyőzés munkájában, a részben nevezetesen, hogy minél szélesebb rétegbe átvitessék az a tudat, hogy rend, boldogság és megelégedés csak ott lehetséges, ahol nem lesz kiölve az emberekből az Istenbe vetett hit, ahol érték a tisztességes munka, ahol az embereket az egymás iránti becsülés és megértés vezeti.

Ezen az uton haladva, szorosán összefogva a társadalom minden rétegének tisztességes eleme, érhetjük el csak azt a remélt és hön óhajtott célunkat, hogy a letiport magyar nemzet haldokló poraiból phönixként újra éledjen.

Megköszönve megjelenésüket, a fent jelzett irányelvek által vezetendő munkához kérem a szives támogatást.

Ez után Énekes János prépost főesperes, törvényhatósági biz. tag az egész Th. közgyűlés osztatlan egyetértésével teszi meg indítványát a főispán önzetlen, hazafias áldozatkészségének elismerése iránt a következőkben:

Méltóságos Főispán Ur!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Méltóztassanak nekem megengedni, hogy több érdemes urakat megelőzve, akik hosszú évek önzetlen munkálkodása és bölcs tapasztalataik alapján joggal kívánhatják ily alkalommal maguk részére az elsőséget, nyomban az elnöki székfoglaló után felszólalni bátorkodom.

Teszem azt nem tolakodásból, hanem azon a címen, hogy csekélységem egyike volt azoknak, akik azt a sürgető kérelmet és felhívást intézték dr. Ujfalussy Dezső volt főispán ur Öméltóságához, amely alapja és egyszersmind előfeltétele is volt az ő mostani vállalkozásának!

Tettem azt, és tettük mindnyájan azzal a meggyőződéssel, hogy bár e lépés a szokásos formáknak nem is felel meg, de el nem volt odázható, mert ha valamikor úgy most bekövetkezett az az idő, amikor érvénybe

lépett az a jogelv: „*salus reipublicae suprema lex esto!*“ A vagyis, hogy a Haza üdve és java minden írott törvénynél előbbre való!

Tettük azt a felhívást azért is, mert láttuk, hogy ebbe a minden tekintély tiszteletét lejáratott s még Isten hitében is megingatni iparkodott népben a törvények tiszteletét, az élet és tulajdon szentségét: egy viszonylagosnak elismert a jelenleg adható magasabb köztekin-tély felállítása nélkül, pusztán csak a szintén meghurcolt és lejáratott tisztviselői tekintéllyel helyreállítani nem lehet.

Tudtuk azt is, hogy a tisztviselői kar, vázolt helyzetében, a romok eltakarításának és a rend helyreállításának óriási munkáját nyugodtan csak úgy végezheti, ha a politikai felelősség tekintetében fedezve van!

Végül mert tudtuk, hogy jelenlegi megszállott helyzetünkben a végrehajtó hatalom gyakorlásához közelebb férközni csak azon az uton lehet, amelyet Szatmár és Hajdu vármegyék s Debrecen város törvényhatóságai — melyek korábban felszabadultak — például mutattak!

Ily körülmények között intéztük sürgető felkérésünket, sőt felszólításunkat Méltóságodhoz!

Méltóságodhoz akit az egész vármegye mint izig vérig magyar, talpig becsületes szilárd jellemű emberi ismert.

Akiről tudtuk, hogy a jelen körülmények közt félre tesz minden párttekinetet!

Akiről tudtuk, hogy nem csak erős keze, de honfi szíve is van, aki a kezében összpontosuló hatalmat nem fogja a saját fajtája, a félrevezetett és eltévelyedett nép szükségtelen sanyargatására fordítani.

Méltóságod engedett felhívásunknak s vállalkozott a nagy kockázattal és sok nyugtalansággal járó feladat teljesítésére, amely azonkívül a közvélemény, az alaku-

landó törvényes kormány, sőt a történelem előtt is felelősséggel jár!

Mi ezért köszönettel tartozunk! De nemcsak mi, hanem egész vármegyénk közönsége!

Ez azonban nem elég!

Meg kell osztanunk a felelősség azon részét, amely ránk esik! mert mindnyájunk érdekében vállalta a feladatot!

Ugyanezért amidőn Őméltóságának mai székfoglalója alkalmából az egész törvényhatóság kiérezhető köszönét tolmácsolom és működésére Isten áldását kérem, a továbbiakra nézve a következő indítványt vagyok bátor előterjeszteni s elfogadásra ajánlani:

I n d i t v á n y:

Szabolcsvármegye Törvényhatósága teljes elismeréssel vesz tudomást arról, hogy dr. Ujfalussy Dezső a törvényhatóság válságos óráiban, önfeláldozó készséggel vállalkozott a főispáni teendők ideiglenes vitelére.

Nehéz feladatának teljesítésében őt teljes bizalommal és odaadással támogatja.

Kész vele osztozni abban a felelősségben, mely őt az alakulandó országos kormány részéről, vagy bármely irányból, ezen állás elfoglalása következtében érhetné.

Kifejezi abbeli várakozását, hogy az alakulandó országos kormány, az Ő hazafias és önfeláldozó vállalkozását utólag legalizálni és a maga bizalmával továbbra is szentesíteni fogja.

Ez okból utasítja a vármegye alispánját, hogy a vármegye ezen állásfoglalását a lehetőség első megnyilatkozása alkalmával, megfelelő formában, és esetleg küldöttség útján, a kormányhoz juttassa.

Kérem ezen indítvány elfogadását!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Ma is a legmélyebb meghatottsággal gondolok vissza arra, hogy engem ez az emlékezetes törvényhatósági közgyűlés ültetett Szabolcsvármegye alispáni székébe; hogy ezekben a rettenetesen komoly, nehéz időkben felém fordult a Törvényhatóság bizalma, aki előtt nem volt és nem lesz szentebb kötelesség, mint lelke minden gondolatával, szive vérének minden cseppjével, lelki és testi erői minden atomjával ősi, szeretett vármegyéjét utolsó lehetőleg hűséggel szolgálni.

Mélyen, kitörölhetetlenül szívembe vésődtek Geduly Henrik trvhat. bizottsági tag ur Őméltóságának hozzám intézett alább következő classikus szavai:

Méltóságos Főispán Ur!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Abban a pillanatban, amidőn Szabolcsvármegye a kiállott válságos, sőt mi több rémséges idők után ősi törvényben biztosította alkotmányos jogainak gyakorlása végett össze jöve, feladatainak legelsőjeként a kipróbált régi jelesek helyére új vezért állított a maga élére, legyen szabad nekem pár igénytelen szóban kifejezést adnom a vármegye közönsége e felett érzett örömeinek, ünnepi érzéseinek.

Alispánt választottunk! Egy szívvvel lélekkel, félretéve az ősi magyar átkot képező mindenféle pártviszályt, osztatlan bizalommal, zavartalan összhangban lelkes, mondhatnám: ünnepi fellángolásával és bizalom nyilatásával hazát szerető, hazánk sorsáért aggódó igaz magyar szívünknek. Alispán ur! Bizodalunk letéteményese! E nagy és ősi magyar vármegye önkormányzatának választott feje, hivatott szellemi vezére! Érti e Ön mit jelent ebben a pillanatban, az országnak, az ezer éves magyar hazának, az ősi vármegyének e vármegye egész társadalmának tépett, zaklatott, sujtott, agyongyötört helyzetében az egész választóközön-

ség bizodalmanak egyhangu lelkesedéssel való megnyilvánulása mellett alispánná választatni? Érti e Ön, mit jelent a béke művének kormányrudja mellé kerülni akkor, mikor a vármegye északnyugati határán az erőnek erejével küzdelembe hajszolt ártatlanok véráldozatát is kieroszakoló vörös rém elűzésére még mindig az ágyuk dőreje hallik, — és amikor, ideben ebben a terebben, alig hiszem, hogy legyen egy egyetlen honfiui sziv, amelyet az utolsó hetek izgalmai a végsőkig agyon ne zaklattak — és már a kétségbeesés határáig ne hajszoltak volna?

Azt jelenti ez a választás s annak szinte ünnepi magasztosságú lefolyása s nagy élvezettel hallgatott székfoglaló beszédéből látjuk, mennyire mélységesen, mélyen tudja és érzi azt m. t. Alispán ur; azt jelenti, hogy soha nehezebb viszonyok között magyar vármegye több várakozással, magasabbra fokozott izgalommal és szilárdabb reménnyel vezért nem hívott el, mint tette azt Alispán urral e pillanatban a mi vármegyénk.

És mi hisszük és tudjuk, hogy Alispán ur mind eme nagy várakozásnak, bizalomnak és reménynek a legteljesebb mértékben meg fog felelni. Ugy tanultuk megismerni Önt mindannyian, de legkivált — amint arra teljes joggal méltóztatott hivatkozni székfoglaló beszédében — a közelmúlt válságos napokban, mint a legnemesebb értelemben vett hazafias kötelességteljesítés és egész az önfeláldozásig menő férfias tetterő kimagasló megtestesülését. Ha visszagondolunk a multa, látjuk, hogy nem volt a vármegyének öröme, búja, gondja, ünnepe, amelynek alispán ur — eddigi főjegyzői működése folyamán — valósággal elragadó írásműveknek egész kötetekre rugó bőségevel ne tudott volna az igaz hazafias érzés mélységével és a hivatott író művészetével kifejezést adni. Nem volt a vármegye igazgatásának ága, amelyben a legteljesebb anyag és tárgyismerettel, a legodaadóbb buz-

gósággal ne tudta volna a közjó áldására szolgálni vármegyéjét. Ott láttuk mindig és mindenütt, ahol küzdeni, dolgozni, fáradni, alkotni, vezetni kellett, ott láttuk azokban a közelmúltban lezajlott véresen fekete napokban egész odáig képviselni a hazafias meggyőződés és a vármegye jogainak féltékeny megőrzése szent ügyét, hogy a hirhedt második direktórium vérlázító, pribék munkája közben inkább személyes szabadságát, sőt nekünk és forrón szeretett kedves családjának annyira drága életét is kockára tette, semmint meggyőződését tagadta volna meg. Ezt mi feledni nem fogjuk soha! S azért ha van is amely cserébe az akkori rettentő izgalmaiért tud némi enyhet adni munkában, izgalomban annyira zaklatott szívének, így arra kérjük Önt m. t. Alispán ur, tekintse és fogadja el tőlünk ezt az ünnepi bizalomnyilvánítást annak!

Mi érezzük, tudjuk, hogy e pillanatban a legméltóbb kezekbe tettük le e vármegye kormányzatának, igazgatásának sorsát. Ön jeles elődeinek kiváló erényeit Isten kegyelméből igazán szerencsés összhangban egyesíti magában. Vezesse most már, megnyílt magasztos működési körében, vezesse lelkét az egységes magyar nemzeti társadalom létrehozásának, tettehívásának, ha valamikor, úgy éppen most annyira végtelenül fontos, annyira nagy horderejű célgondolota, vezesse szívé a tudom, ifju kora legszebb álmait képezett magyar nemzeti függetlenség, szabadság, szellemi és anyagi felvirágkozás nagyszerű eszméje, vezesse erre érdemes honfitársait, vármegyéje minden erre méltó lakóját osztály és rangkülönbség nélkül egyforma szívvvel, osszon mindannyiunknak igazságot jogérző, ártatlanul ítélő lelkével, haladjon vármegyéje tisztikarának az Ön kipróbált, szeretett, jeles munkatársainak élén a közügy szolgálatában lankadatlan buzgósággal, férfias munkás, bölcs, igazságos, magyar lelkülettel a józan haladás és felvirágkozás utján egyre előbbre

és előbbre és én tudom: a mi bizodalunk és hálánk, de Isten legjobb áldásai is szakadatlanul kísérendik Önt!

Éljen az Alispán!

És soha sem fogok megszűnni arra törekedni, hogy ezekből az örökszépségű szavakból felém áradó, megható bizalomra méltónak s érdemesnek bizonyuljak.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Talán nem lett volna a that. bizottságnak újra éledés után végzett első korszakalkotó munkája tökéletes, ha nem gondoskodott volna arról, hogy a vármegye tisztviselőinek helyére az új nagy munkára hivatott új katonákat állítson. S bizonyára ez a gondolat vezette a that. Bizottságot a vármegye többi tisztviselői állásainak betöltésénél, amikor a kipróbált régi erőkn kívül a vármegye főjegyzőjeként Virányi Sándort, II-od főjegyzőkként dr. Mikecz Lászlót és Tóth Lászlót, főszolgabírákúl dr. Kálnay Zoltánt és dr. Gergelyffy Endrét, árvaszéki ülnökökúl dr. Cinder Jenőt és dr. Vadász Sándort, aljegyzőül Barkóczy Aladárt, szolgabírákúl Kastaly Ferenc, dr. Schmiedt Imre, Délczeg Imre, Nagy József, Mikecz István és dr. András Dánielt rendelte mellém munkatársakul s én hiszem hogy valamennyien eltökélten készek erőik legjavát megbizójuk önzetlen s odaadó szolgálatába állítani.

Az első emlékezetes közgyűlés friss benyomásaival lelkében vonul a that. bizottság egész egyeteme a vértanu halált halt Kovács István főhadnagy nemzetőrpáncsnok emlékezetének szentelt gyászünnepélyre.

Az evangélikus templom hatalmas hajóját színültig megtölti a vármegye és Nyiregyháza város közönségének színe-java, hogy lerója a kegyelet adóját a hős katonára, aki a világégés sok véres csatáját, minden nyomo-

ruságát végig küzdötte hazájáért, aki a forradalom hevében is önfeláldozással siet a fékevesztett indulatoknak gátat vetni, aki nem alkuszik, nem tétovázik, hanem minden körülmények között, minden fenyegetéssel, erőszakkal, megfélemlítéssel szemben, lelkes fiatal bajtársai élén megmarad a becsület útján s értékes fiatal életével fizet embertelen hóhérainak.

A gyászünnepélyen a legmélyebb meghatottsággal hallgattuk Paulik Janos ihletett gyönyörű imáját, dr. Murányi László volt kormánybiztos igazi hivatott szónoki remekléssel előadott emlékbeszédét, majd délután a vértanu sirjánál dr. S. Szabó László nem kevésbé felejthetetlen, szívet-lelket megrázó szavait, amelyeknek mindenike egyegy maradandó emléket állított mindnyájunk lelkében a becsület vértanujának.

Már a f. évi május havában előterjesztett jelentésemben röviden jeleztem, hogy az ártatlanul kivégzett Kovács István főhadnagy emlékének méltó ápolása és megőrzése céljából széleskörű társadalmi akció indult meg, amelynek a legmesszebbmenő támogatását természetesen kötelességemnek ismertem s ismerem. A vármegye közönsége nyomban májusi közgyűlésén a Kovács István emlékalapra nemes bőkezűséggel 10000 kor.-t ajánl fel s a példát követik sokan úgy, hogy a nálam kitett iven rövid pár hét alatt 67000 korona folyik be.

Az akció még folyamatban van s hiszem, hogy a fiatalos virágjában elpusztult értékes férfi emlékezte a vármegye és város soha el nem múló hálájához méltóan lesz nemsokára megörökítve.

Egy félesztendő telt el utolsó jelentésem megtétele óta. Hat hosszú s válságosan nehéz hónap zajlott le vármegyénk felett azon időponttól számítva, mikor a román kir. csapatok bevonulását és az itteni bolsevizmus letörését jelenthettem be a törvényhatóságnak.

Megszabadultunk a kommunista rablógyilkos uralom rémségeitől, melyek utólag is csak borzalommal és mélységes megvetéssel töltik el lelkünket azok iránt, kik a legszennyesebb egyéni önzésből s a legvadabb emberi indulatok által vezéreltetve pusztították e szerencsétlen országban az ember életet, köz- és magán-vagyont és minden erkölcsi és egyéb emberi értéket kimélet nélkül és egyaránt.

A megszálló román kir. csapatok, — a bevonulás után — a lakosság minden ellentállása és rendzavarása nélkül szállották meg és tartják azóta is megszállva Nyiregyháza városát és a vármegye területét. A megszálló nagyszámu csapatok ellátása, a sok rekvirálás s a lakosság vagyonát fenyegető, sajnos a felső parancsok dacára is elég gyakran megnyilvánuló katonai visszaélések és erőszakoskodások szer fölött igénybe veszik a háboru és forradalom által már is elkinzott lakosság türelmét, vagyonát, és idegzetét; mégis örömmel kell megállapítanom, hogy a lakosság nagy türelemmel és önmegtartózással viselte és viseli nehéz sorsát. Ebben az itt lévő erős katonai karhatalmon kívül, mindenestre része van lakosságunk higgadtságának és annak a mind szélesebb körben tértfoglaló meggyőződésnek, hogy a megszállás, ha sok és gyakran szükséges felül súlyos szenvedést és kárt hozott is reánk, káros következményeiben korántsem versenyezhet a bolsevista uralom borzalmaival és veszedelmeivel.

A román megszállás befejezése után kezdetét vette a bolsevista vezetők ártalmatlanná tétele. A mozgalom igazi vezetői, — sajnos — amint az előre látható volt, cserbenhagyva az általuk félrevezetett, tudatlan tömeget idejekorán elmenekültek. Az itt rekedt bolsevista érzelmű szereplők javarészt elfogattak s részben botbüntetés szenvedtek a román katonai hatóság részéről, részint internáltak s ellenük a megtorló eljárás folyamatban van.

Kétségtelen, hogy gyakran nem áll a büntetés arányban a vétkekkel és kétségtelen az is, hogy nem az összes bűnösök voltak kikutathatók és letartóztathatók, ámde egyrészt ez irányban elfogulatlan és kellő bizonyítékokat beszerezni szerfölött nehéz s másrészt ezt a kérdést nem is szabad csupán a bosszuállás és megtorlás szempontjából kezelni, hanem az igazságos könyörületesség is kell, hogy érvényesüljön, főleg azokkal szemben, kik mint gyengébb és tudatlanabb elemek szinte kényszerítőleg helyezkedtek alá a néphangulatnak s a lelkiismeretlen vezetők szellemi fölényének és vad terrorjának.

A tanácsköztársasági, mindinkább és inkább rémuralommá fajuló lidércnyomás alól történt felszabadulásunk első heteiben mindenkin a lelki megkönnyebbülés lesz urrá. Kezd felpezsdülni a társadalmi és gazdasági élet; az emberek érzik, hogy nem ül már többé a lelkeken a rettegés, a rettenetes bizonytalanság béklyója s nincsennek kiszolgáltatva kényre-kegyre éretlen, meggondolatlan vagy nagyon is meggondoltan embertelen, elvakult a hatalommal élni nem, csak visszaélni tudó durva lelkek önkényének.

Mindinkább éledni kezd a lelkekben a békés, nyugalmas munkás élet réges-régen elmosódott képe.

Sajnos az akkor fel-fel tűnedező kép csalóka, a remény korai volt.

Hiába kilátástalan, reménytelen a tanácsköztársaság helyzete; hiába lesz nyilvánvaló minden józangondolkozó fő előtt, hogy a kommunista társadalmi és állami berendezkedés a világ mai kereteibe beilleszthetetlen s csak egy megvalósíthatatlan fantom! A népbiztosok, a diktátorok görcsös csökönnyösséggel, kétségbeesett erővel kapaszkodnak az egyszer véletlenül kezükbe kaparintott hatalomba s egyrészt mindenre elszánt, vakmerő, börtönökből kiszabadított vérengző fenevadak rémtetteire, más-

részt elvakított, félrevezetett, megfélemlített, jóhiszemű száz-
ezrek fegyveres erejére támaszkodva még hosszú négy
hónapon át dulják, pusztítják, rabolják a szerencsétlen
ország lethargiába merült tetemét.

Hogy mennyi borzalmat kellett a tanácskormány
rémuralma alatt nyögő szegény testvéreinknek átélni, hogy
mennyi vér, mennyi könny, mennyi szenvedés, mennyi
nyomorúság fakadt a népbiztosok s bérenceik kezei nyomán,
azt még ma is csak töredékes részletekben halljuk s
összeszorult szívvel érezzük, hogy Magyarország történelmének
leggyászosabb lapjait ennek a szerencsétlen
négy hónapnak eseményei töltik be.

Kimondhatatlan hálát kell éreznünk az Isteni gond-
viselés iránt, hogy Szabolcsvármegyét ezektől a borzal-
maktól megkímélte.

Amikor a bolsevista uralom letörésére bevonult román
hadserereg rövid s a politikai helyzet miatt beszüntetett
előnyomulása után május hóban a Tisza vonalán foglalt
állást, fájó szívvel láttuk, hogy az operáló hadsereg köz-
vetlen hadtápkörletébe estünk s vizelnünk kell a katonai
megszállás nehéz terheit.

Majd a későbbi hadműveletek folyamán vármegyénk
egy tekintélyes része hadszíntérré válik; hónapokon át
kisebb, nagyobb, volt idő amikor elkeseredett harcok
folynak a Tisza vonalán s a hadszíntéren fekvő virágzó
községeink rettenetesen szenvednek. Könnyező szemmel
látjuk Vencsellő pusztulását, hosszú áldásos, szorgalmas
munka, annyi értékes eredményének megsemmisülését,
keserőséggel s mélységes fájdalommal annyi derék, jobb
sorsra méltó, a hosszú háborútól csodálatosan megkímélt,
most félrevezetett, elbolondított magyar testvéreinknek az
áldatlan kilátástalan, meddő küzdelemben elvérzését.

A vármegye lakossága e harcok közben állandó,
sokszor a legnagyobb idegfeszültségig menő izgalmak-
nak van kitéve, mert kerülő utakon s csak többé-kevésbé

megbízhatónak látszó forrásokból ugyan, de folyton újabb
hírek jönnek a tanácskormány embereinek kegyetlenke-
déseiről s a hihetetlennek látszó terrorról, amellyel ural-
mukat az általuk megszállva tartott országrészekben meg-
szilárdítani igyekeznek.

Közben teljes a politikai tájékozatlanság. A versaillesi
tanács Németország és Ausztria ügyeinek, sorsának ren-
dezésével foglalkozik. Magyarországról kevés szó esik s
tisztán látni a chaosban lehetetlen.

Nemcsak jövődő sorsunk bizonytalan, de még
abban a tekintetben is teljes a bizonytalanság, nem
fogja-e a világpolitika váratlan alakulása a megszálló
s az adott körülmények között legalább a biztonság ér-
zetét nyújtó csapatoknak a vármegye területéről kivonását
s a kivonás nyomában a bolsevista uralom feltámadását
előidézni.

Természetesnek fogja találni a Tek. Trvhat. Bizott-
ság, hogy ezekben az izgalmas, nehéz időkben nem
lévén módomban a trvhat. bizottság utbaigazítását s uta-
sításait kikérni, a trvhat. ama férfiaihoz kellett fordulnom,
akiknek politikai tudását és belátását, szilárd hazafias
gondolkodását s meggyőződését ismerve biztos lehettem
abban, hogy velük egyes bizalmas természetű ügyeket
közölve, megbeszélve s észrevételeiket meghallgatva, fel-
fogásukat megismerve követendő eljárásomban elfogom
találni azt az utat, amelyen a vármegye érdekeit leg-
jobban szolgálhatom.

Ez indított arra, hogy több esetben, amikor az elő-
fordult ügyek természete folytán ezt szükségesnek láttam,
a havonként megtartott köz. bizottsági üléseken kívül
bizalmas értekezletre hívtam meg a törvényhatósági bi-
zottság ama néhány tagját s a társadalom ama vezető
férfiit, akiknek értesítését s gyors megjelentését az adott
közlekedési viszonyok lehetővé tették.

Ezek az értekezleteken volt megbeszélés tárgya, a román kormány által elrendelt s június hó óta folyamatban levő rekvirálások ügye is.

Ugyanis még május hóban elrendelte az erdélyi csapatok főparancsnoksága a vármegye területén lévő összes gyárak, ipartelepek, malmok és azok berendezési s üzemi tárgyainak, gépeinek, az összes gazdasági gépeknek, felszereléseknek, gazdasági eszközöknek, szerzőmóknak s az egész haszonállat állománynak, élelmickeknek összeírását. Az alárendelt hatóságok kiadott rendelkezésekre az összeírást a legnagyobb lelkiismeretességgel, pontossággal s részletességgel elkészítették.

Június hóban a vármegyében négy rekviráló bizottság jelent meg, amelyek Nyiregyházán, Kisvárdán, Ujfehértón és Büdszentmihályon kezdték meg működésüket. Sajnos kezdetben a rekvirálások a közigazgatási hatóságok mellőzésével, azok bevonása nélkül történtek s csak később sikerült kieszközölnöm, hogy az elsőfoku közigazgatási hatóságok s a községi előljárásságok közreműködését a bizottságok igénybe vegyék. Ezen törekvésben az a cél vezetett, hogy a rekvirálásoknál a helyi s I. foku hatóságoknak az adott viszonyokról, az egyes érdekeltek helyzetéről való tájékozottsága s a száraz statisztikai adatokon kívül a méltányosság szempontja is lehetőség szerint érvényesüljön.

Nyugodtan elmondhatom Tek. Trvhat. Bizottság, hogy eme cél elérése, a súlyos terhek, áldozatok enyhítése érdekében a vármegye főispánjával karöltve úgy én, mint a rendelkezésekre álló közigazgatási hatóságok minden emberileg lehető elkövettünk. Hogy az eredmények még sem állanak arányban törekvésünkkel s odaadó fáradozásunkkal, az a támasztott követelések rendkívüli méreteiben leli magyarázatát.

Sokszor kellett hivatkoznom arra s leplezetlen őszinteséggel kikell jelentenem most is tek. törvényhatósági

bizottság, hogy a rekvirálási bizottságok kivetései s működése, maga a rekvirálás végrehajtása igen sok esetben nem volt s nincs tekintettel a helyi viszonyokra, a rekvirálást szenvedő egyének helyzetére s véleményem szerint az igényelt s elrekvirált gyári berendezések, gépek, járművek, gazdasági felszerelések, eszközök s állatok mennyisége messze felülmúlja a teljesítő képesség ama határait, ameddig a jövő ipari és gazdasági termelés biztonságának s egyes különösen sujtott egyének existenciájának komoly veszélyeztetése nélkül elmenni lehetett.

Természetes, hogy eme felfogásom a helyi viszonyoknak s a vármegye gazdasági helyzetének fentebb érintett ismeretén alapszik, de nem ismervén ama szempontokat, melyek a rekviráló román katonai bizottságokat irányítják s azokra esetleg kötelezők, a kérdésnek ezekre is figyelemmel levő elbírálásában akadályozva vagyok.

A rekvirálások azóta állandóan folynak s június hó első napjaiban jutott tudomásomra, hogy kiterjesztetnek a folyó évi kalászos, tengeri és burgonya termésre is.

Miután egy katonai rekvirálást e téren elviselhetetlennek s minden lehető módon elkerülendőnek tartottam, haladéktalanul megtettem a lépéseket aziránt, hogy a vármegye termény feleslegeiből a román kormány által igényelt mennyiséget saját hatóságaink útján katonai beavatkozás nélkül biztosíthassam.

Érintkezésbe lépve a román kormány e célra delegált kiküldöttével, hosszas tárgyalás eredményeként azoktól azt a felhívást kaptam, hogy tegyek ajánlatot, milyen terménymennyiséget vagyok hajlandó rendelkezésekre bocsátani.

Ajánlatomat tárgyalás alá veszik s azután fogják velem elhatározásukat közölni.

A felhívás vétele után a gazdasági szakértőktől bekívánt adatok s több kiváló gazda véleményének kikérése, meghallgatása s gondos mérlegelése után tettem meg

ajánlatomat a román bizottsághoz, amelyben 900 waggon buza és rozs, 300 waggon árpa és zab és 3000 waggon burgonya leszállítására vállaltam kötelezettséget.

Ajánlatom tárgyalására kiküldött kormánybiztos vezetésével román bizottság jelent meg s én a magam részéről szükségesnek véltem a tárgyalásba a vármegye gazda társadalmának több kiváló tagját is bevonni. Sajnálattal vettük tudomásul a tárgyalások folyamán, hogy a román bizottság a legalaposabb számadatokra s a vármegye termelési viszonyainak, a közelmúltban lejátszódott szerencsétlen politikai események következtében előállott kedvezőtlen gazdasági helyzetnek, az előfordult elemi csapásoknak s a katonai megszállás és az éppen akkor folyó, a vármegye egyik legtermékenyebb vidékén dúló harcok nyomán bekövetkezett súlyos károknak ismeretére alapított ajánlatommal szemben túlzottan nagy igényekkel lép fel, amennyiben a vármegye területéről 1200 waggon buza és rozs, 800 waggon árpa és zab és 5000 waggon burgonya beszolgáltatását követeli.

Bár eleve éreztem és tudtam, hogy ezeket az igényeket alig lehet a vármegye közönségének sérelme nélkül kielégíteni, kénytelen voltam a megegyezést keresni, mert amint, már előbb is jeleztem, nyugodt lelkiismerettel nem vállalhattam a felelősséget azért, hogy a megtagadás rideg álláspontjára helyezkedve, a vármegye gazdaközönségét elsősorban, de másodsorban az egész lakosságot is egy kiméretlen szigorral végrehajtott és sok esetben elkerülhetetlen tulkapásokkal járó katonai rekvirálás bajainak tegyem ki.

Ez vezetett amikor hosszas tárgyalások után vállaltam 900 waggon buza és rozs, 300 waggon árpa és zab és 3000 waggon burgonya leszállítását a rendelkezésemre bocsátandó tüzelő anyaggal végezhető cséplés arányában. Megállapodásunk szerint a szükséges waggono-

kat és zsákokat a román bizottságoknak kell rendelkezésemre bocsátani.

A román bizottság által igényelt 800 waggon árpa és zabra vonatkozólag előterjesztettem, hogy ilyen mennyiségű zab és árpa Szabolcsvármegye területéről a még meglevő állat állomány pusztulásának komoly veszélye s a jövő termelés lehetetlenné tétele nélkül ki nem szállítható.

Kijelentettem, hogy úgy én, mint az alárendelt hatóságok minden emberileg lehetőet elfogunk követni a követelt mennyiség beszállítására, de mert a vármegye mai gazdasági viszonyai között azt teljesíthetlennék tartom, a felelősséget magamtól s tisztviselő társaimtól eleve elhárítom.

Előterjesztésemre választ nem nyervén álláspontom az volt, hogy a legszükségesebb takarmány és a múlt évben bevetett területnek megfelelő vetőmagmennyiség meghagyása után feleslegként mutatkozó egész zab és árpa igénybevételével kísérlem meg a követelt mennyiség kiszolgáltatását.

A román megszálló csapatok részére kivetett kontingens leszállítása, valamint a lakosság termény szükségletének biztosítása céljából, kénytelen voltam úgy a kalászos terményeket, mint a burgonyát zár alá venni.

Első és főfeladatomnak tartottam ugyanis, hogy a vármegye minden egyes lakosának meglegyen a mindennapi kenyere, amellet pedig elejét vegyem annak, hogy a román katonai rekvirálás által a lakosság akarva nem akarva, újabb megpróbáltatásnak legyen kitéve.

A lakosság fejadagját korra és foglalkozásra való tekintet nélkül havi 15 kg. buzában vagy rozsban állapítottam meg, amely mennyiség tekintettel arra, hogy a visszaélések sorozatára alkalmat adó vámörlest betiltottam, dacára a hus táplálék korlátolt voltának egy erős munkát végző férfi kényérszükségletét is kielégíti.

A buza és rozs vásárlását igazolványhoz kötöttem, de ezzel szemben megengedtem, — okulva a múlt évi tapasztalásokon — hogy bármely igazolvány tulajdonos, bármely községben és bármely termelőnél megveheti terményszükségletét s ezzel sikerrel akadályoztam meg a termény uzsora nagyobb kifejlődését, amely az előbbi években, a helyhez kötött vásárlási kényszer mellett, erősen felburjánzott.

Különben is mindent elkövettem, hogy az áru uzso rát és a termény kicsempészést megakadályozzam s hogy ez teljes mértékben nem sikerült, az egyedül annak tudható be, hogy a rendelkezésemre álló karhatalmi tényezők kötelességük ellátásában az idegen katonai megszállás folytán e téren is erősen akadályozva vannak.

Különös gondot fordítottam, a malmok által eddig több ízben követett visszaélések kiküszöbölésére; ezen cél érdekében a vám őrleést betiltottam és a pénz fizetési rendszert kötelezővé tettem, egy métermázsza termény megőrlési díját 23 koronában állapítva meg.

Rendeletileg szabályoztam a kiőrlési arányt is, még pedig, aként, hogy 1 métermázsza buzából és rozsból 75 kg. főző és kenyérlisztet és 22 kg. korpát köteles a malomtulajdonos az őröltető félnek kiadni, míg porlásra 3%-ot számíthat le.

Sajnos a malmok üzemének fenntartása a szénhiány miatt csakis korlátolt mértékben lehetséges s így is csak aként, hogy meg kellett engednem, miszerint a malom tulajdonosok az őröltető féltől az őrléshez szükséges tüzelő anyagot — elsősorban fát — megfelelő ármegettérítés mellett természetben követelhessék. A malmokat a magam részéről is támogattam a szenet pótló fa tüzelő anyag beszerzésében s így több helyen foglaltam le egyes termelőknél nagyobb famennyiséget és utaltam ki a malmoknak.

A csépléshez és őrléshez szükséges szén beszerzése érdekében a román hatóságnál számtalanszor interveniáltam, azonkívül úgy személyesen mint kiküldöttem által is megkíséreltem több alkalommal a szén beszerzését, minden törekvésem és fáradozásom azonban csaknem teljesen sikertelen volt.

A román hatóság támogatásával sikerült nagyobb mennyiségű benzint és nyersolajat beszerezni, amellyel a cséplési munkálatok elvégzését részben elősegíteni sikerült.

A cséplési munkálatok azonban, a fentebb vázolt okok miatt idejében befejezhetők nem voltak s különösen a zab cséplése még most is folyamatban van.

A termény árak megállapítása céljából gazdák bevonásával értekezletet hívtam össze, melynek eredményeként a buza árát 100 koronában a rozs, árpa és zab árát pedig 85 koronában állapítottam meg.

Az aratás előtt nagyon kedvezőnek látszó termés kilátások nem váltak valóra és így nagy gondot okoz, a románok által leszállítani rendelt 1000 vagon buza és rozs beszolgáltatása. A járási főszolgabirákat e kérdésben értekezletre hívtam össze s elibük tárva a kényszerítő helyzetet, észrevételeik meghallgatása s komoly mérlegelése után a román bizottság által igényelt kontingenst az egyes járások között a következőleg vetettem ki:

1. Dadai alsó járásra	160	vaggont
2. Dadai felső	„	...	100	„
3. Kisvárdai	„	...	130	„
4. Tiszai	„	...	60	„
5. Nyirbogdányi	„	...	140	„
6. Ligetaljai	„	...	75	„
7. Nyirbaktai	„	...	100	„
8. Nyirbátori	„	...	75	„
9. Nagykállói	„	...	160	„

Összesen 1000 vaggont

A katonai szállítások terhétől a járási főszolgabirákat, akik munkával így is túl vannak terhelve, mentesíteni akartam s ennél fogva a termény beszerzés, szállítás átadás stb. nehéz és felelősségteljes munkáját, a járási főszolgabirói hivatalokhoz általam kinevezett vármegyei gazdasági megbizottakra bíztam, akik az előttük többnyire idegen feladatukat ezideig megelégedésemre töltik be.

A román gazdasági bizottság 800 waggon árpa és zab beszolgáltatását is követeli s dacára szám adatokkal igazolt tiltakozásaimnak ezen igénylését fentartotta.

Ezideig mintegy 200 waggon buza, rozs, valamint mintegy 60 waggon árpa, és zab szállított le.

A román hadsereg részére 5000 waggon burgonyának a beszolgáltatására is köteleztettem, a hadvezetőség által meghatározott 30 koronás maximális árban; ezzel szemben sikerült a román hadvezetőség beleegyesését kinyerni ahhoz, hogy a főváros élelmezési céljaira, a Burgonya Közvetítő Irodának 100000 waggon burgonyát, 50 koronás árbán árbán eladhassak. A szállítás a románok által kiállított 40 waggonos zárt vonatokban történik s naponta mintegy 40—80 waggon burgonya nyer elszállítást s ezáltal a főváros élelmezése az olcsó szabolcsi burgonya folytán napról-napra javul.

Azon emberbaráti kötelezettségtől vezérelve, hogy szeretett hazánk fővárosának sokat nélkülözött lakosságán mielőbb segíthessünk, a szept. hó 30-ig szállított burgonya métermázája után 5 kor., okt. hó 15-ig szállított burgonya után pedig 3 korona prémiumot biztosítottam a termelőknek 40 korona maximális áron felül s ezáltal sikerült elérni, hogy már az első napokban is nagymennyiségű burgonya jelentetett be szállításra.

A közélelmezési miniszter ur rendelkezése folytán, a burgonya termést szintén zár alá vettem, annak állati takarmányozásra és szeszfőzésre való felhasználását eltil-

tottam s vásárlási engedélyhez kötöttem és a vármegye területéről burgonya kiviteli tilalmat biztosítottam. A lakosság fejadagját egész évre 200 kilóban határoztam meg.

Ezen rendszabályok folytán alapos a reményem, hogy a Burgonya Közvetítő Irodával vállalt kötelezettségemnek, ha a szükséges waggonok rendelkezésemre fognak állani, eleget fogok tudni tenni.

Nagy gondot okozván a lakosságnak tüzelő anyaggal való ellátása is, ennek biztosítása végett utasítottam a járási főszolgabirákat a téli tüzelőfa szükséglet összeírására, azonkívül a tüzelésre alkalmas, érett, bárhol található fa mennyiség kitermelését határoztam el, tekintet nélkül az egyesek érdekére. A kitermelést, ha kell, közérő kirendeléssel, a mezei munkák befejezte után fogom eszközölni.

A vármegyében nagyobb mennyiségű napraforgó mennyiség van, ennek zár alá vétele, öszeszedése és közérdek szempontjából való értékesítése iránt, a szükséges intézkedéseket szintén megtettem.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság! Nem tartom időszerűnek, hogy a román katonai megszállás bajaival teljes részletességgel e helyütt foglalkozzam. Együtt járok bajok ezek részben minden katonai, főleg azonban idegen katonai megszállással. Annyit azonban szükségesnek tartok megemlíteni, hogy egyrészt minden tőlem telhető eszközzel, előzékenységgel, udvariassággal igyekeztem úgy én, mint a velem együtt dolgozó tisztviselői kar minden egyes tagja a megszálló csapatok parancsnokságaival a lehető barátságos viszonyt biztosítani s fenntartani, másrészt pedig minden egyes esetben, ahol a nemzetközi jogba vagy az emberiség alapelveibe ütköző, sem a politikai sem a katonai helyzettel nem indokolható tulkapásokról vagy visszaélésekről tudomást szereztem, azonnal

megtettem minden lehető intézkedést, tiltakozó lépés, vagy kérelem alakjában az iránt, hogy az előfordult esetek orvosoltassanak s az általános helyzet elviselhetővé váljék.

Különösen szükség volt ilyen intézkedésekre, amikor félreértésből vagy egyes katonai tulkapásokból ok nélkül szabadságuktól megfosztott egyének, köztük előkelő, magas állású köztisztviselők letartóztatásáról értesültem. Közbelépésem mindannyiszor eredménnyel járt.

Sajnos nem mondhatom ezt el a vármegye területéről, főleg Nyiregyházáról Brassóba internált hivatásos katonatisztek ügyéről.

Ezek a tiszték — valamennyien feddhetetlen kiváló tagjai a társadalomnak, — amikor a végig küzdött és szenvedett s reánk nézve oly szerencsétlen véget ért háboruból hazakerültek, a legkeserűbb poharat kellett kiüríteniök.

Valamikor az ő vezetésük alatt a leghősiesebben velük küzdő katonáik nagy része — megintéyezve előbb a forradalom téveszméitől — felrug minden fegyelmet, elfelejti a közös szenvedéseket s első sorban saját tisztjei ellen fordul. Szétzüllik a valamikor dicsőséges hadsereg s csakhamar odajutunk, hogy nincs az egész vármegye területén fegyveres erő, amelyre komoly esetben nyugodtan számítani lehetne. A tisztikar látja a lefelé sikamlás veszedelmét, de a lelkiismeretlen, alattomos izgatók tetteszetszösz mezbe burkolt aknamunkájával lehetetlen sikeresen megküzdenie. Lassanként mindjobban és jobban elfajul a helyzet s elérkezik az idő, hogy a tiszték kénytelenek valamikor büszkén viselt egyenruhájukat levetni, ha nem akarják magukat a vörös hadsereg ruhájába bujtatott éretlen suhancok durva insultusainak nyílt utcán kitenni.

Végig szenvedik a folytonos méltatlan támadások, bántalmak, meggyanúsítás keserves kálváriáját, kiteszik magukat a letartóztatás, meghurcolás, a legsúlyosabb

büntetés veszedelmeinek inkább, mintsem hogy belépjenek a vörös hadseregnek nevezett fegyelmetlen, rendetlen tömegbe, ami ellen tiltakozik hősi múltjuk, a katonai tradíciók, minden jobb érzésük.

S amikor jön a román megszállás, annak nyomában a lelki megkönnyebbülés, amikor azt hiszik, hogy nem-sokára részt vehetnek ők is a felszabadítás, a tisztogató. Magyarország újra felépítésének nemes nagy munkájában, egyszerre, mint a derült égből lesújtó villám éri őket a román katonai intézkedés, amely szabadságuktól megfosztja s családi körükből kiragadva újabb szenvedések, újabb megaláztatások elé viszi.

Mindnyájunk mélységes fájdalma s részvéte kísérte őket s nyomban megindult a mozgalom kiszabadításukra. Nincs a román csapatoktól megszállott területen magasabb katonai parancsnokság, amelyet meg ne kíséreltünk volna a kiszabadítás érdekének megnyerni. Valamennyi román kormányzó hatóságot végig kérvényeztünk; Nyiregyháza város társadalmának minden tényezője minden módot megkísérelt, hogy az ártatlanul, méltatlanul, minden elképzelhető ok nélkül fogva tartott tiszték szabadságukat visszanyerjék. Mindhiába!

Hosszu hónapok teltek el, míg végre a román kir. felség visszaadta szabadságukat.

Be kell számolnom arról is tek. trvhat. Bizottság, hogy a román megszállással egyidejűleg egyik leg-sürgősebb feladatnak láttam a lakosság nyugalmanak helyreállítását, megóvását s a belső rend biztosítását.

Eme cél elérése érdekében amily szükség volt egy részt egy teljesen megbízható, minden körülmények között rendelkezésre álló karhatalmi tényező megszervezésére, másrészt fontos és sürgős volt a közelmúlt szomorú ese-

ményeinek előidőzésében, a vármegye eddig mindig megbízható, komoly becsületes magyar népének félrevezetésében, a népléleknek téveszmékkel megfertőzésében bűnös elemek ártalmatlanná tétele.

A karhatalmi testület megszervezése úgy, mint az az ügy érdekében szükségesnek láttam volna, sajnos a román parancsnokságok bizalmatlansága miatt meghiusult.

Részemről s a készséggel támogatásomra és segítségemre siető főispán részéről hosszas utánjárásra volt szükség, míg a román parancsnokságoktól a csendőrségnek csak korlátolt számban fentartásához is a hozzájárulást megszerezni sikerült. Sajnos a lőfegyverviselést nem, csupán oldalfegyver viselését engedélyezték s jelenleg derék csendőreink így, a hozzájuk beosztott román-lőfegyverrel ellátott katonákkal s csendőrökkel együtt teljesítenek közbiztonsági szolgálatot.

A közrend és nyugalom biztosításának másik fontos tényezője volt az említett közveszélyes elemek ártalmatlanná tétele.

Ebben a tekintetben a román katonai hatóság saját elhatározásából is eljár, letartóztatva s ismeretlen helyre elszállítva igen sok, a kommunizmusban tevékenyen részes egyént, sőt a nyirbaktai járás főszolgabirójának jelentése szerint járása székhelyén több kivégzés is történt.

Miután e kivégzéseknél a román katonai hatóság előzetes tudomásom, megkérdezésem s általában a törvényes magyar hatóságok bevonása nélkül járt el, a történetekről csak utólag szereztem tudomást s így e tekintetben minden felelősséget el kell magamtól háritanom.

Kötelességemnek ismerem azonban a törvényes rend helyreállítása s a vármegye békéjének s nyugalomának fentartása s biztosítás érdekében a törvény teljes szigorával eljárni azonnal, amint az a magyar bíróságok útján le lehetségessé válik, mindazok ellen, akik akár hatóságok, akár magánszemélyek, köz- vagy magánvagyon ellen bünt

cselekményt elkövettek vagy ilyenek elkövetésében részesek. Ez indított arra, — hogy keresve az összeköttetést a tanácsköztársasági uralom alól felszabadult főváros és más országrészek birói s rendőri hatóságaival a feljelentést megtegyem azok ellen, akik a that. Bizottsághoz a folyó év május havában beterjesztett jelentésem adatai szerint a vármegye területén előfordult súlyos visszaéléseket s büncselekményeket elkövették s eddig szökésben lévén, az igazságszolgáltatás sujtó kezét elkerülték.

A tek. that. Bizottságnak tudomása van arról, hogy a vármegye a román csapatok megszállása óta — ezek hadi állapotban lévén a tanácsköztársasággal — teljesen el volt zárva a többi országrészekről s csupán Erdély s a román csapatok által megszállott egyéb területek felé volt valamelyes, a hadi állapot miatt az elképzelhető legszűkebb térre szorított érintkezés.

A katonai megszállás, az elszigeteltség, a hadiállapot megbénítja a vasuti és postaforgalmat, katonai tilalom s a távbeszélő hálózat s berendezés nagy részének leszerelése ugyszólván lehetetlenné teszi az alárendelt hatóságokkal való érintkezést, a tanácskormánytól való örvendetes megszabadulásunk után nincs többé közponli kormány, amelynek irányító rendelkezéseire, segítségére, támogatására számíthatnánk.

E nehézségek mellett a direktóriumok rabló gazdálkodása után minden téren megcsappant csekély készletekre találva, a mult évi kedvezőtlen gazdasági év szűkös eredményeire támaszkodva, a helyzettől nagy katonai tömegek eltartására is kényszerítve, egy alig lezajlott izgalmas forradalmi átalakulást követő lelki bizonytalansággal is küzdve szinte benuktan állunk az elénk tornyosuló lebirhatatlannak látszó rettenetes akadályok előtt.

A gazdák arattak gépfegyver és ágyutüzben; tizezer munkáskéznek le kellett tenni a kaszát s felvenni az ásót lövészárkot ásni, de azért learattak. Igavonó barmaik nagyrészt át kellett engedniök, mégis behordták a termést. Cséplőgépeiknek csak fele dolgozik, gépszij alig van, szénhez, benzínhez, fához jutni határos a lehetetlenséggel mégis elcsépeltek.

A kereskedő árut, az iparos anyagot teremt s az élet meg nem áll.

E nehézségeket ismerve megfogja érteni a tek. that. Bizottság, hogy egyik legfontosabb feladat kellett, hogy legyen előttem a vármegye gazdasági életének segítségére lenni. Ezt tartottam szem előtt, amikor május hó 22-én Kausay Tibor gazdasági felügyelő, ifj. dr. Kállay Rudolf és dr. Fekete Sándor urakból álló bizottságot küldöttem ki a vármegye legfontosabb közszükségleteinek fedezésére szükséges nyersanyagok és áruk beszerzésére. A bizottság küldetésének eredményéről legtisztább képet nyújt kozzám tett alábbi jelentésük:

•A vármegye közszükségleti cikkeinek beszerzése céljából történt erdélyi és romániai kiküldetésünkről a következőkben van szerencsénk jelentésünket az Alispán ur elé terjeszteni.

Első állomásunk Kolozsvár volt. Hol egyrészt mint erdély fővárosában a jelenlegi erdélyi, valamint a kereskedelmi és szállítási viszonyokról óhajtottunk közvetlen tájékozódást szerezni, másrészt pedig Caciula kolozsvári kormánybiztossal kerestük az érintkezést, aki ugy Kolozsváron egyes áruk beszerzésénél volt segítségünkre, valamint Nagyszebenben a kormányzótanácsnál kiutalások és szállítási engedélyek megszerzése körül fejtett ki érdeünkben hathatós támogatást.

Ami az áruk beszerzését illeti, Kolozsváron első sorban a Tordai cementgyár képviselőjével cement és mész szállítása ügyében folytattunk tárgyalásokat. Első

minőségű cement tetszés szerinti mennyiségben kapható még pedig Tordán waggonba rakva mázsánként 29 korona árban, amely árhoz még a zsákok és szállítási igazolványok költsége számítandó. A szállítás 50 kg.-os erős papír zsákokban történik melyek darabjáért 2 kor. 50 fillér számíttatik, minthogy a szállítási igazolvány cement után mázsánként 1 koronába kerül az áru ezen költség hozzászámításával a Tordán waggonba rakva 35 koronába jön.

A cement leszállítása a gyár képviselőjének kijelentése szerint, nagy nehézségbe ütközik, első sorban is waggonhiány miatt, úgy, hogy biztos szállítás csak akkor remélhető, ha a waggonok kiutalása iránt a vevő a lépéseket személyesen teszi meg.

Meszet nevezett képviselő ezidőszerint nem tud szállítani a mész Élesdről szerezhető be, miért is az igazolványokat dr. Stern Ödönnek adtuk át, ki ígéretet tett, hogy a vármegye részére kiutalt mész leszállítása iránt gondoskodni fog; a mész árát ab Élesd waggonba rakva waggononkint 7—8 ezer koronára tette.

Kolozsváron ezenkívül az Erdélyben megbízható cégnek ismert Tischler Mór faszállító céggel folytattunk tárgyalásokat négyszáz waggon tűzi fának a vármegye részére történendő leszállítása tárgyában. Tárgyalásaink eredménye ama szóbeli megállapodás volt, melyről alispán urnak sürgönyileg is jelentést tettünk és amely szerint 150 hl. szesznek átengedése ellenében Tischler cserébe szállít a vármegyének 400 waggon jó minőségű bükk tűzifát.

A szesz átvétele Tischler részéről Nyiregyházán illetve az egyes megyei állomásokon történne oly formában, hogy Tischler a szesz átvételével egyidejűleg a fa szállítás biztosítására fele részben készpénzben, fele

részben váltóban 750 ezer koronát tenne le mely összeg a fa szállítások arányában fokozatosan volna a vármegye részéről Tischlernek vissza fizetendő.

A szesz szállításához szükséges ciszternák állításáról valamint szállítási igazolványokról a vármegye gondoskodik, az összes szállítási költségek Tischlert terhelik. A fa átvétele Petrozsényban történne, a szállítási engedélyeket a vármegye szerzi be, waggonokról Tischler s a vármegye közösen gondoskodik. A kötlevelben felvételik, hogy Tischler a fa gyors leszállítását minden módjában álló eszközzel és teljes befolyásával szorgalmazza, úgy hogy az összes 400 waggon legkésőbb november hó 1-ig leszállításra kerüljön. A szállítási költségek a vármegyét terhelik.

A Tischler céggel kötött ezen szóbeli megállapodásunk érvényességét az alispán ur jóváhagyásától tettük függővé és miután ez meg adatott ezek után a kötlevelek megírása és kölcsönös kicserélése volna a legközelebbi teendő.

Kolozsváron ezen vázolt üzleteken kívül még mosdószappan és cipő bőr iránt érdeklödtünk; miként Alispán urnak azt már szóbelileg is jelentettük, a Heinrich-féle gyárból sikerült a vármegye részére 1000 tucat mosdószappant, tucatonként 50—55 korona árban lekötni; árban 50 ezer korona általunk előre lefizettetett, a leszállítása a legközelebbi hetekben várható.

Cuciula kormánybiztos ur közbenjárása segítségével a Renner-féle börgyártól cirka 200 ezer korona értékű felső és talpbőrt vásároltunk, mely üzlet részleteiről Alispán urat már szóbelileg szintén informáltuk.

Kolozsvár után legközelebbi állomásunk Nagyszeben volt hol — mint a kormányzótanács székhelyén — a nem szabad kereskedelem tárgyát képező áruk kiutalása valamint az összes vett áruk szállítási engedélyeinek megszerzése képezte első feladatunkat. Nagyszebenbe

Caciula kormánybiztos kíséretében érkeztünk meg és az ő különféle intervenciói folytán sikerült a kormányzótanácstól a vármegye által szükségelt árukból a következő mennyiségeket kiutaltatnunk:

Cséplés céljaira 300 waggon petrozsényi és lupényi szenet, gőzekék céljaira 40 waggon, a villanytelep és malmok részére 122 waggont.

A szén ára fejében addig is, míg a béremelést követelő munkásokkal folytatott tárgyalások befejezést nyernek minden leszállítani kívánt 100 métermázsa után 3000 korona helyezendő készpénzben letétbe a szénbánya társulat Nagyszebeni pénztáránál.

1500 métermázsa rézgálic Fernezelyből. A rézgálic ára $\frac{m}{m}$ ként 1620 koronában állapított meg és egyelőre 500 mázsa árban 810,000 koronát utaltunk át a Kolozsvári takarékpénztár s hitelbanknál meghitelezett összegből a Phönix vegyi termékek gyára r.-t.-nak.

Kiutaltatott 1000 mázsa zsiros szóda, mázsánként 450 K és 200 mázsa kristály szóda mázsánként 200 koronás árban. A Banca centrala pentru comer si industriale 490,000 koronának készpénzben való lefizetése ellenében a kiutaló levelek és szállítási igazolványok kiadásával a szódák Maros-Ujvárról elszállithatók.

Kiutaltatott 5000 mázsa só a sziget-kamarai bányából, mely az átadott szállítási igazolványokkal a szükséges összeg lefizetése ellenében szállitható.

Kiutaltatott 200 mázsa kenő olaj a Baruch Jeremiás féle Marosvásárhelyi kőolaj finomitónál, Árának kiegyenlítése a Szabolcsi Agrár Takarékpénztár R.-t. hitel levelével megtörténhetik.

Kiutaltatott a Brassói kőolajfinomító gyárból 300 mázsa petroleum 90 másza benzin, 200 mázsa henger olaj.

Szállítási engedélyt beszerezhettünk 4000 mm. cementre, 2000 mázsa mészre 500 mázsa faszénre.

Mint már volt alkalmunk alispán urnak szóbelileg jelenteni a készpénz hiány — tekintettel arra, hogy a pénzügyek központjaiktól fél esztendeje el vannak vágva — egész Erdélyben oly nagy, hogy a bankok bankközi átalakulásokat nem honorálnak és ennek folytán csupán készpénzzel való fizetés az egyedüli vásárlási lehetőség. Minthogy fizetés is csupán a régi kiadási bankjegyekben fogadtatik el, véleményünk szerint nagyobb értékű vásárlások Szabolcsvármegye vagy kereskedők részéről a megyei pénzforgalom veszélyeztetése nélkül csak oly formán volnának keresztülvihetők, ha a megye javára szállításokból kifolyólag Brassóban vagy esetleg valamilyen más határszéli erdélyi városban követelés szereztetik. Ezen követelés megszerzésére véleményünk szerint legalkalmasabbnak szesznek és bornak exportálása mutatkozik, mely cikkek az erdélyi városokban valamint Romániában meglehetősen jó keresetnek örvendenek és ezekért magas árakat is fizetnek. Brassóban ily irányban is érdeklődtünk és az ottani tekintetbe jövő cégek erős hajlandóságot mutatnak úgy a szesznek, mint a bornak nagyobb mennyiségekben való vásárlására. Nem lévén felhatalmazásunk ilyfajta üzletek keresztülvitelére, csak elvileg tárgyalhattunk, de az a benyomásunk, hogyha az ügy meglelelő kézbe vétetik, annak lebonyolítása különösebb nehézségekbe nem fog ütközni. A szeszért brassói kereskedőknél feladó állomáson 70—80, borért pedig 8—9 korona volna elérhető, a szállítási nehézségek nem leküzdhetetlenek. Mint hogy ilyfajta üzlet lebonyolítására alkalmas céget Karl Hart brassói nagykereskedő céget említjük meg, akivel hosszasan tárgyaltunk és aki most a vármegye, illetőleg a vármegyei bortermelőktől vár közvetlen propositiókat.

A brassói kőolajfinomítóból kiutalt 300 mázsa petroleum, 90 mázsa benzin, 200 mázsa henger-olaj leszállítása végett a gyár ottani képviselőjével tárgyaltunk és kértük azok sürgős leszállítását.

Sajnos, a leszállítást sürgősen nem helyezhette kilátásba, mert nyers anyag hiányában az üzem jelenleg szünetel. A leszállítás előtt az alispán urhoz táviratot fognak intézni, hogy az átvételhez egy megbízott kiküldhető legyen. Hogy a leszállítás gyorsítsassék, előlegül negyvenezer koronát fizettünk le, nemkülönben már átadott elismervény ellenében átadtuk a kormányzótanács kiutalási rendelvényét, nemkülönben a szállítási igazolványokat is.

A romániai kereskedelmi viszonyokról, valamint az import lehetőségektől közvetlen benyomásunk alapján is tájékozódást szerezni bizottságunk egyik tagja Kállay Rudolf Bukarestbe is elutazott.

Arra való tekintettel, hogy egyes megyei kereskedők vagy esetleg egy ezekből alakult konzorcium előtt közvetlen romániai import gondolata is felvetődhetik, a szükséges tájékozódást ily irányban is megszereztük és egy esetleges későbbi üzleti összeköttetésnek az útját egyengettük. Mint elsőrangú és ugyancsak már béke időben is a legszorosabb kapcsolatot fenntartó intézet a Banque Marmoro Blanc jön itt első sorban tekintetbe, mely igen nagy tőkével rendelkezik és vezetése eddigi működése alapján a legtöbb garanciat nyújtja arra, hogy elvállalt kötelezettségének pontosan megfelel. E cég áruosztály vezetőjével Lieblinger igazgatóval tárgyaltunk, aki a legnagyobb készséggel állott minden irányban rendelkezésünkre és kijelentette, hogy fix megbízás esetén egy vonat szállitmányt állíthatna össze Galacban oly feltétel mellett, hogy az árukat ab Bukarest vagy ab Brassó vagyunk kötelesek átvenni.

Az árukat illetőleg textil, gyarmat, drogeria áruk jönnének tekintetbe. Kőszereket, gyógyszereket, bőr árukat ezidőszerint még nem tud szállítani. Fenntartottuk magunknak, hogy ezen propositióját hazaérkezésünk után megbeszélve az illetékes tényezőkkel, ajánlatára még vissza térhessünk.

Mintegy másik ugyancsak kiterjedt áru üzlettel is foglalkozó bank cég L. Berkovits említhető meg, mivel ugyancsak tárgyaltunk és akinek figyelmét szintén felhivtuk a különféle vármegyei szükségletekre. Mindkét említett cég az üzlet keresztül vitelére hajlandóságot mutat, bort és szeszt korlátlan mennyiségben hajlandók volnának átvenni.

Ebből a kiküldetésből folyólag s a később felmerült szükségletek szerint minden örömmel s minden rendelkezésemre álló eszközzel azon igyekeztem, hogy a vármegye gazdaközönségének az aratási és cséplési idő közeledtével mindinkább időszerűvé váló fűtőanyag s általában a vármegye lakosságának a mindennapi életben mutatkozó legelemibb szükségletét beszerezsem s azok leszállítását biztosítsam, de be kell vallanom, hogy törekvéseim e téren sokszor meddők maradtak, mert bár a vármegye területére kirendelt román kormánybiztos, dr. Roxin Tivadar s a katonai parancsnokságok sok tekintetben segítségemre igyekeztek lenni, a különben is megfogyatkozott vasuti szállító eszközök hadi szállításokra való nagy igénybe vétele s a távolabbi erdélyi hatóságokkal, bányákkal, ipartelepekkel való rendkívüli nehézkes érintkezés miatt a legsürgősebb, nagy nehezen kieszközölt szállítások is meghiúsultak s olykor a nagy áldozatok árán, utba indított szállítmányok is utközben elakadtak s meg nem érkeztek.

Teljesen hasonló nehézségekkel kell küzdeni a vármegye tüzifa-szükségletének biztosítása körül. Azok a vidékek, ahonnan eddig ez a szükséglet rendes kereskedelmi forgalom útján, sőt még a háboru alatt erősen korlátozott forgalmi viszonyok mellett is könnyedén fedezhető volt, a román megszállás alatt teljesen kiestek a számításból. E téren is részben saját kitermelhető, —

bár a túlszigázott igénybevétel folytán ezidőszerint már erősen megfogyatkozott erdőinkre s utmenti akácz ültetvényeinkre, — részben a bihari és szilágyi fakitermelés produktumára vagyunk utalva s az utóbbinál ismét a szállítási nehézségek esnek súlyosan latba. Ezt a rendkívüli fontos kérdést megoldandó egyrészt intézkednem kellett a vármegye fakészletének a lehető legnagyobb méretű kitermelése, másrészt nagyobb tüzifa mennyiségnek a lekötése, bevásárlása iránt s egyidejűleg segítségére kellett lennem egyes cégeknek, fakeskedőknek is, hogy ily irányu eredményes üzleteiket lebonyolíthassák.

Az üzletek megkötése ugyszólván kizárólag csere alapon mozog, amennyiben szénért, benzinért, nyersolajért, tüzifaért viszont kenyérmagvak, burgonya s szesz szállítására kellett kötelezettséget vállalnom, ahol megint feltétlenül figyelemmel kellett lennem a vármegye lakosságának saját szükségletére, a román hatóságok által kirótt kontingensre s a vármegye e téren várható teljesítő képességére.

A szorosan vett közigazgatási teendők gyors és akadálytalan ellátásában is súlyosan éreztük a letűnt kormányrendszer mindent felforgató romboló munkájának s a bekövetkezett katonai megszállás következményeként a közlekedésben, posta, táviró és távbeszélő forgalomban beállott nehézkesség bénító hatását.

Az egyik legsúlyosabb, a vármegye gazdasági helyzetére hatásában ma még ugyszólván kiszámíthatatlan csapás ér bennünket az által, hogy a vármegye területén levő összes tiszai áthidalások, vasutiak, ugymint közutiak a hadműveleti érdekek áldozatául esve felrobbantnak.

A legközelebb mult napokban a helyszínen megtekintettem a felrobbantott hidakat s a tapasztalok alapján

a legnyomatékosabban rá kell mutatnom arra, milyen égetően szükséges nemcsak végtelenül fontos gazdasági érdekeink szem előtt tartásával a hidak lehető gyors helyreállítása, de a vármegye Tiszamenti — ma ugyyszólván legtermékenyebb — árterületén fekvő virágzó mezőgazdaságaink és fejlődő népes községeink legegységibb létérdekeinek megóvása s a fenyegető veszély elhárítása érdekében a Tiszába zuhant hatalmas hidrészek gyors kiemelése.

Tudvalevő, hogy a Tisza forrása és felsőfolyása vidékének éghajlati s vízrajzi helyzeténél fogva minden év tavaszán megduzzad s amint a közelmúlt évek tapasztalatai bizonyítják, az áradások különösen, ha a tél kemény és szigorú s a Tisza jégpáncélt kapva a tavaszi olvadáskor meginduló jégzajlás és abból származó jégtorlaszok a víz gyors lefolyását akadályozzák, nagy vidékek termő területét elárasztva eddig is érzékeny gazdasági károkat okoztak.

Hogy milyen lesz a helyzet s mik lehetnek következményei annak, ha egy esetleg erős jégzajlással járó heves tavaszi áradás Tokajnál a vízmederben fekvő megmozdíthatatlan akadályba ütközik, ezt könnyű de borzalmas elképzelni.

Kétségtelen, hogy ha ez az akadály eltávolítva nem lesz, hanem áradáskor még nőni, erősödni fog az árvíz által neki sodort fák, egyéb tárgyak, esetleg jégtorlaszoktól, az árvíz színe minden eddig tapasztalt magasságot meg fog haladni s a Tisza s mellékfolyóinak mentén fekvő községek, kulturált vidékek katasztrofális veszélynek lesznek kitéve.

Multhatatlanul szükséges tehát, hogy minden akadály elhárításával azonnal s a legsürgősebben felhívassék a kormány figyelme a fenyegető veszély elhárítására teendő gyors intézkedésekre.

Aránylag még könnyebb volt a vármegye tisztviselő karában részben a forradalmi s azokat követő események hatásaként, részben egyes tisztviselőknek állásuktól önként megvállása folytán beállott hézagok betöltése.

Nehezen megoldható, de feltétlenül jól megoldandó kérdésnek bizonyult a vármegye községi és körjegyzőinek elhelyezése.

Köztudomású tény, hogy a forradalom hevében a népindulat legtöbbször rosszakaratu bujtogatásoktól szítva, téves nyomon haladva, a jegyzők ellen fordult s a sokszor hibás rendszerrel dolgozó kormányrendeletek minden sulyosnak, igazságtalannak vélt intézkedésért őket tette felelőssé, akiket eme gyűlölt, ellenszenves intézkedések végrehajtóiként maga előtt látott.

A néphangulat eme, sokszor már egyes jegyzőknek nemcsak sulyos anyagi károkat okozó, de testi épségüket s életüket is fenyegető megnyilvánulását nem lehetett figyelmen kívül hagyni, mely körülmény már akkor több községi és körjegyzőnek kényszerű ideiglenes áthelyezésére vezetett. Véglegesnek ezeket az intézkedéseket tekinteni nem lehetett, mert az életfogytig megválasztott jegyzők választás utján szerzett, törvényes jogaiktól nem voltak egy tollvonással megfoszthatók.

Teljesen elfajult a helyzet később a tanácsköztársaság ideje alatt, mikor megszűntek a községek képviselőtestületei működni s az u. n. munkástanácsok megalakulva egyik napról a másikra, néhány nagyszájú s erőszakos bujtogató szeszélye szerint, csak úgy ötletszerűleg kergettek ki hivatalaikból régi, évtizedes nehéz munkában görnyedt derék jegyzőket csak azért, mert egyik, vagy másik munkástanácsbelinek vagy családjának — szerintük — nem adott hadisegélyt

Ennek a több mint egy hónapon át követett rendszernek a községi és körjegyzői karban teljes felfordulás

s az lett a következménye, hogy több érdemes jegyző teljesen elkeseredve nyugalomba ment.

Feltétlenül és sürgősen intézkedni kellett tehát, hogy a törvényes állapot helyreálltával a lehető leggyorsabban minden jegyzői állás betöltessék s a sokat zaklatott jegyzők a további izgalmaktól lehetőleg megkíméltessenek.

Ez indított 12376. számú intézkedésemnek június hó 23-án történt kiadására, amelyben az összes járások vezető tisztviselőinek bevonásával tartott alapos megvitatás minden, — még kevésbé lényeges körülmény gondos mérlegelése után a vármegye összes községi és körjegyzőit s önálló hatáskörrel felruházott egyéb jegyzői állásokat betöltő jegyzőket a nekik kijelölt helyekre besoroztam.

Legelső irányelvem az volt, hogy ahol azt komoly és súlyos okok nem akadályozzák, mindenki törvényes választás útján előbb betöltött állását újból elfoglalja, a megürült állások arra alkalmas, rátermett jegyzőkkel betöltessenek, mindenki lehetőség szerint neki megfelelő elhelyezést találjon, de viszont egyesekkel szemben többé-kevésbé joggal megnyilvánult erős, még mindig látható és nem szűnő ellenszenv és elkeseredés figyelemben részesüljön, másrészt a megbízhatatlannak, állásukra méltatlannak bizonyult egy-két olyan jegyző, aki a letűnt önkényuralom zsoldjába szegődve nem áttallotta vélt előmenetelét kartársra rovására becstelen eszközökkel biztosítani — többé a jegyzői karban helyet ne foglalhasson.

Ilyen módon remélhetőleg rövid idő alatt sikerül valamennyi község ügyvezetését a lakosság jogos igényeit mindenben kielégítő, szakavatott kezekbe juttatni.

Mint a törvényhatóságot közvetlenül érintő fontos eseményre kell rámutatnom arra, hogy a román meg-

szálló csapatok parancsnokságának augusztus hó 1-én közölt intézkedése folytán a Beregvármegyéhez tartozó, a Tisza balpartján fekvő Vásárosnamény község Szabolcsvármegye közigazgatása alá rendeltetvén, azt, valamint az adott viszonyok miatt már régebben ideutalt Záhony községet ideiglenesen hatáskörömbé vontam s a tiszai járás főszolgabírája útján igazgatom.

Szabolcsvármegye dadai felső és dadai alsó járásainak a Tisza jobb partján fekvő községei a folyó évi aug. havában kormányintézkedéssel Zemplénavármegyéhez csatoltatván, amint erre a kormánnyal keresett s a közelmultban bekövetkezett személyes érintkezésem révén módomban nyílt ezen rendelkezés ellen kifogásaimat s tiltakozásomat nyomban előterjesztettem s annak folyamánaként az átcsatolásra vonatkozó rendelkezés hatályon kívül helyeztetett.

Amint fentebb jeleztem, a súlyos és bizonytalan politikai helyzet, hadműveletek közelsége, katonai megszállás, a végtelen súlyos megterheléssel járó rekvirálások a közigazgatást nehéz feladatok elé állították.

Ezekhez az általános bajokhoz járult még, hogy július hó végén a vörös hadsereg által megkezdett támadások folyamán a vármegye Tiszamenti községeinek legtöbbje a hadműveletek központjába került s azok miatt súlyosan szenved.

A dadai alsó járás székhelye Tiszalök község heteken át ágyutüzben áll, amely szerencsére aránylag kevés kárt okoz, míg a közeli Nagyfalú, Rakamaz, Timár, Balsa községek már nehezebb harcok színhelyei.

Maga Rakamaz község mint hidfő szerepel, mint ilyen ide-oda hullámzó közel-harcok dulják s néhány napra a vörös hadsereg kezére kerül.

Hasonlóan megszállják a vörösek előretolt kisebb csapatai Gávát, a dadai felső járás székhelyét is, ahon-

nan Olchváry Pál főszolgabírónak a járási székház és lakása feldúlása miatt már előbb el kellett távoznia. A megszálló csapatokkal együtt bevonulnak a községbe a 3-ik szabolcsi direktórium tagjai is, a szegény Kovács István főhadnagyot halálra ítélt forradalmi törvényszék hirhedt elnökével, Margittaival élükön. Ott van Lyachovits, Bökönyi, Mezei s még néhány cinkosuk; újra világgá eresztik szokásos diktatori hangu parancsaikat s a tisztességes társadalom ellen fürmedő ismert plakátjaikat. — Halálbüntetés terhe alatt próbálják, sajnos meglehetősen sikerrel összeszedni az osztrák-magyar bank jegyeit s felcserélik a szovjet kormány özönével áradó pénzjegyeivel.

Hála Istennek, uralmuk szűk térre szorul s csak pár napig tart; nem tudják beváltani a vármegye valamennyi szellemi s társadalmi vezetője ellen acsarkodó véres fenyegetésüket, mert rövidesen változik a hadi helyzet, a vörös hadsereg visszavonul, csakhamar teljesen szétzúllik s a nagyhangú államférfiak a homályba tűnnek, hogy remélhetőleg nemsokára az őket jobban megillető helyen, a vádlottak padján — tűnjenek fel.

A vörös hadsereg visszavonulását követő szétbomlás természetszerűleg a kizárólag fegyveres erőszakra támaszkodó tanácsköztársaság teljes bukására vezet s megindul a kibontakozás nehéz munkája, amely elé újra és újra gördülő, szinte lebirhatatlannak látszó akadályok bizonyítják, hogy milyen rettenetes romlásba vitte az országot néhány ezer avatatlan, de még inkább lelkiismeretlen ember oktalan vállalkozása.

S ma csak egyben bizhatunk: hogy a magyar nép józansága az arra hivatott vezetőket előbb-utóbb újra megtalálja s ebben megtalálja az utat is, hogy a pusztulás helyén megmaradt romokból új, talán a régihez képest nem olyan szép, nem olyan fényes, de nyugodt, megelégedett jövődöt építsen.

A Tekintetes Trvhat. Bizottság tagjai előtt is ismert s főbb vonásokkal jelentésemben körvonalozni megkísérelt eme általános helyzetből folyik, hogy ma az egyes közigazgatási ágazatokról kimerítő ismertetést még nem nyújthatok.

Méltóztassanak azért megengedni, ha a részletekben jelentésem nem tartalmazza a szokásos, ezidő szerint igen sok téren beszerezhetetlen adatokat.

Mivel az 1918. év november hava óta szakadatlan láncolatban lepergő izgalmas események nem engedték, hogy legutóbbi jelentésemben a múlt év II. félévi közigazgatási állapotának ismertetésére is kiterjeszkedjem, igyekeztem ezuttal azokat is úgy csoportosítani, hogy a Tekintetes Trvhat. Bizottság elé ezuttal a vármegye közállapotainak legalább megközelítőleg tiszta képét tárhaszam.

II. Tanügy.

A tankötelezettségi törvény végrehajtása áthidalhatatlan nehézségekbe ütközött, mert a téli hidegek ideje alatt a tüzelőanyag hiánya miatt a népoktatási intézetek nagy többsége szünetelt. Ez a szünet alig ért véget, jött a román megszállás, amely az iskolai épületeket katonai célokra használta fel. Általánosan ismert szomorú körülmény, hogy ahol az iskolák katonai célokra felhasználták, ott az iskolák berendezése teljesen elpusztult. Így ma szomorú valóság az, hogy az iskolai épületeknek nagy része butorbeli és tanszerbeli felszerelés nélkül áll. Ezen állapotok miatt az iskolák működése nagyon sok helyen majdnem teljesen megbénított. A jövőnek szorgalma, a lakosság áldozatkészsége, a hatóságok messzemenő támogatása szükséges ahhoz, hogy a múltban is szegényes népoktatásunk legalább a múltéhoz hasonló színvonalra emeltessék.

A tanítói személyzetben nagy változások állottak elő az által, hogy a tanítók közül többen a kommunista uralom alatt a kommunizmus szolgálatába állottak és a megszálló csapatok elől menekülő kommunistákkal állomáshelyükről állásuk elhagyásával eltávoztak. Mások megvárták a megszálló csapatokat, ezek katonai hatóság által letartóztattak és internálási helyükre hurcoltattak.

Ezen üresen maradt állásokra hely megnevezése nélkül kinevezett állami iskolai tanítók osztattak be.

Jelentékeny számban menekültek ide különböző vármegyék területéről különböző jellegű iskoláknál működő

tanítók is, akik a lehetőség szerint beosztattak és részben gyengült iskolák erősítésére felhasználtattak Sajnos, hogy bár minden lehető elköveltünk az iskolák működése érdekében, a katonai igénybevételek által okozott nehézségek leküzdhetők nem voltak

Hogy a népoktatás ügyének ennyire megzavart rendje helyeállíttassék, nemcsak a hatóságok megfeszített munkásságára lesz szükség, hanem a társadalomnak az oktatásügy jelentőségét megértő áldozatkész támogatására is.

III. Utügy.

A vármegye közúti hálózatának még a háboru előtt elhatározott nagy arányu kiépítése az elmúlt időszak alatt sem haladt előre.

A novemberi forradalom folytán óriási munkaerő szabadult fel és minden intézkedést megtettem aziránt, hogy egyrészt a közutak kiépítése nagy arányban indíttassék meg, másrészt minden arra rászorult munkaalakomhoz jusson. Ebbeli törekvésem eredménytelen maradt; a hazatért katonák nem akartak dolgozni, vagy csak lehetetlen bérekért s mikorára belátták a munka szükségességét, az időjárás oly kedvezőtlené vált, hogy el kellett az építési munkákat halasztani. A folyó év tavaszán az építési munkák meg is indultak.

Megkezdett a kótaj nyirbogdányi, nyiregyháza—dombrádi, kék—nyirbogdányi és mándok—eperjeskei utak földmunkája. A munkák szép eredménnyel biztattak, a márciusi forradalom annyiban volt hatással az építkezésekre, hogy a szakmány árat kellett a megállapított magas bérekkel összhangba hozni.

A más vidékeken is jelentkező munkanéküliség enyhítésére elrendeltetett a timár—balsa—vissi, balsa—venccsellői, tiszalök—tiszadobi és kisvárdai—mezőladányi közutak közigazgatási bejárása és építése is.

Az áprilisi román offenziva és a román csapatoknak előnyomulása miatt csupán az első utvonal bejárása volt megtartható, de a beállott hadiállapot miatt az építés már nem volt megkezdhető. A hadihelyzet miatt egyrészt, másrészt a tavaszi mezőgazdasági munkák

miatt a már megkezdett munkák is félbeszakadtak s csak augusztus 2-ik felében jelentkeztek ismét a földmunkások. Az újra megindított munkálatokkal az építés alatt lévő vonalak földmunkája az év folyamán oly mérvben lesz elkészítve, hogy a forgalom azokon fenn ne akadjon.

A forgalmi nehézségek s a bányák üzemének szünetelése miatt a kőpályák kiépítésére ezidőszerint gondolni sem lehet.

Egyedül a kisvárdai átkelési szakaszon építették ki az állami közutat a kisvárdai vásárosnaményi uttal összekötő kis utca, amivel a kisvárdai belforgalom nagy mértékben megjavított.

A már kiépített közutak az elmúlt időszakban igen megrongálódtak. Az éveken át nélkülözött fenntartási anyag ezidőszerint sem volt beszerezhető. Az erősen megkopott utpályák különösen sokat szenvedtek az április—július hónapokban a vármegye területén lefolyt hadicselekmények által, különösen azon utvonalakat melyek a felvonulási irányba estek, rontották meg a nehéz katonai járművek.

Mindazonáltal a közutak forgalom képessége nem szűnt meg s ha a békés viszonyok lehetővé fogják tenni a fenntartási anyag beszerzését, egy év alatt a közutak teljesen jókarba hozatnak.

Lényeges kár a tokaji tiszahid elpusztulása, amelyet a harcoló csapatok felrobbantottak s amelynek újra építése ismét csak a békés viszonyok beálltával remélhető.

A vármegye úthálózata ezidőszerint a következő:

Állami közut 201.718 km. kiépített,
Trvht. közut 252.663 km. kiépített 151.930 kiépítettlen,
Vámos közut 69.754 km. kiépített a 440 kiépítettlen,
Vic. közut 14.800 km. kiépített, a 554.350 kiépítettlen,
vagyis 538.935 km. kiépített,
és 708.720 km. kiépítettlen.

Összesen: 1,247.655 km.

Remélem és minden igyekezetem oda fog irányulni, hogy a békés mukálgodás korszakának bekövetkeztével a háboru alatt elpusztult utak és tartozékaik sürgős helyreállítása mellett a vármegye közutai oly mértékben építtessenek ki, amint az már 1913-ban megállapított. A mely program a kiépített utak hosszát 400 kilométerrel fogja növelni.

IV. Közegészségügy.

A spanyol láz okozta nagyszámu megbetegedés és halálozás következtében a vármegye közegészségügyi viszonyai az 1918. évben kedvezőtlenek voltak.

Meghalt 1918. évben 8246 egyén, ebből 1784 spanyol lázban.

Az 1917. évben 6333 volt a halálesetek száma.

1918. évben tehát 1913-mal több egyén halt meg, mint 1917. évben. Levonva a spanyol láz okozta halálozások számát, a többlet csak 128 volna.

329148 lakoshoz viszonyítva a halálozási arány 1918. évben 25.05‰ , 1917. évben ezen arányszám 19.6‰ -et tett ki. A rosszabodás 5.45‰ .

Nem szerint elhalt 3818 fi és 4428 nő.

A halottak közül 2675 volt 7 éven aluli gyermek a halottaknak 34.8‰ , az 1917. 42.2‰ , a javulás 7.4‰ .

A halálozásoknak a születésekhez való viszonyáról és a gyermekhalandóságnak ezzel való összefüggéséről, valamint a szaporodásról jelentést tenni nem áll módomban, mert a születésekről szóló statisztikai adatok nem érkeztek be.

A bejelentésre kötelezett hevenyfertőző betegségek ide nem számítva a spanyol lázat, az elmúlt évben nagy mértékben csökkentek, ugy a megbetegülési esetek, valamint a halálozások tekintetében is. Megbetegedett ilyenmü betegségekben 1136 egyén, meghalt 148. Előző évben 2112 megbetegedés és 301 halálozás történt; 1918. évben tehát a megbetegedések száma 986-al, a halálozások 153-al csökkentek.

Ha az összhalálzásból leszámítjuk a spanyol lázban elhaltakat és ezen számhoz viszonyítjuk a hevenyfertőző betegségben történt halálzásokat, akkor ezen halottakra 2·3%, az 1917 évben 49% esik a hevenyfertőző betegségekre. A megbetegedésekhez viszonyítva a halálzásai arány (nem tekintve a spanyol lázat) 13·02%, 1917 évben 14%.

Ezeket figyelembe véve, ha a spanyol láz nem sújtja a vármegye lakosságát, a hevenyfertőző betegségek szokatlanul kis számú halálzását és megbetegedést okoztak volna.

Az alábbi két táblázat feltünteti az ilyenmü betegségeknek és halálzásoknak járások és hónapok szerinti jelentkezését.

Járás	Bárány-himlő		Kanyaró		Vörheny		Hólyagos-himlő		Diphthéria		Typhus		Hök-hurut		Fültőmírgy-lób		gyermek-ágyi láz		Verhas		Összesen	
	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt
Kisvárdai	7	—	30	—	97	24	3	—	10	2	23	3	—	—	—	—	4	4	25	3	236	36
Tiszai	—	—	39	—	10	1	9	—	13	4	7	1	—	1	—	—	—	—	53	10	132	18
Dadai alsó	1	—	13	—	13	2	—	—	6	1	10	6	—	3	—	—	—	1	6	1	53	15
Dadai felső	—	—	—	—	2	—	—	—	25	4	14	1	—	1	—	—	—	—	39	10	95	12
Nyirbógdányi	4	—	1	—	32	9	—	—	4	14	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	76	15
Nyirbátori	—	—	1	—	8	3	7	—	10	1	5	1	—	—	—	—	—	1	—	—	32	7
Nagykálói	—	—	1	—	1	—	2	—	7	2	16	6	—	—	—	—	—	—	7	—	5	11
Ligetfaljai	—	—	18	—	2	—	2	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	49	4
Nyirbaktai	—	—	44	—	1	—	1	—	1	1	15	1	—	—	—	—	—	—	8	—	77	4
Nyíregyháza	17	—	34	—	55	4	16	—	3	4	8	2	—	—	—	—	—	1	48	5	327	26
Összesen	29	1	222	5	220	44	39	6	156	23	130	92	127	10	18	18	7	7	188	30	1136	148
Január	1	—	43	—	21	1	26	4	21	1	44	2	—	—	—	—	—	—	11	—	167	13
Február	1	—	41	—	13	3	8	—	18	6	9	1	—	—	—	—	—	—	1	—	93	5
Március	—	—	59	—	8	2	1	—	26	3	11	5	—	—	—	—	—	—	5	—	118	13
Április	—	—	22	—	9	—	1	—	15	2	10	4	—	—	—	—	—	—	1	—	76	9
Május	1	—	5	—	31	8	3	—	7	1	5	—	—	—	—	—	—	—	8	—	72	12
Június	3	—	29	—	31	9	—	—	7	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	105	11
Július	10	—	15	—	10	2	—	—	5	1	9	1	—	—	—	—	—	—	6	—	11	8
Augusztus	4	—	5	—	30	3	—	—	12	4	11	4	—	—	—	—	—	—	1	—	93	8
Szeptember	2	—	3	—	39	12	—	—	13	4	15	2	—	—	—	—	—	—	60	14	151	23
Október	5	—	—	—	16	4	—	—	10	3	10	3	—	—	—	—	—	—	42	4	132	26
November	1	—	—	—	5	—	—	—	9	1	2	—	—	—	—	—	—	—	39	7	79	18
December	—	—	—	—	7	—	—	—	8	—	2	—	—	—	—	—	—	—	4	—	17	—
Összesen	29	1	222	5	220	44	39	6	156	23	130	92	127	10	18	18	7	7	188	30	1136	148

Báránymölben megbetegedett 29 egyén, meghalt 1.

Kanyaróban megbetegedett 222, meghalt 5. Járványosan Nyiradonyban lépett fel 44 megbetegedéssel 1 halálzással.

Vörhenyben megbetegedett 220, meghalt 44. Járványosan fellépett Tiszakanyár községben, ahol 64 megbetegedés és 14 halálozás történt.

Hólyagos himlőben megbetegedett 39, meghalt 6.

Diphthériában megbetegedett 130, meghalt 22.

Görcsös köhögésben megbetegedett 127, meghalt 10.

Fült mirigy-gyulladásban megbetegedett 18, halálozás nélkül.

Gyermekágyilásban megbetegedett 7, meghalt 7.

Vérhasban megbetegedett 188, meghalt 30. Járványosan fellépett Rakamazon, ahol 37 osztrák nyaraló gyermek, 2 ottani lakos betegedett meg, meghalt 10. A betegséget a nyaraló osztrák gyermekek hurcolták be. A rögtönzött szükség-kórházban való elkülönítés, a jó ivóvízzel való ellátás csakhamar megszüntette az egyszerre nagyobb számú esetekben jelenkezett járványt.

A spanyol-láz, mely vármegyénkben az elmúlt év szeptember havában kezdett jelentkezni, a különben kedvezően alakuló közegészségi viszonyokra valószínű csapás volt. Ezen betegségben bejelentetett 14213 eset, ezek azonban csak a súlyosabb esetek, melyekhez orvosi segítség vétetett igénybe, a könnyű esetek alig jelentettek be. Ezek közül csak azok melyek súlyosabb esetekkel kapcsolatosan orvosok által észleltek. Ha tekintetbe vesszük, hogy az akkori orvoshiány és a kedvezőtlen közlekedési viszonyok mellett sok beteg egyáltalán nem részesült orvosi kezelésben, akkor a bejelentett betegek mintegy négyszeresét vehetjük a megbetegedések valószínű számának. Ily módon mintegy 56000 ember betegedett meg a szóban levő betegségben. A halálozások száma 1785-re tehető.

A hatósági intézkedések, ugymint a betegség ismeretése, a kötelező bejelentés, a csoportosulások és összejövetelek eltiltása, a lehető elkülönítés a betegség terjedését alig befolyásolták. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a forradalmi állapot és főleg a megfelelő karhatalom hiánya miatt a fentemlített hatósági intézkedéseket végrehajtani nem lehetett, másrészt a leszerelésig fennálló orvoshiány, mellyel összefüggésben sok beteg nem részesült orvosi kezelésben és a betegség elleni védekezés nélkülözötte a megfelelő számú szakorvoknak közreműködését. A szeptember hónapban kezdődő járvány október vége felé erősen csökkenőben volt, bár e hónapban a halálozásokat 100%-kal emelte. A reá következő november hónapban újra még nagyobb hevességgel fellángolt, úgy, hogy a halálesetek átlagos száma 200%-ra szaporodott, aminek oka az volt, hogy a harcterekről visszavonuló katonák a betegséget mindenfelé elhurcolták, a forradalommal együtt járó népcsoportosulások, gyűlések a fertőzést nagyban terjesztették. A hatósági védekezés az általános anarchia következtében semmivé vált. 1918. évben történt halálozásoknak $\frac{1}{4}$ része ezen betegség terhére róható. A folyó évi január hava óta a betegség járványos jellege megszűnt, most már szórványos esetek is alig észlelhetők. A betegség jellege egyes községekben enyhe volt, más községek u. m. Kemeccsén közel 25% halálzással jár.

Habár az 1918-ik évben a kiütéses typhus nem jelentkezett, a folyó évben szórványosan és néhány esetet kivéve, kizárólag az orosz hadifogságból visszatért katonák között előfordulván, ezen betegségről is kell beszámolnom. A betegség eddig 5 és $\frac{1}{2}$ hónap alatt 41 esetben jelentkezett 4 halálzással. Szórványos jellege kétségtelen, mert az esetek 16 községben fordultak elő és hosszú idő tartama alatt. Nagyobb számban Nyiregyházán, Ujfehértón, Kisvárdán és Dombrádon jelentkezett. A cse-

kély halálozást tekintve igen enyhe lefolyásúnak tekinthető. A szigorúan keresztülvitt és nagyobbára kórházban történt elkülönítés és lehető tetvetlenítés megakadályozta járvánnyá való kifejlődését. A folyó hónapban megbetegedés már nem történt, — úgy, hogy a fenyegető veszély — tekintve azt is, hogy a betegség idénye is elmúlt — elhárítottak vehető.

A nem hevenyfertőző betegségekben a halálozás következőleg oszlott meg: aggkórban elhalt 1171, tüdőgümőkórban 923, tüdőmelhártyalobban 1296, veleszületett gyengeségben 765, légzőszervek betegségeiben 356, görcsökben 347, ösmeretlen betegségben 315, gyermekek hasmenése 296, bright kórban 219, vérkeringési szervek betegségeiben 201, gyermekaszályban 165 gutaütésben 162, emésztő szervek betegségeiben 152, tüdőmelhártyalobban 129, új képletekben 128, agybetegségekben 89, hugyszervek betegségeiben 59, halál baleset folytán 57, egyéb betegségek 55, öngyilkosság 35, erőszakos halál 51, gümőkóros agyhártyalobban 43, görvélyben 30, angolkórban 25, szülésből eredő betegségben 24, az idegrendszer betegségeiben 16, orbáncban 9, bujakórban 11, genyvrűségben, gerinc agybetegségben 8—8, maláriában 6, elmebetegségben 4, pokolvarban dermedésben, nemzőszervek betegségeiben, szervi szivbajban 3—3, harctéri sebestülésben, 2, veszettségben, orrvérzésben, villám ütésben, Werklhof-féle betegségben és tüdőtályogban 1—1, halvaszületet 146.

A vármegye területén nyilván van tartva 64 orvos, beleszámítva az ujonnan betelepedett 6 orvost.

A hatósági orvosok létszáma 1 vm. tiszti főorvos, 9 járási tiszti orvos, 7 községi orvos, 17 körorvos.

A 24 körorvosi körből nincsen betöltve a gyürei, máriapócsi, nyiracsádi, nyirbogdányi, nyirtassi, kenézlői, rakamazi, összesen 7 kör és a nyirbátori községi orvosi állás.

Gyógyszertár 32 anya, 1 fiók, 1 kézi gyógyszertár

A vármegye területén 319 I. rendű, 13 II. rendű és 3 paraszt bába működik.

Idegen ápolásban hatósági felügyelet alatt átlag 79 gyermek volt.

A nyiregyházi „Erzsébet“-közkórházban a múlt évről visszamaradt 226 beteg, felvétetett 3024, ápoltatott 3250, elbocsáttatott 2743, meghalt 260, ápolás alatt maradt 247. Az ápolási napok száma 86388.

A kisvárdai közkórházban visszamaradt a múlt évről 106, felvétetett 1357, ápoltatott 1463, elbocsáttatott 1322, meghalt 82, ápolás alatt maradt az év végén 59. Az ápolási napok száma 24361.

Rendőri hullaszemle 23 esetben tartatott.

Törvényszéki boncolás 10 esetben volt.

Miután a múlt félévi jelentésemből az egészségügyre vonatkozó fejezet technikai okokból kimaradt, tisztelettel ezuttal terjesztem be hozzá kapcsolva a f. év első felére vonatkozó egészségügyi jelentésemet.

A zavaros politikai helyzet okozta, hogy a f. év első felében csak az első három hónapról állanak rendelkezésemre azon statisztikai adatok, melyek normális időben jelentéseim alapjául szolgálnak. Az alábbi következő táblázatok feltüntetik az említett hónapokban történt halálozások számát és a hevenyfertőző betegségek állását:

A kisvárdai járásban	elhalt ...	263	egyén.
A tiszai járásban	„ ...	117	„
A dadai alsó járásban	„ ...	215	„
A dadai felső járásban	„ ...	152	„
A nyirbogdányi járásban	„ ...	167	„
A nyirbátori járásban	„ ...	114	„
A nagykállói járásban	„ ..	242	„
A ligetaljai járásban	„ ...	129	„
A nyirbaktai járásban	„ ...	157	„
Nyiregyháza r. t. városban	„ ...	216	„

Összesen elhalt ... 1772 egyén.

A folyó évi április havától a mai napig alig érkeztek be statisztikai adatok, úgy, hogy nem áll módomban a közegészségügy valódi állását feltüntető jelentést a tekintetes törvényhatóság elé terjeszteni Ennek dacára a hatósági orvosok szóbeli jelentéseiből megállapítható, hogy a közegészségügyi viszonyok nem kedvezőtlenek. A halálozás nem nagyobb mint a béke években. A hevenyfertőző betegségek is csekély számban jelentkeztek. Nyiregyházán nagyobb számú megbetegedés történt a tavasszal szamarhurutban, a legutóbbi időben pedig véres székürüléssel járó bélhurutban. Ismételt baktériológiai vizsgálat ezen esetekben a vérhas tekintetében negatív volt. A betegülési esetek száma bár jelentékeny, a halálozás csekély. Kisebb járványos jelleggel lépett fel még a vörheny Kisvárdán. Ázsiai cholera nem fordult elő. A kiütéses tifusz és a hólyagos himlő teljesen megszűntek. Kedvezőlenül befolyásolja a közegészségügyet a gyógyszerekben tapasztalható hiány és ezen szereknek óriási drágasága. A legutóbbi időben a lánckereskedelem fokozott mértékben vetette magát rá a gyógyanyagokra, az eredmény az, hogy egyes szerek csak elképzelhetetlen magas áron kaphatók. Sok gyógyszer teljesen kifogyott. Igyekeztünk is ezen a bajon segíteni, de csekély eredménnyel, mert el lévén zárva a forgalomtól nagyobb behozatal és ezzel az árak csökkenése lehetetlenné vált. Az ideérkező készletek eladásának ellenőrzése, zár alá vétele és a többi ilyen esetben szokásos intézkedések a készletek csekélysege mellett alig javítottak a helyzetet.

Az orvoshiány némileg enyhült a mándoki és nyirbaktai orvosi körökben üresedésben volt orvosi állások betöltettek. A tiszadobi gyógyszertár újból megnyílt.

A hevenyfertőző betegségeket járások szerint az alábbi táblázat tünteti fel:

Járás	Bárányhimű		Kanyaró		Vörheny		Hólyagos himlő		Diphthéria		Typhus		Kiütéses typhus		Hők-hurut		Füldömrigy-lob		Gyermek-ágyiláz		Vérhas		Össze-sen																							
	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt																						
Kisvárdai																																														
Tiszai																																														
Dadai alsó			2																																											
Dadai felső										4	2	1	2	2																																
Nyirbögdőnyri										2	1	1	1																																	
Nyirbátóri										2	1		3	1																																
Nagykállói																																														
Ligetfaljai																																														
Nyirbaktai																																														
Nyiregyháza																																														
Összesen	12		3		94	2	4		16	4	11	5	7		12	1	1					2	2	3	113	16																				
A hónapok szerinti elosztás a következő rovatos kimutatásból tűnik ki:																																														
Hónap	Január		Február		Március		Összesen		12		3		24		2		4		16		4		11		3		24		3		13		2		1		1		2		3		113		16	
	3		4		5		12		9		12		9		12		10		10		11		11		15		8		3		2		1		1		2		2		3		25		4	
	2		1		1		3		4		1		2		3		2		3		6		6		7		1		1		1		1		1		1		3		6		6			
	3		1		1		24		2		1		3		4		5		4		11		3		24		3		13		2		1		1		2		3		113		16			

V. Mezőgazdasági ügy.

Mezőgazdaságunk a múlt év ősz óta válságos órákat él át. A f. évi termést biztosító munkálatok folytonosságában fennakadás az orosz hadifoglyok részbeni bevonása és tömeges szökése folytán már múlt évi szeptember hóban kezdett érezhetővé lenni. Ezen nehézségek dacára az őszi vetési és betakarítási munkák a kevés rendelkezésre állott munkaerővel, november hó 1-ig, ha lassabban is, de mégis haladtak, mig nem a forradalmi zavarok folytán beállott munkáshiány november elseje után lehetetlenné tette a gazdasági munkálatok folytatását. E napon, a diadalmas forradalom hírére, cseléd, napszámos, abba hagyta a munkát és a gazdasági munka az egész vonalon mindenütt megállott.

Hogy a harctérről hazaérkező, sokat vérzett, szenvedett fiaink mindjárt munkába nem állottak, az érthető és meglepetést nem keltett. Viszont azonban azt nem remélhettük, hogy az itthon levők, kik eddig munkájokkal a kötelességtudásnak oly fényes tanujelét adták, abba hagyják a munkát és tétlenségükkel veszélyeztessék a forradalom vívmányát.

November hó 1 15-ig az időjárás kedvező volt, így sok munkát lehetett volna elvégezni, sok burgonyát, tengerit, répát, káposztát a köznek megmenteni és vetés területünket szaporítani lehetett volna. Mint helyettes alispán, a kormánybiztossal községről községre járva, igyekeztünk a népet munkára serkenteni és magas bérígéréssel igyekeztek a munkaadók is a munkára rábírni,

de a földben maradt termények kiszedésére jelentkező nem akadt. A hó elsejét követő első héten még az éves cselédség sem végezte munkáját, úgy, hogy sok gazdaságban még az állatok etetése, gondozása is súlyos gondot okozott és e kényszerhelyzet több gazdát állatainak eladására szorított.

Később a rend némi helyreálltával a helyzet javulni látszott és január havában a legtöbb gazdaságban fel volt fogadva kellő számu cseléd. A földmivelő nép azonban tavasz közeledtével mindjobban kezdte sürgetni a megígért földosztást. Nap nap mellett küldöttségek jelentek meg a vármegyeházán a községekből, sürgetni a reform megvalósítását s mentől jobban közeledtünk a tavaszhoz, a lelketlen izgatók folytán mind súlyosabbá vált egyes községekben a birtokok helyzete, mit fokozott az a bizonytalanság is, hogy maga a birtokos sem tudhatta, mi lesz birtokával, érdemes e a további munkálatokat végeztetni, mivel a Buza-féle törvény szerint is bármely ingatlan kisajátítható volt. Különösen felizgatta a földosztást várók kedélyét az első birtokrendező bizottság megérkezése. E bizottság Ibrány községben kezdette meg munkáját és e bizottságot még 14 bizottság kiküldése követte. Ez alatt jól megfizetett, lelketlen izgatók faluról-falura, tanyáról-tanyára járva, elhintették a munkások között a mételny magvát, úgy, hogy egyes községekben a féktelen szenvedély lecsillapítására kiküldött bizottságok is képtelenek voltak munkájokat közmegelegedésre végezni.

Majd minden községben a birtokreform sürgős végrehajtását a földmivelő nép a legelő hiányával indokolta s e célra gazdasági művelés alatt álló és termelésre legalkalmasabb szántó kihasítását követelte, egyes helyeken közvetlen a major mellett, egyes helyeken a birtok közepéből, nem törődve avval, hogy ily kihasítás mellett miként lehet lesz a birtokon a további gazdálkodás és számot nem vetve avval, hogyha legelőnek mindenütt a

termelésre legalkalmasabb terület fog kihalóvá, az ország közéletének fog hátrányt szenvedni. A városokból kiküldött izgatók, a reform sürgetésével tulajdonképpen a városi munkásság érdekei ellen dolgoztak, mert ha a birtokreform megvalósul, a városi munkásság nélkülözött volna legtöbbit.

Ily viszonyok között érte a termelésben megakadályozott gazdaságokat a második forradalom, mely nem késett a birtokok és azok felszereléseinek kommunizálására vonatkozó rendeletet kiadni, mely azután teljesen felfordította a gazdaságokban a rendet, lehetetlenné tette a termelést. El kell ismernem, hogy a vármegyei hatalmat gyakorló első direktórium legalább a f. évre igyekezett volna a termést biztosítani és azt igazolta azon álláspontja, hogy arra törekedett, hogy az egyes gazdaságok vezetése az eddigi tulajdonosok vezetése mellett történjen és az alkalmazottak az általa megállapított túl magas bérek ellenében végezzék a f. évben a munkálatokat. A reform végrehajtására kiküldött termelő biztosok legnagyobb része is így gondolkodott, egyedül a ligetaljai járás termelési biztosja kezdte meg mindjárt az ingatlanok kommunizálását és több birtokost elzárt gazdasága vezetésétől.

Magyarországi A vármegyei első direktórium és termelési biztosok mérséklő munkáját azonban lehetetlenné tette a községi és járási tanácsok működése. Ezek maga a direktórium rendeleteivel homlokegyenest ellenkező rendeleteket adtak ki és a gazdasági viszonyokat nem mérlegelő rendeleteikkel egyes gazdaságokban teljesen megakasztották a termelés további munkáját. Sok gazdaságban elvesztegették a vetőmagot, elhajtották, levágták az állatokat, leölték és eltékoztatták a közcélra hízalt sertéseket, a zöld vetésre és ébredő erdőbe kihajtották a jószágot, megakadályozták egyik gazdaságból a másik gazdaságba az igák áthajtását, a szükséges vetőmag, takarmány átszállítását, úgy, hogy

egy-egy munkástanácsok rendeleteivel szemben maga a direktórium is minden igyekezete dacára tehetetlen volt és napok választottak el bennünket a gazdálkodás csődjéről.

Elismerőleg kell megemlékezni a tulajdonképeni földmunkát végző cselédségről (béres, kocsis), akik a direktórium által megállapított munkabérek ellenében hajlandók voltak a gazdaságok volt tulajdonosainak vezetése mellett tovább dolgozni. Igaz, hogy a direktórium március havában kiadott rendeletével a munka és cseléd béreket oly magasan állapította meg, hogy annak terhét egy gazdaság sem lett volna képes elviselni, de gazdáink a termelés biztosítása végett a legnagyobb anyagi áldozatra is képesek lettek volna. A cselédek munkáját, illetve munkakészségét azonban akadályozta a dolognélküli bizalmi férfiak állandó izgatása.

Minden legkisebb gazdaságban volt bizalmi férfi, kik egyebet nem tettek, mint nappal az amugy is igavonó jószág hiányában szenvedő gazdaságokból kocsin bementek a városba, járások székhelyére, hogy ott az izgatás mérgével teleszivhassák magukat, hogy délután vagy este a tanyákon gyűlést tarthassanak és ott izgathassanak a tulajdonos, a vezető tiszt, vagy gazda ellen és a gazdaságok rendjét mindenütt a bizalmi férfiak borították fel. Mint apostolok, hirdették, hogy a birtok és annak felszerelése a birtokon élő munkásoké, dacára annak, hogy a népbiztosság által a termelő biztosoknak szigorúan bizalmas felirással kiadott rendeletben teljesen ellenkező foglalatott. E rendelet a szövetkezeti alapon célozta a birtok reformot megvalósítani, amiről azonban a cselédség és a földmivelő nép hallani sem akart. A vármegye területén is alakult kezdetben 4–5 szövetkezet, azonban alig megalakulása után pár nap múlva jelentette a direktóriumnak feloszlását, több esetben pedig csak akkor lettek volna hajlandók a szövetkezetet fentartani, ha szövetkezeti kezelés esetén maga a vármegyei direktórium

oly jövedelmet biztosít tagjaik részére, mint amennyi az alkalmazottak részére megállapított járandóságnak megfelel. Mivel ezt a direktórium nem vállalhatta, további szövetkezetek nem alakultak, sőt a megalakultak is feloszlottak.

A gazdaságokban a bizalmi férfi tisztjét leginkább mesteremberek (kovács, gépész, kerékgyártó), továbbá dohányos kertészek töltötték be, kik a munkákhoz szükséges anyag hiánya miatt munkanélkül voltak, s tisztségüket jó napi díj mellett teljes ambícióval töltötték be abban a reményben, hogy majd ők lesznek a szövetkezetek, gazdaságok vezetői, mert ha a hivatalokban is nélkülözhető a tudás, akkor a gazdaságok vezetéséhez sem szükséges, annyit majd csak terem a gazdaság, amennyi megélhetésükre nekik szükséges.

Az új rendbe beilleszkedni nem akaró kiscgazdákat pedig avval csillapították, hogy az ő földjeiket, állataikat az állam nem veszi el. Pedig ez nem áll, mert a kommunizmus magán tulajdont nem ismer és előbb-utóbb hiába kereste volna a kisbirtokos is telekkönyvi lapját. Már pedig a földművelő nép nem azért küzködik, izzad, hogy földjét elvegyék és az államnak legyen valóságos rabszolgája.

A fent elsorolt okok folytán magától értetődik, hogy a munka nem haladhatott úgy, ahogy kívánatos lett volna és ennek lehet tulajdonítani egyedül őszi és tavaszi vetés területünk lényeges csökkenését. Hogy pedig a rendszerelen és elkésett munkával földbe jutott mag kielégítő termést adott a kalászosokból és a kapásokból is ugyanolyanul biztat, azt egyedül csak a kedvező időjárásnak köszönhetjük, bár a burgonyában július hóban a levél-fodrosodás lépett fel és azóta terjed, a tengerire pedig hosszú, meleg ősz szükséges, hogy beérhessen.

Bab, borsóval a vetőmag hiány folytán vettetett be kevesebb terület, ugyancsak lényegesen kevesebb terület vettetett be cukorrépával és ültetett be dohánnyal, ez

utóbbi a hideg május folytán később volt kiültethető, miért is nagyon el van maradva és kétséges, hogy kevés termésünk is ebből idejében bekerülhet-e a szárító pajtákba.

Ugy természetes, mint mesterséges takarmány termésünk folyó évben igen jól sikerült volna, azonban a termés egyrésze még zölden felhasználított, nagyobb része pedig elszállított, úgy, hogy nagy termésünk dacára az erősen megfogyatkozott állatállományunk téli tartása nem kis gondot fog okozni gazdáinknak.

Általában mezőgazdasági helyzetünk — miről részletesebb, számadatos jelentésemet más alkalommal fogom beterjeszteni, — a jövőt tekintve, kétségbeejtő. Hisz nem kell csak a határon széjjel tekinteni és míg más években ilyenkor homok vidékeinken zöldült az új vetés, addig ma nemhogy zöld vetést, de még vetés alá előkészített táblát is alig láthatunk. Állatállományunk megfogyva, vetés alá jövő tábláink legnagyobb része megmunkálatlanul szomorú kilátást nyújt a jövőre!

Pénzügy.

A lefolyt 1919. év első felében életbe léptetett pénzügyi törvény és pedig az adó alól való menekülés meggátlásáról szóló 1919 évi II, illetve XIV. néptörvény hatásait a pénzügyigazgatóság de facto nem észlelhette, mert bár a hivatkozott törvénynek rendelkezéseit egy pár esetben alkalmazta, egyrészt a bekövetkezett kommunizmus miatt teljesen végrehajtható nem volt, másrészt a román katonai megszállás s az ország egyéb területeinek más hatalom által történt megszállása következtében a megszállott területek ide-oda való eltolódása miatt a törvény alkalmazhatósága s mikénti beválása elbirálható nem volt.

A bekövetkezett kommunizmus — és ezt a jelentésben hangsúlyozni kell — kimondhatatlan anyagi károkat okozott, nemcsak egyeseknek, hanem az egész országnak is s az állami pénzügyi közigazgatás munkáját hihetetlen módon megnehezítette. A magántulajdon megszüntetése, a házak kisajátítása, a földbirtokok termelő szövetkezetekké való átformálása mind olyan vagyon eltolódásokat okoztak, melyekkel szemben a pénzügyi közigazgatás tehetetlenül állott, hiszen az adótárgyak az adó alól elvonattak. Ehez járult még az a körülmény is, hogy a kommün ideje alatt a kivetési munkálatok felfüggesztettek, csaknem 4 hónapon át szüneteltek, a mi a pénzügyi közigazgatás terén hihetetlen munkatorlódást idézett elő. Természetesen ez az állapot az adófizetéseket erősen csökkentette, ezzel szemben pedig a pénz-

ügyi közigazgatás kiadásai óriás módon emelkedtek. A kommün rettenetes pénz pazarlása annyira igénybe vette az állampénztárak teljesítő képességét, hogy annak káros hatása most érezhető csak a maga valójában, amikor az állampénztárak csaknem fizetéseképtelenek.

A román katonai megszállás bekövetkeztével a viszonyok konsolidációja volt remélhető. Az állami pénzügyi közigazgatás az 1918. évi október 31-ike előtti törvényes rendelkezések alapján megkezdte a kommün által okozott anyagi károk restaurálását, remélve, hogy az adózó polgárok támogatásával a nehéz pénzügyi helyzetből szabadulni fog. Azonban tapasztalja, hogy különösen az 1918. évi hadinyereségadó és a 1918. évi jövedelem és vagyon adó alapjául szolgáló összeírási munkálatok nagyrésztben használhatatlannokká váltak, hiszen a román katonai megszállás s az ezzel járó requirálások stb. a jövedelmekben és vagyonértékekben a régi összeírásokkal szemben olyan vagyoneltolódásokat okoztak, melyek valószínűleg egy újabb összeírást tesznek szükségessé. Természetesen a jövedelmeknek és vagyonértékeknek ilyképeni eltolódásai erősen éreztetik hatásukat az adóbefizetéseknél is.

Azoknál az adónemeknél tehát, amelyeknél a viszonyok ilyennemű alakulása folytán a kivetés nem történhetett meg és pedig a bizottsági tárgyalást igénylő adónemekenél az adóbehajtás a megelőző évi megállapításnak megfelelő módon történik.

Méltóztassék végül tudomásul venni, hogy a tárgysorozat egybeállítását után beérkező ügyek jegyzékét a közgyűlés alkalmával fogom bemutatni.

Jelentésem lezárta veszem a nyirbaktai járás főszolgabirójának következő táviratát: „a mai napon kilenc főből álló román lovasság jelent meg járásomban egy altiszt vezetése alatt mindenütt a magyar nyelvű feliratok eltávolítását szitkozódva követelték tájékoztató rendeletét kérem főszolgabiró“ s a nyirbátori járás főszolgabirójának következő jelentését: „Nyirbátori járás főszolgabirója 2669—1919. K. Alispán Ur! Jelentem, hogy folyó hó 22-én este egy 60 főből álló román határvadász különítmény érkezett Nyirbátorba egy főhadnagy vezetése alatt, kik anélkül, hogy engem szándékukról hivatalosan értesítettek volna, a mai nappal a román határnak kijelölését kezdték meg. Ezen kijelölés szerint Nyirbátor, Piricse és Nyirpilis községek a nyirbátori járásból Romániához csatoltatnának.

A megkezdett határkiigazítási munkálatok folytán a járás székhelyén lévő összes köztisztviselők jövőjük felett kétségbeesve várják elhatározásomat jövő magatartásukat illetőleg s tőlem várják az irányítást. Én a magam részéről kijelentettem, hogy román imperium alatt szolgálni hajlandó semmi körülmények között nem vagyok s tőlük is elvárom, hogy hasonlóképen cselekedjenek.

Az esetre, ha talán a határkiigazítás fentebb említett módon komolyan keresztülvitetnék, székhelyemet átfogom helyezni Kisléta községbe. Az adóhivatalt, járásbírószágot, pénzügyőrséget és csendőrséget Máriapócsra szándékozom áthelyezni. A községi tisztviselőket, dohánybeváltó hivatalt, iskolákat természetesen kénytelen vagyok helyükön hagyni azon utasítással, hogy kényszerítés esetére saját belátásuk szerint cselekedjenek.

Kérem alispán urat, hogy ezen előterjesztésemet helybenhagyni s a pénzügyigazgatóságtól az adóhivatal

részére felhatalmazást azonnal kieszközölni méltóztassék arra nézve, hogy a Nyirbátor, Piricse és Nyirpilis községekben lévő köztisztviselők 3 havi fizetéssel azonnal elláttassanak. Nyirbátor, 1919. évi szeptember hó 24-én. Szunyogh főszolgabiró“ s ugyancsak hasonló értelmű szóbeli jelentés érkezett távbeszélőn a nyiracsádi járás főszolgabirójától is.

Mélyen megrendülve, a keserűség és tehetetlenség lenyűgöző érzésével szereztem tudomást e jelentésekből arról, hogy a román hatalom fegyveres erejére támaszkodva, szinmagyar vidékeket vesz birtokába.

Ugy látszik, e katonai intézkedés vagy a békekonferencia valamely előttünk ismeretlen határozata alapján vagy egy vámvonat felállításaként történt.

A jelentések vétele után Dr. Roxin Theodor román kormánybiztos és Bersan Pompei delegált alezredes urak kíséretében Nyirbátorban megjelentem s ott a Petresku román határőrségi főhadnaggyal folytatott tárgyalás alapján arra a megállapodásra jöttünk, hogy az említett intézkedés egy vámvonat felállítása folytán annak katonai biztosítására s a vámvonaton kiszállítandó terményekre román kormányintézkedés folytán eső 16% vám kirovására szorítkozik, míg a közigazgatás és közbiztonsági szolgálat az eddigiek szerint érintetlenül marad.

Hazatérésem után alig pár óra múlva kaptam a távirati értesítést, hogy a kitűzött vonalon belül eső területről az összes csendőrség 24 óra alatt kivonandó, mert ellenkező esetben lefegyverezik s mint hadifoglyokat internálják őket.

Azonnal megtettem a kellő intézkedéseket, sajnos azonban a román hatóság az intézkedés végrehajtására oly rövid időt hagyott, hogy néhány csendőrség személyzetét kivonni már idő nem volt s így lefegyverezésük s őrizetbe vételük tényleg megtörtént.

Kötelességemnek tartottam minden ilyen, a békekonferencia Magyarország kormányával is közlendő intézkedésének elébe vágó egyoldalú eljárás ellen tiltakozásomat azonnal bejelenteni.

Kérem ezen intézkedésem tudomásul vételét.

Maradtam a tekintetes törvényhatósági bizottságnak,
Nyiregyházán, 1919. szeptember hó 23-án.

alázatos szolgája :

MIKECZ ISTVÁN,
alispán.

Szabolcsvármegye közönségéhez

22000—1920 K. számú

TISZTELETTELJES

J E L E N T É S E

Szabolcsvármegye alispánjának

Szabolcsvármegye 1920. I. félévi
közigazgatásának állapotáról.

2916

NYIREGYHÁZA,
JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJA
1812—1920.

javulnak forgalmi viszonyaink s velük együtt egész társadalmi s gazdasági életünk is. A vármegyének minden egyes, hazafiasan érezni tudó polgára teljesen át van hatva attól a tudattól, hogy a nemzet megújodása, a letiport Magyarország talpraállítása mindenkitől teljes odaadást, törhetetlen erélyt és lankadatlan szorgalmas munkát követel.

Ennek a tudatnak a jegyében indult meg Szabolcs-vármegye életének egy új — hinnünk és remélnünk kell, — hogy az eddiginél szebb, jobb és boldogabb ciklusa.

Vármegyénkben is, mint az egész országban a legnagyobb izgalmakat váltotta ki s itt talán éppen a közelmúlt keserű szenvedéseinek hatása alatt — a legmélyebb elkeseredést váltotta ki az entente hatalmak által elének szabott béke feltételeket tartalmazó okirat átadása, amelyről tudomást szerezvén, azonnal intézkedtem, hogy törvényhatóságunknak a közölt s Magyarország teljes megbénítását legfontosabb életfeltételeitől való erőszakos megfosztását s lassu, de biztos pusztulását jelentő emebekiállító igazságtalanság ellen komoly, méltóságos és a leghatározottabb tiltakozása kifejezésre jusson. A törvényhatóságnak május 11-én hozott ily értelmű határozata tiltakozó felirat alakjában került a kormány és nemzetgyűlés elé.

Kétségtelen, hogy a reánk erőszakolt megalázó, gyilkos békefeltételekbe egyetlen magyar ember soha belenyugodni nem fog, de ma már talán nem is aaptalan az a reményünk, hogy azok tarthatatlanságát magunk a győztes hatalmak fogják hamarosan belátni s jobb meggyőződésük a világpolitika kialakulásának kényszerítő hatása alatt egy új, igazságos, emberies, reánk nézve elviselhető békéhez fog vezetni.

Kétségtelen, hogy bár a békeszerződés reánk kényszerített megkötése, ezzel a békeállapotnak tényleges be-

következte megnyugvást nem keltett, de a társadalom minden rétegében mind erősebbé válik a vágy és törekvés a consolidatio, a termelő munka, a productiv élet lehetőségeinek keresése után.

Sajnos, még ma is az éveken át tartott háborus állapot okozta bajok egész hosszú sora, a szerencsétlen forradalom s a proletár diktatura által szétzilált közállapotaink súlyos akadályokat, sokszor legyőzhetetlennek látszó nehézségeket gördítenek administratív szervezetünk elé.

Egyik legkiálltóbbs ilyen jelenség a lakásinség folyton fel-fel bukkanó réme, amelyet nagy mértékben fokozotta megszállott országrészekből kiutasított, kiüldözött szerencsétlen véreink szomorú, minden részvétre méltó nehéz helyzete s óriásivá növel a közelgő tél, a mely parancsolóan követeli, hogy a megszálló idegen hatalmak türhetetlenné vált zaklatása, üldözése, kiutasító parancsa folytán megélhetésétől megfosztott, házi tüzhelyét, nyugodt otthonát elhagyni kénytelen, ma még családotól fedél nélkül, vasuti kocsikban nyomorgó száz és száz család elhelyezést találjon.

Bár a lakások tulzsufoltsága vármegyénkben már addig is súlyos bajokat okozott, a sürgős orvoslást követelő helyzetet látva, — még a f. év május 18-án kiadott rendeletemben felhívtam az I. foku hatóságokat a legnyomatékosabban, hogy a vármegye területén háromszáz ilyen szerencsétlen hontalan család elhelyezése érdekében minden lehetőt kövessenek el. Az intézkedések meg is történtek, azonban jelentkezők hiányában alig néhány család került megfelelő jó elhelyezésre.

A Nyiregyháza város területén még mindig vaggokban lakó husz menekült család elhelyezése iránt is megtettem a kellő intézkedéseket abban az irányban, hogy ezek lehetőleg igényeikhez mérten a Sóstó fürdőtelepen kapjanak 1—2 szobás fűthető lakást s gondos-

kodtam arról is, hogy a hivatalos beosztásban levő menekült tisztviselők hivatalaikba s gyermekeik az iskolába a kisvasuton a lehető menetdíjkedvezmény igénybevételével bejárhassanak.

A lakásnélküliek elhelyezése érdekében felterjesztést tettem a kormányhoz az iránt, hogy a lakásrendeletnek a fővárosra vonatkozó ama rendelkezése, amely szerint a háboru alatt beköltözött lakásai igénybe vehető, a vármegye nagyobb községeire, első sorban Nyiregyháza városra kiterjesztessék.

A »Hadviseltek Országos Gazdasági Szövetségének« hozzám intézett lelkes hangú megkeresésére a szövetség kiküldöttjével lefolytatott tárgyalások után általam megindított mozgalom közel háromszáz, Budapesten nyomorgó szegény gyermek nyaraltatását tette lehetővé, akik jómódu vidéki családoknál június hó közepétől három hónapon át gondos ellátásra, szerető ápolásra találtak s megerősödve e hó közepén utaztak vissza családjukhoz.

Szives örömet hajtom meg az elismerés zászlaját azok előtt a községi előljárók előtt, kik a gyermekek elhelyezésénél készségesen segítettek s azok előtt a lakosok előtt, kik oly szivesek voltak, hogy a magukhoz vett gyermekeket igazán minden elismerésre méltó módon gondozták.

Nagy jelentőségű, fontos feladatként hárult a közigazgatási hatóságokra a proletár diktatura megszűnte után előállott politikai helyzettől megkivánt köz- és állambiztonsági intézkedések végrehajtása, főleg az állami és társadalmi rend, a különben is nehéz gazdasági életre veszélyes, ártalmas és gyanus egyének ártalmatlanná tétele.

Ebben a tekintetben vármegyénkben a rendkívüli hosszúra nyult idegen katonai megszállás, a még mindig megszállott területek közelsége, a vármegyének azokkal, főleg a cseh-szlovák megszállás alatt álló területekkel

közös határa folytán előállott helyzet fokozottan gondos, körültekintő s intenzív figyelmet igényel s épen ezért a katonai hatóságokkal egyetértve az állam rendelt hatóságok s karhatalmi tényezők igénybevételével minden intézkedést megtettem arra, hogy állami életünk biztonságára veszélyesnek látszó minden olyan egyén, akinek ezt komoly, ténybeli adatok s jelenségek megkívánják, ártalmatlanná tétessék.

Eddig mintegy 300 ilyen egyén ellen tétetett folyamatba a megfelelő eljárás, akik közül tizet internáltattam, 28-at rendőri felügyelet alá helyeztem, 80-at családotól kiutasítottam s eltávolítottam, 56 ellen az eljárást megszüntettem. A többi esetekben az eljárás, nyomozás és adatgyűjtés még folyamatban van.

Közbiztonságunk megszilárdítása érdekében intézkedtem karhatalmi személyzetünk szaporítása iránt is s ezt a célt szolgálja a vármegye területén működő nemzetvédelmi különítmény, amelynek a rendőrhatóságokkal együttműködése ma már biztosítva van.

A nyiregyházi rendőrség államosítása után, amely a már előzőleg kiadott kormányrendelet folytán a román csapatok kivonulása után nyomban végrehajtott, közbiztonsági szempontok kívánatosá teszik a vármegye egyik legélénkebb forgalmu községében Kisvárdán szintén állami rendőrség szervezését s lépések ebben az irányban már történtek is.

Mint fontos népmozgalmi tünetre rá kell mutatnom a békeállapot helyreálltával vármegyénk területéről megindult kivándorlásra, amely ez idő szerint főleg az Amerikai Egyesült Államok felé irányul. Az eddigi adatok szerint leginkább a már régebben Amerikába kivándorolt egyének családtagjai jelentkeznek utlevélért s bár a kivándorlás eddig még nem öltött aggályos méreteket s okait elsősorban a nehéz megélhetési viszonyokban, a minden téren mutatkozó elviselhetetlen drágaságban és

kedvezőtlen gazdasági helyzetünkben kell keresnünk, mégis kötelességemnek tartottam a f. évi június havában felterjesztett jelentésemben reá a kormány figyelmét felhívni annál is inkább, mert alaposnak látszik az a gyanu, hogy kivándorlási ügynökségek üzleti érdekektől hajtott üzelmői a kivándorlási vágyat veszélyes mértékben növelhetik.

Nagy gondot okozott a munkanélküliek munkával ellátása annál is inkább, mert a munkakedv aggodalmat keltő mértékben hanyatlott. Az a jelenség azonban, hogy az aratási munkálatok a vármegye területén a kedvezőtlen terméseredmények dacára ugyszólván minden zavaró incidens nélkül folytak le, arra enged következtetni, hogy munkaadók és munkások az arra hivatott hatóságok támogatásával s gazdasági helyzetünk némi javultával rövidesen s nagyobb rázkódtatások nélkül megtalálják a módot érdekeik kölcsönös, méltányos kiegyenlítésére.

Kétségtelenül a hosszú háboru s azt követő forradalmi mozgalmak zavaró gazdasági hatásában kell okát keresnem annak, hogy a mindennapi életben nélkülözhetetlen közszükségleti cikkek beszerzése s a fogyasztó közönséghez juttatása még mindig a hatóságok beavatkozását, támogató közreműködését teszi szükségessé, mert a kereskedelem ma még az igények, szükségletek kielégítésére vagy képtelen vagy fáradozása s üzleti kockázata fejében a tisztességes üzleti nyereséget messze túlhaladó haszonra dolgozik.

Ezt a helyzetet látva minden lehető megtettem abban az irányban, hogy a legfontosabb közszükségleti cikkeket vagy a kormány támogatásával, vagy megbízható cégek erkölcsi s anyagi segítségével beszerezsem.

Sikerült is élelmi és ruházati, fontos gazdasági cikkeket, eszközöket, a gazdasági s ipari üzemek fenntartásához szükséges nyersanyagot a fogyasztó közönség rendelkezésére eljuttatnom, gondoskodva mindig arról, hogy a közönség az adott viszonyok miatt elkerülhetlennél magasabb árat ne fizessen.

I. Törvényhatósági élet.

A törvényhatóság életében legutóbbi májusi rendes közgyűlésünk óta történt fontos eseményként kell megemlékezni gróf Vay Gábornak a kormánybiztosi tiszttól történt felmentéséről s dr. Jármay Béla volt országgyűlési képviselőnek kormánybiztossá történt kinevezéséről.

A törvényhatóság f. évi május hó 24-én tartott rendkívüli közgyűlésében a legmélyebb sajnálattal értesült a lángoló hazaszeretetről közismert s köztiszteletben álló előbbi kormánybiztosának állásától megválásáról, másrészt pedig örömteljes várakozással tekintett az új kormánybiztos működése elé, akinek politikai pályája, vonzó egyénisége, ifju tettereje, nagy tudása s nemes szándékai méltán kelthetik a törvényhatóságban azt a reményt, hogy benne a közéletnek egy erős támaszát, a törvényes jogrend éber őrét s a reánk váró nehéz feladatok sikeres megoldásához kiváló hasznos munkatársat nyert a törvényhatóság.

A jogfolytonosság s állami életünk helyreállításának örvendetes jellenségeként üdvözölhetjük azt a tényt, hogy a kormányzó Öfömméltósága legujabban kelt magas elhatározásával dr. Jármay Bélát kormánybiztosi megbízatása megszüntetésével vármegyénk főispánjává méltóztatót kinevezni.

A vármegye életét közelről érintette az idegen csapatok kivonulása után lefolyt nemzetgyűlési képviselőválasztás, amely Nyiregyháza városban a világpolitika irányítói előtt is ismert és elismert Dvorcsák Győző, a

kisvárdai, nyirbátori, nagykállói és ujabban a tiszalöki választókerületben két kisgazdapárti, egy pártonkívüli s egy keresztény nemzeti egyesülés párti jelölt megválasztását eredményezte.

A választások mindenütt teljes rendben, minden zavaró esemény nélkül folytak le.

A lemondás folytán megüresedett kemecei kerületben a választás folyó hó 26-ra tüzetett ki, amelyet a fellépett s törvényesen jelölt hat pályázó érdekében élénk küzdelem előz meg.

Április hó 14. és május hó 4. közötti időben folyt le a vármegye területén az 1898—1895. évfolyambeli hadkötelesek bemutató szemléje, amelynek eredményeként a dadai alsó járásban előállított 1024 egyénből alkalmasnak találtatott 906;

- a dadai felső járásban 789-ből 671;
- a nyirbogdányi járásban 988-ból 789;
- a kisvárdai járásban 1195-ből 886;
- a tiszai járásban 801-ből 653;
- a nagykállóiban 1126-ból 946;
- a nyirbátori járásban 658-ből 561;
- a nyirbaktai járásban 672-ből 562;
- a ligetaljai járásban 604-ből 525 és

Nyiregyháza r. t. városban 997-ből 909; a vármegye területén előállított 8854 hadkötelesekből alkalmasnak osztályoztatott tehát összesen 7408.

Az 1918. év október hava végén kitört u. n. forradalmi zavargások kapcsán pusztított s az elmúlt évben pedig a parancsoló szükség által megkövetelt s elkerülhetetlen s a tek törvényhatósági bizottság előtt legutolsó időszaki jelentésében részletesen ismertetett hatósági uton eszközölt fokozott fakitermelés a vármegye fakészleteit természetszerűleg olyan mértékben megapasztotta, hogy a folyó évben alig lehetett számítani arra, hogy a

meglévő fakészletek behozatal nélkül a szükségletet biztosíthatnák.

Ez indított arra, hogy egyrészt recompensatio uton biztosítsam nagyobb mennyiségű, egyelőre mintegy 500 vagon tűzifa behozatalát s Nyiregyháza városnak közel 6000 köbméter száraz tűzifát bocsássak rendelkezésére, másrészt pedig módot kerestem a vármegye területén található turfatelepek kitermelésére.

A foganatosított próbák kedvező kilátást nyújtottak arra, hogy a vármegyében nagymennyiségű s magas, a már üzemben levő Isaszeg vidéki, mintegy 2100 calóriájú turfával szemben mintegy 3300 calóriát elérő turfa lesz kitermelhető.

A biztató kilátások alapján a kitermelést egy Kisvárdai központtal megalakult részvénytársaság vette kezébe s bár nagy nehézségekkel kell megküzdenie, a közbenjárásommal szerzett gépekkel a kitermelés már megindult, folyton bővülő méreteken halad s a közel jövőben már néhány száz vagon jó fűtőanyagot fog forgalomba hozhatni, amelynek m/m-ként 75 korona körüli ára a fűtőanyagot gazdaságilag is előnyösen használhatóvá teszi.

Gazdaságilag hasonlóan nagyfontosságú a román csapatok által leszerelt, értékes gépeiből kifosztott s üzemképtelenné tett demecseri káposztasavanyító s burgonyaliszt gyár üzembehelyezése.

A kormány az ipartelepét a nyugdíjas katonatisztek országos egyesületének s állami tisztviselők országos nyugdíjgyesületének engedte át.

A hadi javakat értékesítő és felszámoló bizottság közbenjöttével tárgyalások indultak meg az ipartelep értékeinek felbecslése, részvénytársasági alapon üzembe helyezése s üzemben tartása iránt s a legjobb uton halad az ügy arra, hogy az ipartelep üzeme mielőbb meginduljon. Hogy egy ilyen hatalmas gyártelepnek gépekkel fel-

szerelése, épületeinek rendbehozása óriási, sokszor az adott viszonyok miatt legyőzhetetlen nehézségekkel jár. okozza, hogy a telep üzeme még meg nem indulhatott.

Felemlítendőnek tartom, hogy az 1920. évi XI. tc. életbeléptével, amely törvény az 1918. évi október 31. óta alkalmazásba lépett tisztviselők s egyéb alkalmazottak elbocsátását rendeli el, a vármegye szolgálatában álló több érdemes és a mai viszonyok között nem nélkülözhető, másokkal nem pótolható tisztviselő s alkalmazott lett volna elbocsátandó. Ezért indokolt előterjesztést tettem — s azt a kormánybiztos ur is támogatta — a belügyminiszter urhoz, kérve a törvény eme rendelkezése alá eső vármegyei tisztviselők s alkalmazottaknak állásukban meghagyását, annál is inkább, mert a háború s forradalmi mozgalmak alatt hihetetlen mértékben felszaporodott közigazgatási teendők zavartalan ellátása a jelenlegi személyzet létszámának fentartását parancsolóan követeli.

Előterjesztésemnek a minisztertanács helyt adott s a tisztviselőket s alkalmazottakat két ujabban kinevezett, de még tényleges szolgálatba nem lépett közigazgatási gyakornok kivételével állásukban meghagyta.

A kiadott kormányrendelet folytán a közigazgatási bizottságból kiküldött vizsgáló bizottság a vármegyei tisztviselői karral szemben az előirt igazoló eljárást a proletárdiktatura s az ellenséges megszállás alatt tanúsított magatartásuk tekintetében lefolytatta s őket a külön folyamatban levő fegyelmi vagy bünvizsgálat alatt állók kivételével igazolta.

Bejelentem még, hogy dr. Andrassy Dániel szolgabíró ellen a proletárdiktatura alatt tanúsított magatartása, illetőleg általa teljesített ténykedés miatt bünygyi eljárás indulván meg, ellene a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot elrendeltem s állásától felfüggesztettem, a bünvádi eljárás azonban felmentő ítélettel befejeztetvén, őt állá-

sába visszahelyeztem s intézkedtem a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat sürgős lefolytatása iránt.

Hasonló okból felfüggesztette állásuktól a közigazgatási bizottság Baloghy László nyirbátori községi jegyzőt, Nandrassy Jenő mezőladányi körjegyzőt, sulyos mulasztások miatt Teremy Ferenc pátróhai községi jegyzőt, ugyancsak az ellene megindított bünvizsgálat miatt Barna Sándor nyirmahálydi községi pénztárnokot és dr. Walter Géza nyiregyházai városi aljegyző, h. tanácsost, akik ellen az eljárás még folyamatban van.

Meg kell emlékezni arról, hogy dr. Ujfalussy Dezső e vármegyének hosszú éveken át főispánja, aki az ellenséges katonai megszállás alatt a legnagyobb önfeláldozással vállalkozott azokban a nehéz időkben a főispáni állással együtt járó kellemetlenségek, zaklatások és bánalmak elviselésére s akinek ezt az áldozatkészségét s elévülhetetlen érdemeit a vármegye közönsége legutóbbi rendes közgyűlésünkön kellően méltányolta is, sulyos anyagi kárt volt kénytelen elszenvedni akkor, amikor a vármegye szolgálatában a megszálló csapatok parancsnoksága által reá méltatlanul s igazságtalanul kiszabott 10000 korona bírságot sajátjából kifizette s kötelességet vélek teljesíteni, azzal, hogy a t. törvényhatósági bizottságtól ezen összegnek dr. Ujfalussy Dezső részére visszafizetésére felhatalmazást kérek.

Végül be kell számolnom arról a veszteségről, amely a törvényhatóságot több érdemes fiának elhunytával érte.

A folyó év június havában hunyt el dr. Kállay Leopold volt országgyűlési képviselő, a törvényhatósági bizottságnak hosszú éveken s a közigazgatási bizottságnak is hosszú időn át tevékeny tagja, akit sulyos betegsége néhány éve már visszatartott a közügyek szolgálatától.

Ugyancsak az utolsó félév alatt hunyt el Propper Sámuel földbirtokos, törvényhatósági bizottsági tag az

utolsó évtizedek hatalmas gazdasági fejlődésének kiváló munkása, dr. Flegmann Jenő törvényhatósági bizottságunknak s az ügyvédi karnak érdemes tagja, Feldheim Emánuel nagybirtokos és Nagy Tamás birtokos, a régi tisztviselői gárdának közbecsülésben állott tipikus képviselője, aki még élete alkonyán is községe élén, mint főbíró igyekezett a közügyek hasznos munkása lenni.

A törvényhatóság jegyzőkönyvében örökitette meg az elhunytak emlékét s adott kifejezést mély részvétének.

II. Termény igénybevétel és közellátás, kőolaj és só ellátás.

Az 1920. évi első félévi jelentésemben már kifejeztem véleményemet az iránt, hogy a Gok kirendeltségének téves információja folytán a vármegyére kivetett 600 vagon szemestermény beszoigáltatása, dacára a kilátásba helyezett katona rekvirálásnak nem fog sikerülni. Dacára ennek az ország szomorú élelmezési körülményeit szem előtt tartva, az alámrendelt hatóságokkal mindent elkövettem, hogy a románok által kipusztított vármegyében esetleg még található felesleg a közfogyasztás céljaira bocsáttassék, s hogy a leszállított 180 vagon terménynél nem több szállított le, annak az volt a legfőbb oka, hogy a termény összegyűjtésének feladata kivétel a közigazgatási hatóságok hatásköréből, és az a Gok kirendeltségének rendkívüli költséges napi 4—5000 korona kiadással dolgozó, a helyi viszonyokat egyáltalán nem ismerő szervezetére bízott, amelynek vezetősége a közig. hatóságok helyi tapasztalatait mellőzve, a közig. hatóságokkal való együttműködést kerülve, a saját útján járva, hivatalom megkerülésével akarta a terménybeszoigáltatás nehéz feladatát megoldani, amely természetesen nem sikerülhetett.

Jellemzésül felemlitem, hogy az általam beszoigáltatni vállalt 200 vagon termény összegyűjtését nem tudta végrehajtani, dacára annak, hogy szerveivel a gazdaközöniséget állandó zaklatásnak tette ki, úgy hogy a közig. hatóságok minden tapintatára és erélyére szükség volt,

hogy a lakosság gyakran jogos felháborodásának kitörései elháríttassanak. Ha egyes hatóságok a lakosság legegyszerűbb szükségleteinek biztosítása végett többször kénytelenek voltak a kirendeltség vezetőjének, a paragrafusoknak talán megfelelő, de az adott helyzetben végrehajthatatlan, látszólag az érvényes, de nem a román dult Szabolcsvármegyére alkalmazható intézkedéseivel me-reven szembehelyezkedve kormányrendeletekkel talán ellenkezve, de helyes és célravezető saját intézkedéseknek érvényt szerezni.

Hasonlóan nehéz helyzetet teremtett a kirendeltség akkori vezetőjének indokolatlan, érthetetlen, a vármegye vezetőségével folytonos ellentéteket provokáló magatartása a folyó évi terméseredmények megállapítása körül is, amikor nem elégedett meg kiküldött szerveinek szintén túlzottan magas becsléseivel, hanem azokat minden komolyabb adatok híján, saját hatáskörében revízió alá vette, s okozója volt azon körülménynek, hogy az általa felterjesztett adatok alapján összeállított hivatalos becslés, a vármegye tényleges termésének több mint kétszerese volt.

Az egyes községek komoly aggodalommal fordultak hivatalomhoz jogorvoslatért, mert a felületes becslés alapján beszolgáltatni rendelt gabonamennyiség az egész termés mennyiségét legtöbb esetben túlhaladta, nem tekintve a vetőmag és gazdasági szükségletekre sem.

Beláttam, hogy itt sürgős segítségre van szükség, mert más különben a vármegyét a legnagyobb élelmezési katasztrófa fenyegeti, a községeket a becslés elleni fellebbezésekre hívtam fel, a magam részéről pedig a közig. bizottság ülésén fejtettem ki aggodalmaimat és kértem, hogy a bizottság küldöttséget menesszen a kormányhoz, a sérelmek orvoslása céljából.

A közig. bizottság javaslatomat magáévá téve, a főispán ur vezetése mellett küldöttséget küldött ki, amely július h. 30-án jelent meg a kormány előtt, ismertetve

a termésrendelettel szemben felmerült súlyos és alapos kifogásait, s azon megnyugtató választ nyerte, hogy a termésbecslések új komoly felbecslés alapján revízió alá fognak vétetni és a kivetések és a tényleges helyzetnek megfelelően leszállíttatni.

A Gok vezetőségében beállott változás is minden reményt megadott arra, hogy az eddigi talán rossz akaratú mulasztások helyrehozassanak a felülbecsclések a közig. hatóságok és szakértők bözbejöttével megtörténtek, s igazolja az első becslés felületes tarthatatlan voltát, hogy a községek mintegy 80 %-a élt fellebbezéssel a becslés ellen, s a felülbecsclés alapján a terménykivetési kulcs mintegy 90 %-a szállíttatott le.

Dacára a leszállított kivetési aránynak, az ugynevezett adógabona beszolgáltatása csak lassan halad előre, mert a vármegye rossz terméseredményét tekintve a gazdaközönség vonakodik gyakran a saját szükségletét sem fedező gabonája egy részét beszolgáltatni, másrészt pedig a későn kiadott és még később megváltoztatott és amugy is sok kibuvót hagyó termésrendeletek folytán, a gabona egy része lelketlen csempészek és lánckereskedők kezei közt tűnt el.

A közellátás nagyfontosságú kérdésében Vass József közlelmezési miniszter ur folyó hó 17-én a vármegyét felkereste, s a kérdésben tájékozott összes szervek bevonásával értekezletet tartott, amelyen a miniszter ur saját irányelveit ismertetve türelemmel halgatta meg ugy az én részletes előterjesztéseimet, mint a mások részéről felvett eszméket s felmerült észrevételeket. Alapos megbeszélés után az értekezlet eredménye alapján a miniszter ur 600 vagon buza és rozs, illetve ebbe beszámíthatólag 50 vagon árpa és 1300 vagon csöves tengeri beszolgáltatására kötelezte a vármegyét. Súlyos a kötelesség amely a vármegyére rovatott, amely iránti aggodalmamat ki is fejeztem a közlelmezési miniszter ur előtt, kije-

lentve, hogy bár felelősséget nem vállalhatok a kivetett magas contingens hiánytalan beszolgáltatása tekintetében, de kötelességemhez hiven ezuttal is mindent el fogok követni, hogy a kivetett terménymennyiség le is szállíttassék.

Sulyosbitja a helyzetet az, hogy még 4787/1920. miniszterelnöki számú első termésrendelet módját nyújtott arra, hogy az ellátatlanok maguk gondoskodhassanak terményszükségletükről az azt módosító újabb rendelet az összes buza és rozs termést zár alá vette és kimondotta, hogy csakis az őstermelők láthatják el magukat, saját maguk által termelt gabonával, míg minden, ki más liszt ellátásban fog részesülni.

A kormány ezen intézkedése a lakosságnak mintegy 40%-át számszerint a vármegyénkben 148000 egyént tett ellátatlanná, viszont a kormány részéről számtalan előterjesztésem dacára a legutóbbi időig nem történt komoly intézkedés arra nézve, hogy az ellátatlanok tényleg kenyérhez is jussanak. Így például augusztus és szeptember hónapra 40—40 vagonba állapított meg a vármegye liszt contingense, dacára hogy 6 kilós fejadagot számítva, 89 vagon lett volna a tényleges szükséglet, nem tekintve azt, hogy az országos fejkvóta 7.2 kilóban közalkalmazottak, nehéz testi munkások, csendőrség tagjai részére még magasabb mennyiségben van meghatározva. Az ez idő szerint megállapított havi 40 vagonból még havi 3 kió fejadag sem adható ki. Nyomasztólag nehezedik a közellátás ügyére a lebonyolításra új szerveként beállított létesített áruforgalmi részvénytársaság gyakorlatlansága is, melynek folytán a megállapított lisztmennyiségeket, dacára minden jó indulatának, rendelkezésemre bocsátani nem tudta, s így a lakosság lisztadagját ténylegesen hosszabb időn át nem kapta meg.

A lisztellátás hiányos volta vármegyeszerte erős kritikát és elégtelenséget váltott ki, bár hatóságaim min-

dent elkövetnek, hogy ezen áldatlan állapotok átmeneti voltáról a lakosságot meggyőzzék.

A magam részéről, a lisztcontingens helyett terményellátást és a contingens felemelését szorgalmaztam többszöri feliratomban a kormánynál, valamint az itt időzött közlelmezési miniszter ur előtt leplezetlenül feltártam azon veszélyeket, amelyek rövidesen elő fognak állni, ha a közellátás ügyének alapos és közmegnyugvást keltő rendezése sokáig késik, a közlelmezési miniszter ur válaszában arról biztosított, hogy októbertől kezdve a rendszeres és fennakadás nélküli lisztellátást garantálja, az eddig észlelt nehézségek, az átmenettel járó tapasztalatlanságokban lelik magyarázatukat.

Nagy megnyugvást kelthet a vármegye közönségében az a megértés, türelem, eltökélt szándék, s vaserély, amellyel a közlelmezési miniszter ur a közellátás sokszor téves nyomokat követő nehéz feladatának megoldásához fogott, s amelynek igen határozott formában adott kifejezést ittléte alkalmával is kijelentve, hogy eltökélt szándéka, amelynek érvényt is fog szerezni minden áron, hogy a közellátást biztosítsa, s az országban nem szabad lenni egyetlen embernek sem, akinek asztaláról a darab kenyér hiányozzék.

A közlelmezési miniszterium helyi kirendeltségének vezetőjével megállapodást kötöttem, amely szerint a már kiutalt, de liszthiány miatt ki nem adott lisztmennyiségeket kivételesen terményben, az egyes vámörklő malmokban a főszolgabírák rendelkezésére bocsátja, ami már meg is történt.

Sok költségbe, fáradságba került az is, hogy az Áruforgalmi R-T. lisztet csakis körzeti malmokból utalhat ki, amelyeknek a száma még most sincsen megállapítva, de az e tárgyban a helyi viszonyokat mérlegelő 11 körzeti malom létesítését indítványozó javaslatom már elutasított s valószínű, hogy csak a nyirbátori Bóni, a ke-

mecsei Haas és a nyiregyházi Julia s talán a nagykállói Henger- és Olajmalom fognak körzeti malmokként működni, s így a községek kénytelenek lesznek a helyett, hogy a helyi nagy körzeti vámörölő malomból megkaphatnák a lisztet, sokszor 40—50 kilométerre lévő körzeti malomból fuvaron elszállítani.

A tüzelő anyag különösen pedig szénhiány folytán a gazdák terményeiket benzinmotoros cséplőgépekkel akarták elcsépelni, s azért többszörösen személyesen interveniáltam a közlekedési miniszteriumban megfelelő mennyiségű benzin kiutalása iránt. Benzin kérelmemre július hó első napjaiban 500 mázsa, augusztus hónapban 300, szeptember végén pedig 400 mázsa utaltatott ki, amellyel a cséplés jóllehet elkésve biztosítható volt. Benzin, szántásra magas ára miatt csak kevés vétetett igénybe, mert szakértői körökből nyert értesülésem szerint egy hold föld benzinnel való megszántása mintegy 1000 koronába kerül.

Vármegyénknek kőolajjal való ellátása is gondoskodásom tárgyát képezi, eltekintve hatósági kiutalástól, magán uton is igyekszem nagyobb mennyiségű kőolajat a vármegye részére biztosítani.

A vármegye só ellátása zavartalan, a sóelosztó bizottság havi 0·70 kilo fejadagot utal ki, de azonkívül készséggel hozzájárul magánuton vett só behozatalához is.

III. Közegészségügy.

A vármegye egészségügye a f. év első felében elég kedvező volt, bár ezt a körülményt a múlt év hasonló időszakával való összehasonlítás után statisztikai adatokkal kimutatni nincs módunkban, mert a múlt évben ellenséges megszállás miatt a vonatkozó adatok nem érkeztek be, de az előző időszakok adataiból az egészségügyi viszonyoknak fent említett kedvező állapota világosan kitűnik.

Meghalt f. év első felében 3231 egyén, 1624 fi és 1607 nő.

Az évi promille halálozási arány 319818 lakos után 20·20‰ volt.

A elhaltak közül 1500 volt 7 éven aluli gyermek az összes elhaltaknak 46·4‰-a.

Járások szerint a halálozás következőleg oszlott meg:

1000 lakos után 1920. évben

A kisvárdai járásban	12·78
A tiszai járásban	6·88
A dadai alsó járásban	8·22
A dadai felső járásban	9·91
A nyirbogdányi járásban	10·04
A nyirbátori járásban	9·74
A nagykállói járásban	10·30
A ligetaljai járásban	12·76
A nyirbaktai járásban	9·82
Nyiregyháza r. t. városban	10·49

Legnagyobb volt a halálozás a kisvárdai, legkisebb a tiszai járásban.

Hónapok szerint a következő elosztódás tüntethető fel:

Január hónapban elhalt	...	536
Február	„	564
Március	„	560
Április	„	576
Május	„	506
Junius	„	489

Legtöbben haltak el április hónapban, legkevesebben június hónapban.

Járások szerinti kimutatás az idegen ápolásba adott gyermekekről, 1920. év I. feléről.

Tiszai járásban 39 törvényes, 26 törvénytelen, 65 egészséges.

Dadai felső járásban 282 törvénytelen, 282 egészséges.

Nyirbogdányi járásban 4 törvénytelen, 4 egészséges.

Ligetaljai járásban 55 törvénytelen, 55 egészséges.

Nyírbaktai járásban 28 törvénytelen, 28 egészséges.

Nyiregyházi járásban 12 törvénytelen, 12 egészséges.

Összesen 39 törvényes, 407 törvénytelen, 446 egészséges.

Kimutatás 7 éven alul elhalt gyermekekre gyakorolt felügyeletről, 1920. év I. feléről.

Dadai felső járásban 8 esetben történt mulasztás. — tárgyalás folyamatban.

Ligetaljai járásban 8 esetben történt mulasztás, — felmentve.

Összesen 16 esetben történt mulasztás, — 8 tárgy folyamatban, 8 felmentve.

Hevenyfertőző betegségekben megbetegedettek és halálozások száma kedvezőnek mondható; megbetegedett: f. év I. felében 323 egyén, meghalt 20, az összes elhaltaknak 0.6%-a esett a hevenyfertőző betegségeket járássok szerint az alábbi táblázat tünteti fel:

Járás	Bárány-himlő		Kanyaró		Vörheny		Hólyagos himlő		Diphtheria		Typhus		Küttléses typhus		Hökhurut		Fültömi-tíglób		Gyermek-ágyi láz		Vérhas		Összesen	
	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt	megbetegedett	meghalt
Kisvárdai					1		1		3		3		2		1		1		1		1		22	3
Tiszai					3		3		3		1		2		1		1		1		1		13	4
Dadai alsó					10		1		7		5		1		6		1		1		1		24	3
Dadai felső					11		1		5		4		1		10		1		1		1		106	6
Nyirbogdányi																							43	
Nyírbátori																								
Nagykallói																								
Ligetaljai																								
Nyírbaktai					5				15		2		1		16		1		1		4		113	4
Nyiregyháza					30		1		37		74		4		33		3		2		6		325	20
Összesen	7	7					5	1			2		4	53	5	33	3	1						

A hónapok szerinti elosztódás a következő rovatos kimutatásból tűnik ki:

Hónap	Bárány-himlő	Kanyaró	Vörheny	Hólyagos himlő	Diphtheria	Typhus	Küttléses typhus	Hökhurut	Fültömi-tíglób	Gyermek-ágyi láz	Vérhas	Összesen
Január	2		3	1	2	19	2	1		1	2	62
Február		2	4	3	7	10	2	1		1	1	28
Március		5	3		8	7	7	6				36
Április	1	6	1		11	8	10	1		1	1	46
Május	2	37	15	1	5	5	4	2		1		68
Junius	2	26	14	1	4	25	1	9			4	85
Összesen	7	76	30	5	37	74	4	33	3	3	6	323

IV. Közkórházainkról.

A szabolcsvármegyei „Erzsébet“ közkórházban 1920 január hó 1-től, június hó 30-ig bezárólag felvétetett: 830 férfi és 939 nő, vagyis összesen 1769 ápolat, ehhez járul az 1919. II. félévről ápolás alatt maradt: 110 férfi és 141 nő, tehát összesen 251 beteg.

Ily módon a félév folyamán ápoltatott:

940 férfi és 1080 nő, összesen 2020.

Ezek közül elbocsáttatott:

Gyógyulva; 287 férfi és 379 nő, összesen 666.

Javulva: 442 „ „ 448 „ „ 926.

Gyógyulatlan 63 „ „ 55 „ „ 118.

Meghalt: 44 „ „ 47 „ „ 91.

A félév összes fogyatéka:

836 férfi és 965 nő, összesen 1801.

A félév végén ápolás alatt marad:

104 férfi és 115 nő, összesen 219.

A félévben felmerült ápolási napok száma

Egy betegre esik átlag 27.61 ápolási nap.

A halálozási arány a félévben 4.5 %.

Gyógykezelést felüntetett halottkémi jegyzőkönyvek kivonata 1920. év I. feléről.

Járás	Hány község	Lakosok száma	Jelentés érkezett		7 éven alól elhalt				7 éven felül elhalt				Összesen elhalt				
			hány községből	hány lakosról	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	szám szerint	1000 lakos közül	100 közül átlag nem gyógykezeltetett		
Kisvárdai	17	39028	17	39028	106	99	7	11	8-0	106	124	29	17	16-6	499	12-78	12-7
Tiszai	24	25845	24	25845	36	22	9	9	23-6	26	31	14	14	17-8	178	6-88	35-3
Dadai alsó	13	43177	13	43177	75	35	32	19	31-6	67	92	19	16	19-0	355	8-22	24-0
Dadai felső	14	30048	14	30048	49	51	11	11	21-2	64	51	24	22	26-9	298	9-91	24-4
Nyírbogdányi	17	35236	17	35236	66	50	25	25	30-1	68	70	25	25	26-5	354	10-04	28-2
Nyírbátori	9	23096	9	23096	41	26	16	25	37-9	34	44	17	22	33-3	225	9-74	35-5
Nagykálói	11	40089	11	40089	105	96	1	1	0-9	91	116	3	3	1-4	413	10-30	1-2
Ligetfaljai	8	22096	8	22096	72	54	11	18	18-7	57	57	9	3	10-2	282	12-76	14-8
Nyírbaktai	18	23011	18	23011	59	28	11	8	16-3	43	33	15	19	30-9	226	9-82	23-4
Nyíregyháza	1	38198	1	38198	76	63	8	18	15-7	85	117	12	22	14-4	401	10-49	14-9
Összesen	132	1319818	132	1319818	685	534	131	150	18-7	641	745	167	178	19-9	3231	10-10	19-3

Nem szerint elhalt 1624 fi, 1607 nő.

Ezek közül 7 éven alól 816 fi, 684 nő, az összes 46-4%-a.

Ezek közül 7 éven felül 808 fi, 923 nő, az összes 53-5%-a.

Megfelel 2020 promille halálozásnak.

leg megtépázva, kulturánk is tönkrement, anyagilag és erkölcsileg megnyomorított lakosságunk egészségileg is a pusztulásnak nézhet elébe, mert hiába van ezer meg ezer képzett orvosunk, ha egészségügyi intézményeink nem állanak rendelkezésünkre, nem fogunk tudni a kórok ellen küzdeni. E sivár valóság, dacára ha nagy anyagi meg-erőltetéssel is, betegeinket úgy orvosilag, mint gazdasá-gilag kifogástalanul el tudtuk látni. Hozzá juttattuk be-tegeinket, már akik elhelyezést tudtak nyerni a kórház-ban, mindama tényezőkhöz (táplálkozás, gyógykezelés, ápolás, gyógyszer és orvosi beavatkozások), amelyekre felgyógyulásuk elősegítéséhez szükségük volt. Természe-tesen ezen tényezők előteremtése az általános gazdasági élet folytonosan tartó megromlása miatt nagy anyagi ál-dozatokat igényelt, amelyek arra kényszerítettek, hogy a költségvetés által előirt határokat átlépjük. Amíg a mult év végén az előre látható kiadásainkat ápolási naponkint és betegenkint 20 koronával gondoltuk fedezhető, addig a ténylegesen beállott áremelkedések odajuttattak, hogy a betegek ellátását csak napi 24.56 kor. ápolási költség-gel tudtuk biztosítani, ami a félévben kb. 250 000 kor. tulkiadást eredményezett az 1.370.000 koronás félévi költségeinkben. E tulkiadás több mint kétszeresére emel-kegne abban az esetben, ha a népjóléti minisztérium véglegesen ragaszkodott volna abbeli elhatározásához, hogy csak 15 korona ápolási díjat engedélyez a vidéki kórházaknak az I. félévre, de sikerült mégis a minisztéri-umot arra jobb belátásra bírni, hogy utólagosan helyben hagyta a 20 koronás ápolási díjat. A jövő félévre 20 kor., illetve a sebészeti betegek részére engedélyezett 30 kor. ápolási díj előre láthatólag ismét nem lesz ele-gendő kiadásaink fedezésére, mert nem az egészen bi-zonyosan tovább növekvő áremelkedést, hanem az elmúlt idők árait veszi számításainak alapjául az élelmiszerek-nél maguk a kormányintézkedések is a multhoz képest tete-mes áremelkedést helyeznek kilátásba.

Egyes hónapok szerinti a betegforgalom kimutatása:

Hónapok nevei	Mult óról maradt ápolás alatt		Ujjonnan felvétettek		Ápoltak száma		Ezek közül elhosszabbított				Összes fogyatéék		Félév végén visszamaradt		Ápolási napok száma				
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	gyógyulva	javulva	gyógyu- latlan	meghalt	fi	nő	fi	nő					
Január	110	141	143	152	253	293	35	55	60	56	16	10	9	7	120	128	133	165	9403
Február	133	165	118	143	351	308	39	57	40	60	10	7	5	11	94	135	157	173	9257
Március	157	173	174	154	331	327	63	69	93	96	16	5	6	5	178	175	153	152	10234
Április	153	152	165	196	318	348	60	79	86	82	11	16	10	9	67	186	151	162	9670
Május	151	162	134	172	285	334	62	67	89	99	8	7	7	5	166	178	119	156	9458
Junius	119	156	96	122	215	278	28	52	74	91	2	10	7	10	111	163	104	115	7741
Összesen	110	141	830	939	940	1060	287	379	442	484	63	55	44	47	836	985	104	115	55763
	251	1769	2020	666	926	118	91	1801	219										

Legelőnkebb volt a betegforgalom április hóban 666 áppoltal.
Legkisebb pedig junius hóban 493 áppoltal.
Legtöbb haláleset ápr. hóban volt 19, legkevesebb pedig márc. hóban 11.

Mint a fenti számadatok bizonyítják a közkórház 1920. I. félévi betegforgalma is azt a szomorú tény, hogy a közkórház kicsi Szabolcsvármegye közönségének. Ha evvel szemben állítjuk a közkórház bibővitésére irányuló törekvéseinket, hivatalos helyről kapott azon kije-lentést, hogy „apasztani kell az ágyak számát“ ugy szo-moru kép tárul elének. Területileg, gazdaságilag, erkölcsi-

Tudatában vagyunk annak, hogy egy-egy kórház fentartása az államnak mily nagy anyagi megterhelésével jár és éppen ezért igyekezetünk mindenkor arra irányul, hogy a kiadásokban a legmesszebbmenő takarékossgot érjük el, amíg azonban mód és alkalom van rá, hogy a gyógykezeléshez legszükségesebbeket betegeink számára megszerezzük, igyekezni fogunk azt meg is szerezni, mert betegeink gyógykezelésében csak egy akadályt ismerünk, s ez az anyag hiánya.

Kisvárdai kórház.

A szabolcsvármegyei kisvárdai közkórházban visszamaradt az 1919. év második feléről 53 fi, 29 nő. Összesen 82 beteg.

Ápolatott az 1920. január hó 1-től szeptember hó 15-ig 581 fi, 550 nő. Összesen 1131 beteg.

Ápolatott 1920. január 1-től szeptember 15-ig 634 fi, 579 nő. Összesen 1213 beteg.

Gyógyulva	352 fi, 314 nő.	Összesen	666 beteg.
Javulva	146 fi, 136 nő.	"	282 "
Gyógyulatlan	75 fi, 63 nő.	"	138 "
Meghalt	28 fi, 17 nő.	"	45 "
Összesen	601 fi, 530 nő.	Összesen	1131 beteg.
Visszamaradt	53 fi, 29 nő.	"	82 "

Egyenleg 654 fi, 559 nő. Összesen 1213 beteg.

Az 1920. év január 1-től szeptember hó 15-ig ápolási napok száma 21604 ápolási nap. Egy betegre esik 28 nap, egy napra 85 beteg.

	Visszamaradt:	Felvétetett:	Ápolatott:	Ápolási napokszáma
Jan.	53 fi, 29 nő,	88 fi, 48 nő,	141 fi, 77 nő,	2838 ápolási nap
Febr.	43 „ 40 „	69 „ 66 „	112 „ 106 „	2753 „ „
Márc.	44 „ 51 „	79 „ 72 „	123 „ 123 „	2900 „ „
Ápr.	33 „ 42 „	50 „ 72 „	83 „ 116 „	2265 „ „
Máj.	23 „ 35 „	49 „ 62 „	72 „ 97 „	2200 „ „
Jun.	36 „ 40 „	62 „ 71 „	98 „ 117 „	2430 „ „
Jul.	40 „ 42 „	78 „ 51 „	118 „ 93 „	2534 „ „
Aug.	42 „ 24 „	73 „ 62 „	115 „ 82 „	2386 „ „
Szept.	48 „ 36 „	34 „ 45 „	82 „ 81 „	1298 „ „

Visszamaradt:

53 fi, 29 nő, 582 fi, 549 nő, 635 fi, 578 nő, 21604 ápolási nap.

Legnagyobb volt a forgalom március havában 2900 ápolási nappal. Legkisebb volt a forgalom május havában 2200 ápolási nappal. Halálozás volt januárba 7, februárba 4, márciusba 6, áprilisba 7, májusba 4, júniusba 1, júliusba 9, augusztusba 5, szeptemberbe 3, összesen 45. Haldokolva hozatott be 10. Halálozási százalék 4.5%. Megjegyezni kívánom, hogy a halálozási százalékba a haldokolva behozott 10 egyén is be van véve.

Az 1920. január 1-től szeptember hó 15-ig felmért ápolási napok száma 21604 ápolási nap után 20 és 30 koronájával számítva 465790 korona bevételnek kellett lenni. Ehhez hozzáadva a mult félévi hátralékot 277336 K 30 fillért.

Pénzbeli követelése volt a kórháznak 743126 K 30 f

Ezzel szemben befolyt:

a) Régi hátralékból...	31210 K — f
b) A f. éviből	151324 K — f
			Összesen	182534 K 30 f

Maradt a régi hátralékból 246126 K — f

A f. évről 314466 K — f

Összesen 560592 K — f

A hátralék a következőleg oszlik meg:

1913. évről	133	K	—	f.
1914. „	166	„	—	„
1915. „	250	„	70	„
1916. „	634	„	30	„
1917. „	1024	„	50	„
1918. „	15514	„	50	„
1919. „	228403	„	—	„
1920. „	314466	„	—	„
Összesen			560592	„	—	„

Kötelezettség szerint:

1. Vagyonos betegek	18620	K	—	f.	
2. Betegsegélyző pénztár	1670	„	—	„	
3. Katona kincstár	19470	„	—	„	
4. Betegápolási alap	520832	„	—	„	
Összesen		560592	„	—	„

A bentirt hátralékok behajtására nézve a kellő intézkedések megtétettek, azoknak időnként sürgetése folytan elévülés nem állott be.

Megjegyezni kívánom, hogy a fent kitüntetett nagymérvő hátralékok amit szednek, hogy a forgalom hónapokon keresztül szünetelt, pénzt postán küldeni nem lehetett és a m. kir. minisztériummal az összeköttetés nem volt meg, amiért a vagyontalan betegek után felmerült gyógyköltség kiutalva nem lett.

Súlyos helyzettel fenyeget az a körülmény, hogy a kisvárdai közkórház a f. évi tüzelőanyag szükségletét a legnagyobb utánjárás dacára sem volt képes ez ideig beszerezni, mivel a vidéken tüzifát kapni lehetetlen, s a budapesti országos faértékesítő hivatal és országos szénbizottság útján sem volt képes a kórház vezetősége tüzelő anyagot beszerezni.

Az évi tatarozási munkálatok nagy nehézségekkel ugyan, mivel ez alatt az idő alatt állandóan nagy beteg-

állomány volt, azonban minden baj nélkül befejeztettek.

A román megszállás alatt a román katonaság a kórháznak egyáltalán kárt nem okozott. A kórházba 88 beteg román katonát ápoltak, akik után 18.780 korona gyógyköltség merült fel.

A kórház beléletének fontos mozzanata, hogy a folyó évi február 15-én elfoglalta állását az újonnan kinevezett bentlakó orvos, minek következtében a betegek felvétele és a kezelésnek felügyelete lényegesen könnyebbé vált.

A gyógyszerek és anyagok, valamint orvosi műszerek beszerzése lényegesebben könnyebbedett, mióta az országos egészségügyi anyagraktárral érintkezésbe lépve, onnan az elkerülhetetlenül szükséges gyógy- és egyéb szereket megtudjuk kapni, igaz ugyan, hogy a nagy drágulás mellett költségvetésünket lényegesen meghaladó összeget költünk erre kis, de ez minden téren meg van és előre látható, hogy kiadásaink, bevételeinket messze túl fogják szárnyalni.

V. Tanügy.

Az emlékezetes román megszállás az iskolák működését igen nagy mértékben hátráltatta, mert a megszálló csapatok legtöbb helyen az iskolai épületeket foglalták le katonai célokra, s ezzel nem csak az iskolák működését akadályozták meg, hanem az iskolai felszereléseket is annyira megrongálták, hogy azok sok helyen teljesen hiányzanak, vagy hasznavehetetlenek. A megszállás miatti utazási nehézségek következtében az ellenőrzés nem volt lehetséges, e miatt a tankötelezettségi törvényt sem hajtották végre úgy, mint azt kellett volna. — Nagy szerencse volt e nehéz időkben az iskolákra az, hogy az épületek katonai célokra való lefoglalása legtöbb helyen rövid ideig tartott s mivel a megszálló románok az iskolák belső életét nem igen zavarták, azok legnagyobb része majdnem megszakítás nélkül működhetett. Félni lehetett attól, hogy a tüzelő-anyag hiánya miatt az iskolák szünetelni kénytelenek, azonban a vármegye területén kitermelt fából, elsősorban az iskolák láttattak el, s így ez az aggály megszűnt. Sokkal nagyobb hátránnyal járt az iskolák működésére a nagymérvű iskolamulasztás. Itt a növendékek ruhátlansága mellett, részben a tanítók, legfőképen azonban az előjáróságok hibáztak azzal, hogy a kimutatott mulasztók szüleit, nem hogy nem büntették, de meg sem intették a legtöbb helyen. A még érvényben levő mulasztási bírságolások a szülőkre egyáltalán nem kényszerítő hatásúak. E tárgyban, ha igazán öntudatos, a hazához ragaszkodó, nemzetét szerető, érette mindenre kész nemzedéket akarunk nevelni, teljesen új, törvény-

hozásilag kiadandó rendelkezésre van szükség, mely az igazolatlan mulasztást kihágásnak minősítse, ehhez mértén büntessen pénzzel és szabadságvesztéssel és a 6 év elmúltával analfabétának maradt gyermek szüleivel szemben is bizonyos megtorlást alkalmazzon.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur folyó évi 39748—1920. számú rendeletével Szatmárvármegye felszabadult területén levő népoktatási intézetek ügyeit is a szabolcsvármegyei kir. tanfelügyelő vezetésére bizta. Ez által az amugy is felhalmozódott munkaanyag annyira megszaporodott, hogy annak rendes és kellő intézését ez a hivatal a jelenlegi létszámmal elvégezni képtelen.

A tanítói személyzetben lényegesebb változás nem történt. Vármegyénkben jelenleg 160 hely nélkül kinevezett és menekült tanító van beosztva, részben a hiányzó tanerők pótlására, részben a beiratkozott növendékek nagy számára való tekintettel. — Új kinevezést egy óvónő nyert.

A vármegyében levő tanítók közül 39 tanító ellen indított a közigazgatási bizottság fegyelmi vizsgálatot a proletárdiktatura alatti magatartásuk miatt, az eljárások közül még egy sincs befejezve. — Ujabban Pless János és Plessné Szilágyi Mária nyirábrányi állami elemi iskolai igazgató-tanító, illetve állami óvónő ellen, románbarát viselkedésük, oláh érzelmeik miatt indított meg a fegyelmi eljárás, ezek fel is függesztettek állásuktól.

Meg kell említenem, hogy Lapusán János községi, Ferszigán József és Papp Emil görög katolikus nyirádonyi tanítók, kik a magyarosítás terén „állítólag“ elért sikereikért felsőbb elismerésben is részesültek, a román megszállás alatt román területre menekültek, bizonyára nem a magyarság érdekében kifejtett működésük következtében.

Általában a népoktatásügy a hosszú háború, a forradalom, a proletárdiktatura, s végül a román megszáll-

lás miatt rendkívül nagy mértékben esett vissza, hogy ezt a nemzet szempontjából elsőrangú ügyet megjavíthassuk, s mindég fokozottabb munkával a kellő fokra emelhessük, e célból a hatóságoknak, a társadalomnak, s minden igaz magyar embernek, tanügybarátnak segítségére, s önzetlen támogatására van szükségünk.

VI. A „Jósa“ muzeumról.

A szabolcsvármegyei „Jósa“ muzeum 1920. évi első félévi jelentésében — mivel az évi tevékenységről csak az év zártával adható teljes kép — főleg arról az értékes leletről számolok be, melyre Eperjeskén találtak és amelylyel az országban első helyen álló honfoglaláskori gyűjteményünk augusztus hóban gyarapodott.

Az eperjeskei honfoglalási lelet annak a munkának az értékes gyümölcse, melyet Dr. Jósa András a szabolcsi muzeum létrehozatalával 50 esztendő alatt kifejtett. Mert fáradhatatlan buzgólkodása, élvezetes ujságcikkei, a legkomolyabb dolgot is aranyos humorával bevonó előadásai által Szabolcsvármegye művelt közönsége előtt a régészeti iránti éreklődést és kedvet annyira felkeltette és megkedveltette, hogy az halálával sem szűnt meg, hanem a személyét körülvevő őszinte tisztelet és szeretet következtében a fiatalabb generációban is tovább él és kama-
tozik. Így mentette meg muzeumunk részére ifj. Jármay Miklós földbirtokos ur az eperjeskei leletet, kinek köszönetemet kifejezni e helyen kötelességemnek tartom, nemkülönben gazdasági iskolai hallgató öccsének, Tibornak és a náluk nyaraló sógorának, Jármay Tamás műszaki tanácsos urnak, kik úgy a megmentésben, mint a további kutatásban a legnagyobb lelkesedéssel és kitartással vettek részt.

Eperjeske község tudvalevőleg a némileg háromszög-
höz hasonló Szabolcsvármegyének a Tisza által körülfolyt északkeleti részén fekszik. Körülötte van északnyugaton 6 kilométerre Bezdéd, nyugaton 10 kilométerre Tuzsér,

délről 3 kilométerre Mándok, keletről alig másfél kilométerre a Tisza. Mind a három község határában ásatott már Jósza András honfoglaláskori temetőt.

A tiszai járás székhelyétől, a mándoki állomástól. Eperjeske községben végig vezető közúthoz tavasz óta hordják a háromnyárfa (ma már csak ketteje téjékoztatja a gyaloglót) melletti dombtól a homokot, mely domb a Jármly Imre földbirtokos ur tulajdona. Ez a domb összefüggésben volt a szemben levő Forrás dombbal, melytől most a készülő törvényhatósági út választja el és annak bal oldalán esik, kelet felől pedig a falu alatti vályog gödör van. Ebből a dombból a közepén mérve 130 cm. vastag homokot hordottak már le az uttestbe olyanformán, hogy a lehordás a domb szélén nullára megy. S mikor a domb nyugati lejtőjén végezték a hordást, akadtak a munkások két kengyelre és egy ép zabolára, melyeket Tóth Lajos napszámos, megmutatott ifj. Jármly Miklós urnak, ki előbb említett két társával rögtön a helyszínére ment, de a megmutatott helyen már mást nem találtak, mivel a kincstalálás hírére összecsdült kíváncsi tömeg azt a sirt összerombolta akkorra. Mi kallódhatott el, nem tudni. Ez volt az első sir.

A második sirt ugyanebben a sorban az elsőtől 9 méterre ott, hol Jármly Tamás ur lehordott föld felszínén nyílhegyet lelt, — találtak. Lovas sir volt, melyből mivel rájuk esteledett — csak a csontváz lábánál elhelyezett lókoponyát, továbbá a koponya előtt 3 drb nyílhegyet, egy a fekvéséről következtetve, aranyozott orszijdiszítést és a zabolát a két kengyellel együtt vették ki. Másnap reggel folytatták a feltárást. A ló koponya a csontváz lába között volt orrával, alatta a ló alsó lábszárcsontjai épen úgy, mint 1913-ban a kenézlői lovassirokban találtuk. A medencecsonton találtak meg az összetörött tarsolylemez háromnegyed részét öt darabban, melynek stilizált növényi diszítése nagyon hasonlít a szolyvai tarsoly-

lemezéhez, de annál gazdagabb. A diszítések közei aranyozottak. A találók bemondása szerint a tarsolylemez körül a derékon volt 32 drb négyféle szijdiszítés, de úgy, hogy a lábszárak között lehuzódott az alsólábszár közepéig. Azonban, mivel a 3 drb nyilat a lábszárak közötti lókoponya orra előtt találtak, lókoponyának a nyilak szárai a tegeztartóban a lábszárak között térdig feküdhettek, a tegeztartó vasalásainak töredékei között pedig egy olyan van, melyhez hozzározsdásodott az átló irányban két lyukkal ellátott négyszögletű ezüst lemez: nem lehetetlen, hogy e lemezek (15 drb) a tegez diszeit képezték s csak a többi háromféle aranyozott aklás szijdisz volt a deréktájon. A hegyes végű szijdisz nagyon hasonlít a szolyvai tarsolylemez felső, egyenes részét szegélyező pántot alkotó diszekhez. A mell közepén, közel a nyakhoz nagy lencse mekkoraságu aklás gomb közepén gömbszelvény s ezt körülvevő nyolc dudorral. A nyakon 2 drb pasztagyöngy, milyen a honfoglaláskori sirokban gyakori. Mindkét fül tájékán aranyozott ezüst fülbevaló, egyik kettétörve. A koponya jobbra nézett és olyan állapotban, hogy kiemelhető volt.

Az első sirtól 3 méterre, de a második sorban akadtak a harmadik szintén lovas sirra, mely az előbbinél gazdagabb mellékleteket tartalmazott. A lófej itt is a lábszárak végénél orrával a csontváz felé feküdt a ló végtagjaira helyezve, melyek lenyultak a csontváz lábszárai közé, közrefogván, a tegez száját, mivel az egymáshoz rozsdásodott 7 drb nyíl közvetlen a ló orra előtt találtak, míg a tegeztartó vasalásának töredékeit a csontváz lábszárai közül szedték elő. A lófej körül volt egy ép vaskarika és egy hevedercsat, a csontváz bal lábfeje alatt zabolá, ez alatt két kengyel egymásra téve. A többi mellékletek a két fülbevalón és az ölbetett kezek csuklóján levő két ezüst nyitott végű karperecen kívül a medencecsont tájékáról kerültek elő. A jobb medence-

csonton fektűt egyenes szélével nyugat felé az ép tarsoly-lemez, alatta illetőleg benne kovakődarab. A tarsoly-lemez rossz ezüstből való, melyen a gravírozott palmetás diszek közei aranyozottak. E diszes lemez hátlapjához egy sima lemez szorította alá a szegekkel a tarsoly képező bőrt, mely már elkorhadt, de a kivevéskor a lemezek között még megvolt. A tarsoly-lemez mellett a kereszt-csonton élével álló kerek ezüst lap valószínűleg övnek ékesítésére szolgált, melynek átmérője 8 cm., díszítése az öt lencse nagyságu aklasszeggel ellátott négydudoros gombon kívül nincs. Az ezüstből való aklás szijdiszítések ornamentikáinak közei aranyozottak. A hármashegyűből 13, egyikén vászondarabbal, a kisebb egyhegyűből 17, a szivalakuból 3, a fillér nagyságuból, melynek közepén lévő gömbszelvényt gyöngysor veszi körül 7, a lencse nagyságuból 13 drb van, melyek a ruhadarab bőr részén voltak aklás szegük után itélve. Ezüstből való a szijhoz aklasszeggel erősített végén kunkorodó csatt, bronzból a kettős karikájú szijáthuzásra szolgáló. Az egyik szijvégdiszítésnek analogiáját Kenézlőn ásták ki 1913-ban Jóna András vezetése alatt.

A negyedik sorban, melyre az első sirtól három méterre találtak, mellékletek nem voltak.

A sirtávolság 3 cm. lévén egyik sir közepétől a másik sir közepéig, ugyanennyire keresték az ötödik sirt a harmadiktól számítva. Meg is találtak, azonban a csontváz annyira korhadt állapotban volt benne, hogy a koponya tetőből csak egy kis keskeny töredék, továbbá a fogak koronái, könyökizületek és a felső lábszárcsont maradtak meg. Ez is lovas sir volt, az előbbiekhöz hasonlóan a lábszár végénél elhelyezett lófejjel, mely azonban szintén úgy széjjelmállott, hogy csak a fogakat lehetett kivenni. Mellékletek a következők: a fül tájékán igen vékony ezüst huzalból készült 2 darab fülbevaló két darabra törve, a hastájékon összehajlított, keskeny

ezüst töredékek, vászonruha szegélyét képezhették, az alsó lábszárcsont között egy hevedercsatt. A csontváz baloldalán a combcsont magasságában egymáshoz rozsdásodott 5 drb nyilhegy egy vaslappal, mely a tegezartó oldalát képezhette, lejjebb, a lábszár irányában a tegezartó vasalásainak töredékei, egyik szijáthuzására alkalmas füllel, néhány darab belső részén farostok észlelhetők.

A lelkes kutatók tapasztalván az egyes sírok változatos, gazdag tartalmát, nehogy zavart okozzanak a szakszerű ásatás megejtésén, a keresést abban hagyták s tudatták velem a leleteket. Azonnal kiküldöttem Kiss Lajos muzeumőrt Eperjeskére s a leletek megmentőitől értesülvén az eddig történekről. miután a domb tulajdonosa, Jármly Imre ur készséggel megadta az engedélyt a tovább kutatásra, az ásatást megkezdte a találokkal együtt.

Pár nap múlva Dr. Dohnál József a régészet s a muzeum ügyei iránt melegen érdeklődő vm. főorvos kíséretében magam is megjelentem az ásatás helyén s nagy gyönyörűséggel vettem részt a megbecsülhetetlen értékű honfoglaláskori lelet feltárásában.

A honfoglaláskori lelőhely megállapítása után a dombot felmérték, melynek észak—déli átmérője 64 m., kelet—nyugati pedig 58 m. Mivel a csontvázak pontosan fejjel nyugatra, lábbal keletre kinyújtózva hanyat feküdtek, észak—déli irányban huzattak kutatóárokot három méter távolságra. Az első sorban sirra nem akadunk, a másodikban, alig fél méterre az első sirtól, találtuk meg a hatodik sirt alig egy ásonyom mélységben. A csontváz koponyájából csak a homlok és falcsont volt meg, a jobb kar is elkorhadt, valamint a bordák és lábfejek. A homoktól kitisztított csontváz nyakcsigolya, és kulccsont találkozásánál nyitott ezüst laposkarika, jobb és bal kéztőhelyen egy-egy lapos karika, a jobb ülőcsont alatt kis bronz csatt. Balkéztő felett kis tüveggyöngy, a kézfejnél esiholó acél, az ujjaknál kisebb díszített szijvégdisz

bronzból. A sorrendet megtartva a most említett sirtól fél méter távolságra, de a harmadik sorban teljesen elporladt csontváz nyomaira csak a legnagyobb vigyázat mellett találhattunk rá, melynek bal füle tájékán talált ezüst fülbevaló volt az egyedüli melléklete.

A második sorban levő ötödik számú sirtól 6 méterre leltük meg a nyolcadik sirt. Ez se volt lovas sir, mint az előbbi kettő. A koponya roncsolt állapotban, jobb felső kar, mindkét lábfej, kulccsontok elkórhadtak. A balránéző koponya alatt fülbevaló, a koponyától arasznyira, a bal vállcsont felett egy kis kés, a bal bokacsont közelében köpüs, szakállas nyilhegy, mellén, a szegycsont alatt és markolatánál, a félkarfeje mellett, a csipő- és keresztcsontokon, valamint a jobb kéztőn és combcsontok között összesen 8 drb. füles pitykegomb.

Több sirra nem akadtak, pedig a lelőhely minden részén huzattak sűrű kutató-árkokat, mindamellett valószínű, hogy nemcsak ez a nyolc sir volt ott, több körülmény mutat arra, azonban a kirendelt munkások mit se törődve a föld között lévő tárgyakkal, azokat a készülő uttestbe hordták bele. Nagy kár pedig, hogy a temető nem rendszeresen táratott fel, mert nemcsak a honfoglaláskori leletek száma szaporodott volna, hanem azok helyzetéből, fekvéséből a tárgyak céljaira is következtethetünk volna s a több sirban előforduló tegeztartót is rekonstruálhatnánk.

Hálás köszönetet mondunk gróf Dessewffy Miklós özvegyének, ki Feszty Árpád hírneves festőművésznek a magyarok bejövetele körképéhez készített egyik magyar vitézt ábrázoló pasztel képét ajándékozta a Jósza Múzeumnak. A grófnétól vettem meg Barabás Miklós által festett gróf Széchenyi István arcképét.

VII. Pénzügy.

A pénzügyi közigazgatás f. év első félévi működésének zavartalan lefolyását nagyban befolyásolta az a körülmény, hogy a román megszállás csak folyó évi március hó 10-én szűnt meg, s így e miatt úgy a társ-hatóságokkal, az alárendelt hivatalokkal, valamint a központi felettes hatósággal, nemkülönben az adózó közön-séggel való érintkezés a megszállás megszűntéig felette nehézkes, sőt a románoknak egyes pénzügyi közigazgatói kérdésbe való beleavatkozása és rendelkezése folytán a működés nem minden zökkenéstől volt ment.

A románok kivonulása ezen az állapoton lényegesen könnyített, azonban az ország jelentékeny részének ezentul is idegen impérium alatt való maradása és ennek a magyar impérium alatt maradt részhez való viszonyának nemzetközileg szabályzatlan volta jelentékeny folyamathan levő és különféle ügyek végleges elintézését akadályozta, továbbra is az elmúlt félévben.

A nyiregyházi m. kir. pénzügyigazgatóság működési körét a kormány kiterjesztette az első félévben Ung- és Szatmármegyének a román megszállás alól felszabadult részére is, mely részek pénzügyi adminisztrációja azóta innét intéztetik.

Ugyanezen időben az államháztartásnak f. évi február—június végéig való viteléről készített és életbe lépett 1920. évi IV. tc. 14. §-ától a 26. §-ig bezárólag lényeges pénzügyi intézkedéseket tartalmaz a vasuti hadiadó, a közigazgatási bírósághoz intézett panaszok végrehajtást fel nem függesztő voltáról, az országos beteg-

ápolási póttadó kulcsának 1920. évre 20%-ra való felemeléséről, a kincstárnak a szesz eladási árában való részesedéséről, a kisüstök és központi szeszfőzdekről, a cukoradóról, söradóról, ásványolajról, sóról, a mesterséges édesítő szerekről, a vámokról és a fémjelzési illetékekről.

Ezen félévben a most említett törvényen kívül más pénzügyi törvény nem lépett életbe.

Az Osztrák Magyar Bank által kibocsájtott s folyó év első felében elrendelt bankjegyek felülbélyegzése a megye területén zavartalanul és teljesen rendben folyt le s ennek keretében a fehérhátú bankjegyek az u. n. tanácskormány által forgalomba hozott hamis 25 és 200 koronások kivételével egyidejűleg bevonattak.

Mint különös figyelemreméltó körülményt kell megemlítenünk, hogy a pénzügyi közigazgatás helyi szervei a községek a működési körükben utalt közigazgatási, élelmezési, rekvirálási termény, állat összeírási és egyéb most is aktuális teendőkkel úgy el vannak halmozva, hogy e miatt és a háborús állapot alatt felszaporodott hátralékos ügyek miatt is az adóügyeket a legtöbb helyen csak mellékes dologként kezelik, annál is inkább, mivel sok helyütt az adóügyj jegyzői állás betöltetlen és adóügyi jegyzőt hirdetések dacára nem tudnak kapni. Ennek következményeképp nemcsak a kincstár, de maguk a helyi hatóságok, a törvényhatóság is az adókat késedelmesen tudják kivetni, s ugyancsak késedelmesen beszédelni, úgy hogy ha a községeken ebben a tekintetben valami módon pl. működésükben akadályozott községi, megyei, városi menekült tisztviselők kirendelése útján segítve nem lesz, az elmaradás ilyen módon gyorsan nem pótolható, könnyen megtörténhetik, hogy a közel jövőben alkotandó adótörvények oly késedelmesen és nehezen lesznek végrehajtva, hogy az államkincstárnak s községnek, városnak s törvényhatóságnak kára alig lesz helyrehozható.

VIII. Utügy.

Az oláh megszállás alól felszabadulván, a tavaszi idők beálltával fokozott mértékben igyekeztem közutainkat forgalomképes karban tartani.

Sajnálatos dolog, hogy úgy a kőbányák üzemének fennakadása (sem szén, sem benzin, sem robbantószer nem állott rendelkezésre), valamint a vasuti forgalom bénultsága megakadályozták azt, hogy közutaink elegendő fedanyaggal láttassanak el. Mindazáltal kiépített közutjaink egyes gyengébb szakaszokat kivéve, elég jó állapotban vannak, a nagyobb mértékben leromlott szakaszok rendbehozására az intézkedések meg vannak téve.

A nyersanyagok és munkabérek, de különösen a vasuti tarifa óriási drágulása következtében a fentartási anyagok oly óriási összegbe kerülnek, hogy sem a közuti, sem a vámos alap nem bírja a kiadásoknak tizedrészét sem. Ezért a költségelőirányzatok letárgyalása alkalmával javaslatot tettem az iránt, hogy mód adassék a törvényhatóságnak arra, hogy úgy a vámjövödelmek, mint az utadó bevételek az eddigieknek legalább tizszeresére felemeltessenek.

Az uthálózat fejlesztésére irányuló törekvés nem maradt sikertelen. A már folyamatban levő utépitési munkákon kívül újak lettek engedélyezve és ismét újak kilátásba helyezve.

Az elmúlt időszak alatt a földmunkák folyamatban voltak a Nyiregyháza—dombrádi, Kótaj—nyirbogdányi, Kék—nyirbogdányi, Mándok—eperjeskei utakon. Az időszak vége felé kezdetett meg a Vencsellő—balsai, és a Timár—Balsa—Kenézli utak földmunkája.

Megkezdtem a Miskolc - debreceni tvht közut kiépítetlen szakaszának feltöltési munkáit, s ezeken kívül folyamatban volt a Büdszentmihályi—polgári tvht közut kiépítetlen szakaszának burkolási és hengerlési munkája is.

A nyiregyháza—büdszentmihályi és az abból kiágazó tiszalöki közutak építése tárgyában a helyszíni közigazgatási bejárás megtartatott és a földmunkák végrehajtására a felhatalmazást az államépítészeti hivatal meg is kapta, úgy hogy ezen munkák a legrövidebb időn belül megkezdődnek.

Intézkedtem a Gáva—Ibrány—nagyhalászi ut műszaki műveletének elkészítése iránt, s az rövidesen be fog terjesztetni a kereskedelmi minisztériumhoz engedélyezés végett.

A Tiszalök—tiszaluczi, és Kisvárda—mezőladányi utak helyszíni bejárása szintén megtartatott, a tervezetet a kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur jóváhagyta, de a munkák megkezdését az ország súlyos pénzügyi helyzetére hivatkozással későbbre halasztotta. Időközben azonban a szükségmunkák hitele tetemes összeggel megnöveltetvén, kilátás van ezen munkák megkezdésére is.

Meg kell említenem, hogy ezen nagyarányu munkálatok, melyeknek célja az uthálózat fejlesztésén kívül a munkanélküli lakosok foglalkoztatása is lenne, nem folynak oly terjedelemmel, mint az remélhető volt, mert a lakosság még most is nehezen szokik a munkához és ott ahol 1000 embert is tudna foglalkoztatni, 50—60 munkás áll ki, több alig jelentkezik, pedig a kereset arányban áll a fennálló drágasággal.

Igen fontos volna közlekedésünk javulása, s közutjaink fenntartása érdekében is a tokáji Tiszahid mielőbbi helyreállítása, mert a két hid elpusztítása folytán az egész felvidékkel való forgalmi kapcsolat van hosszú idő óta megszakítva.

A munkálatok úgy a közuti, mint a vasuti hidnál

folyamatban vannak, súlyosan hátráltatják azonban azokat a faanyagok beszerzésénél felmerült óriási nehézségek s alig remélhető, hogy a vasuti hid ez őszre elkészüljön. A tulsó oldallal való összeköttetés tetemesen meg van könnyítve egy állandóbb jellegű pontonhid s a vasuti menetrend és csatlakozás megjavítása által.

Az államépítészeti hivatalhoz 5 műszaki tisztviselő van beosztva, a közutakat 8 utmester (utbiztos) és 107 utkaparó kezeli.

IX. Mezőgazdasági ügy.

Az oláh megszállás, a megfogyatkozott igaerő és a korán beköszöntött fagy miatt az 1919. év őszén lényegesen kevesebb terület volt bevethető, különösen csökkent a buzával bevetett terület, mert az október hó végén beállott fagyos idő a további vetést lehetetlenné tette. Bár a vetések jól teleltek, nagy reményekkel már az év kezdetén sem lehattunk a folyó évi mezőgazdasági esztendő iránt, hisz tudatában vagyunk azoknak a nagy nehézségeknek, melyek a gazdákra hárultak, állataik elrabolása, gépjeikhez, eszközeikhez szükséges nyersanyag hiánya miatt, amely ma is érezhetően gondteljessé teszi a gazdálkodást! Ennek dacára sem a vöröseknek, sem az oláhoknak mezőgazdaságunkat teljesen tönkre tenni nem sikerült s aki összehasonlítja vármegyénk mezőgazdaságát más vármegyék mezőgazdasági állapotával, — örömmel állapítja meg, hogy mezőgazdaságunkban, ha lassan is, de megindult a termelési munka, a beteg lélegzik, lábadozik, a vér napról-napra jobban keringésbe jön.

Téli jellegét időjárásunk egész február hó végéig megtartotta, miért is gazdáinknak nem volt módjában a tavasziak alá a talajt elkészíteni és a tavaszi munkálatok csak március hó elején voltak megkezdhetők s a munka a megfogyatkozott igaerővel csak nehezen haladhatott előre. Tavaszi vetőmagvak közül az árpa és zab vetőmagnak voltunk szükében, mert a nagyobb gazdaságokból — melyek ezek termelésével inkább foglalkoznak — igyekeztek az oláhok még a vetőmagnak valót

is elrabolni. A tengeri vetőmag biztosítása is nagy gondot okozott, mert a mult évi termésünk 90%-a a megromlott s tőmagul nem volt alkalmas.

Március hóban egész április haváig kedvező időjárás uralkodott, április hóban azonban időjárásunk szokatlan meleg és szeles volt, mely különösen az őszi vetéseket állította meg fejlődésében. A május hó elején leesett csapadék jótékony hatással volt ugyan, azonban a homokon vetett rozsokat már megjavítani nem tudta, már május havában lehetett olyan rozstáblákat látni, melyek a vetőmagot sem fogják visszafizetni. Az egész május hó száraz jellegű volt és csak június hó elején fordult esősre az időjárás, de a leesett csapadék oly kevés volt, hogy üditőleg hatott ugyan a növényzetre, de számbavehető termésfokozó hatással a csapadék csekélységénél és az utána beállott időjárás szeles és hűvös jellegénél fogva nem birt, míg június hó 10 után ismét szárazra fordult időjárásunk és szokatlan meleg napok következtek, melyek a kalászosok termés hozamát különösen megrontották.

A június hó 21-én megkezdődött aratás helyenként eső és zivatarokkal megszakítva nyert befejezést sajnos, mint az alábbiakból ki fog tűnni kedvezőtlen eredménnyel. Most látszik, hogy a rendes talaj előkészítés, trágyázás és vetőmag változtatás hiánya mily erősen befolyásolhatja a termés-eredményt. A háboru kiütése óta e hiányok mindjobban érezhetők és azóta termésünk nemcsak mennyiségileg, de minőségileg is évről-évre rosszabbodik. Míg a háboru első éveiben 2—3000 vagon felesleggel rendelkezünk, addig .f. évben a fenti okokhoz járuló kedvezőtlen időjárás folytán buza és rozsból nemhogy feleslegünk, de mintegy 1400—1500 vagon hiányunk fog mutatkozni.

Buzából kat. holdanként 4:1 mázsa termett, helyenként a rozsda és üszök tett tettemes kárt.

A rozs a májusi nagy szárazság és június hó elején

lecsapódott dér miatt nem fejlődött, ritka, alacsony, ritka kalász és hiányos maradt, úgy hogy kat. holdanként 2·7 mázsát adott

Őszi árpa közepes, repce gyenge hozammal csépelte-tett el. A tavaszi árpa is apró és ritka maradt, holdanként 4·7 mázsát adott, legjobban fizetett a zab, holdanként 5·3 mázsával.

A korai burgonya jó termést adott, azonban a mintegy 2000 waggonra tehető termésből csak 1200 mázsa volt a blokad miatt leszállítható.

Őszi burgonya termésünkben peronospora, gyűrűs betegség okozott tetemes kárt, ezenfelül lényegesen megrontotta jó terméskilátásainkat az augusztus hó végén beállott és majd három hétig tartó nedves időjárás. A várható termés kat. holdanként 40 mázsára tehető.

Tengeri holdanként 6·5 mázsa terméssel biztat és a szeptember hó 10 óta beállott kedvező időjárás folytán e jelentésem írásakor minden remény meglehet arra, hogy az be fog érni és száraz, egészséges tengerit fognak gazdáink betakarítani.

Az ország közlélmzésére s a vármegye gazdaközönségének nyomós érdekeire tekintettel elsőrendűen fontos feladatként hárult reám a vármegye burgonya-termésének értékesítése s egyrészt a vármegye szükségleteinek biztosítása, másrészt pedig a burgonya-feleslegeknek kellő időben és helyen forgalomba hozatala is.

Feltétlenül szükségesnek tartottam eme életbevágóan nagy jelentőségű kérdésnek az elsősorban érdekelt gazdaközönség széleskörű bevonásával minden oldalról megvilágítását s ezért június hó 4-én a gazdaközönség részvételével értekezletet tartottam, amelyre a várható szemes termények és a folyó évi borgonyatermés forgalomba-hozatalának kérdése részletes megvitatás tárgyát képezte.

Ugy a termelő, mint a fogyasztó közönség számos és tekintélyes képviselőjének hozzászólása után az a fel-

fogás és kívánság domborodik ki, hogy a szemes termények s a burgonya forgalmának teljesen szabaddá tétele nemcsak a közellátás végtelenül nagy horderejű megoldásának kérdését fenyegetné súlyos bizonytalansággal, de nem szolgálna sem a fogyasztó, sem a termelő közönség jól felfogott érdekeit sem. Erre tekintettel az értekezlet nagy többség azt az óhajtsát fejezte ki, hogy a folyó termelési évben még az ugynevezett zárolási rendszer tartandó feán bizonyos korlátozásokkal s hogy a burgonyának a közfogyasztás részére feltárása s forgalomba hozása minden más szerv kizárásával továbbra is a közgazgatási hatóság s az elmúlt termelési évben oly kiválóan bizonyult szerveknél, a legfőbb irányítás pedig az én kezeimben hagyassék meg.

Hogy a kormány eme óhajtástól s felfogástól eltérően a kenyér-magvak feltárását s a közellátás részére biztosítását egészen más alapokra fektette s hogy a követett rendszer a bonyodalmak csiráját rejtette magában, arra jelentésemnek a közellátásról szóló részében mutattam rá.

A burgonyatermés forgalomba hozatala tekintetében a kormány főbb vonásokban elfogadva az értekezletnek általam a június hó közepén Budapesten tartott megbeszélésen előterjesztett álláspontját akként intézkedett, hogy zár alá helyezve a vármegye burgonya termését, annak a termelőktől átvételét, vasuti állomásokra beszállítását s kifizetését az én hatáskörömbe utalta s viszont az elszállított burgonya átvételét, elosztását s forgalomba hozatalát az országos burgonya központra bizta, egyben pedig recompensatio céljaira kizárólagos rendelkezésemre egyidőre 1000 waggon borgonyát engedett át. Az ellátatlanok s közalkalmazottak részére 300 waggon ingyen burgonya fog a rendelkezésemre állani.

E felhatalmazás alapján a múlt évihez hasonló szervezetet állítottam be, amely a vezetésem alatt álló közgazgatási hatóságok közbenjöttével a burgonya feltárását,

megvásárlását, vasuti állomásra szállítását, átvételét, be-waggonirozását s a térítési ár kifizetését eszközli. E szervezet s a közreműködő hatóságok megfelelő díjazására illetve jutalmazására s a kezelési költségekre a közlel-mezési miniszter a kormány által megállapított 80 korona térítési áron kívül, mely a termelőnek kifizetendő, méter-mázsánként 4 koronát bocsát rendelkezésemre.

A vármegyét 10 körzetre osztottam be s minden nagyobb körzet élére egy főmegbizottat és főmegbizott helyettesi, ezek rendelkezésére kellő számban átvevő biztosokat meghatározott működési területtel neveztem ki s a következőleg osztottam be:

1. Nyiregyháza kerületbe Dr. Sarvay János kir. ítélőtábla bíró.

2. Rakamazi kerületbe Gál István tanár.

3. Gávai kerületbe Oltványi Ödön nyug. városi fő-jegyző.

4. Kemecei kerületbe Krasznay Sándor törv. bíró, helyettesül Szikszay Gábor okl. gazda.

5. Kisvárdai kerületbe Füzesséry Elemér nyug. huszárezredes, helyettesül Kubassy Emil mérnök.

6. Mándoki kerületbe Ráthonyi Sándor menekült tanár, helyettesül Kálnay András mérnök.

7. Nyirbaktai kerületbe Ónody Pál tart. huszárszáza-dos, helyettesül Simák János nyug. főszolgabíró.

8. Nagykállói kerületbe Szabó László kir. ítélőtábla bíró, helyettesül gróf Hoyos József huszárezredes.

9. A nyirbátori kerületbe Rapcsák József földbirtokos, helyettesül Pogány György okl. gazda.

10. A nyiracsádi kerületbe Dr. Stessel Szilárd ügyvéd.

A korai burgonya árát a kormány július hó 1-től augusztus 31-ig 15 naponként 50 koronával csökkentve mm.-ként 300 koronában, az őszi burgonya árát mm.-ként 80 koronában állapította meg.

A dohány különösen a korábban és homokra ültetett fejlődik jól.

A borsó közül az u. n. velő borsó kat. holdankint 5.5 q terméssel csépeltetett ki, míg a másik sárga Viktória fajta szép termést ígért ugyan, de pár hét alatt az u. n. korpa féreg tönkretette, annyira, hogy a termés 60-70%-a elveszett.

Rétek, legelők a nagy szárazság alatt elsültek, a réteken a sarjunövés ezért nehezen indult, de jóhozam volt. A lóherések és lucernások is megromlottak, sok az arankás tábla. Tekintve, hogy széna termésünk is csak közepes volt, gazdáinknak állatállományukat a télen kellő beosztással kell majd takarmányozni annál is inkább, mert a karászosok szalma hozama csak 50%-a a rendesnek.

A félévben a munkás viszonyok elég jók voltak, cseléd és munkás volt elegendő. (Egyes községekben még felesleges munkás volt elegendő.) Egyes községekben még felesleges munkás is volt, különösen az aratásra, Polgár községből mintegy 500 munkás az állam által állandó munkára Mezőhegyesre szerződttetett és szállit-tatott el.

Az oláhok kivonulása után az apaállatt vizsgálatok mindenütt a gazdasági felügyelőség jelenlétében meg-tartattak. Örömmel jelenthetem, hogy nem volt oly nagy hiány, min azt hittem. Igaz, hogy a bizottságnak a minőség iránti eddigi követelményeket le kellett szállitania a magas árakra és az előre haladott időre tekintettel. Ugyancsak megtartattak az 1918. évben tartásra kiadott mének vizs-gálatai is és ezek közül is többet sikerült gazdáinknak megmenteni az oláhok elől, mint gondoltuk.

A tenyészapaállatok vételére a m. kir. földmivelésügyi miniszter ur a m. kir. gazdasági felügyelőségnek 500000 korona hitelt engedélyezett, melyből 16 drb tenyészbika és 4 drb kan szereztetett be, további hitel engedélyezése folyamatban van, mert még mindennap fordulnak közsé-gek és birtokosságok apaállat vétel végett hivatalomhoz.

Az oláhok miatt csak április hóban elrendelhető

állatösszeírás már befejezést nyert, az állatösszeírási lapok alapján megállapított hogy :

Szarvasmarha állományunk átlagban 1918. év óta 7738 darabbal, 7·4%-al, lóállományunk 722 darab 2·3%-al, sertés állományunk 30157 darab 23·1%-al, juh állományunk 27545 darab 27·3%-al csökkent.

A csökkenésnél figyelembe veendő azonban azon körülmény, hogy 3 tiszántuli községünk, melyekben az 1918. évben a szarvasmarha állomány 2008, a lóállomány 379, a sertés állomány 1031 darab volt, még ma is cseh megszállás alatt áll és így ezekben az összeírás nem volt foganatosítható. Igaz, hogy ezzel szemben az összeírásba a szatmárvármegyei, de onnan elszakított Penészlek község 1011 darab szarvasmarhával, 96 darab lóval, 503 sertéssel és 103 darab juhval vétetett fel, amennyiben a község jelenben a ligetaljai járáshoz van közigazgatásilag csatolva.

Azokban a járásokban, melyeket az oláhok egészben vagy részben egy ideig magukénak reméltek, az állatállományban növekedés mutatkozik, vagy ha van is csökkenés, az a többi járásokhoz viszonyítva nem nagy. E járásokban a rekvirálás sokkal enyhébben történt, ezenfelül ezen községeknek Erdély felé is megmaradt a forgalma, hoztak is onnan be állatokat. Azonfelül már az oláhok kivonulása után is sokat csempészték át, melyek az összeírásba már felvételtek. Így pld. a szarvasmarha állomány a ligetaljai járásban 25, a nagykállóiban 9, a nyirbátoriban 5·1, a lóállomány a ligetaljai járásban 16, a nagykállóiban 10·4, a nyirbátoriban 1, a nyirbaktáiban 12, a sertés állomány a ligetaljai járásban 9, a juhállomány 4%-al növekedett.

Szarvasmarha állományunkban a legnagyobb csökkenés Nyiregyháza városában és a dadai felső járásban mutatkozik, előbbiben 30, utóbbiban 25%. E nagy csökkenés a rablások és rekvirálásokon kívül annak tu-

lajdonítható, hogy Nyiregyházán a megszállás egész ideje alatt nagyszámu oláh katonaság állomásozott, a dadai felső járás pedig sokáig szolgált hadszintérül, ugyanazért a járásban mutatkozik lóállományban is a legnagyobb csökkenés. 24·5%.

Sertés állományunkban a legnagyobb csökkenés 59% Nyiregyházán, juhállományban pedig a legnagyobb 84·9% szintén Nyiregyháza városában van. Tetemes csökkenés mutatkozik még a dadai alsó járásban is, 55·1%.

Remélem, hogy az állatállományunkban mutatkozó csökkenés rövid idő alatt fog pótoltatni a juhállományt kivéve, melyre csak akkor lehet számítani, ha sikerül gazdáinknak megfelelő tenyészanyagot szerezni. A tenyésztést gazdáink örömmel karolnák fel, hisz a juhtenyésztés állattenyésztésünk egyik legjövődélmezőbb ágát képezi

X. Állategészségügy.

A vármegye állatállományának egészségügyi viszonyai az elmúlt félévben kedvezőtlenek voltak.

A félév derekáig a vármegye még román megszállás alatt volt s tekintve, hogy ezen idő alatt az állategészségügyi rendőri intézkedések csak részben voltak foganatosíthatók — ennek tulajdonítható, — hogy nagyobb mérveket öltött egyik másik ragadós állati betegség elterjedése.

Elsőhelyen a hasított körmű állatok, ragadós száj és körömfájásáról kell említést tenni. A betegséggel ugyszólván a vármegye minden községe meg volt fertőzve. A betegség — kivéve Tiszabüd és Büdszentmihály községeket, — mely községekben rossz indulatu jelleget öltött, eddig jóindulatu lefolyásának észleltetett.

A betegségnek ily nagy mértékben való elterjedése a román megszállás alatti időkre vezethető vissza. A románok a rekvirált és vágó állatokat esetleges betegségekre tekintet nélkül ide-oda hurcolták, s folytonos helyzetváltoztatással befertőzték a községeket.

A betegség megállapításakor a zárlati intézkedések mindenütt elrendeltettek, de fertőzött község vészmentes udvaraiból egészséges állatok elszállítása a legtöbb esetben engedélyeztetett.

Tekintve azonban a zárlati intézkedéseket, a betegség fellépése a szabad állatforgalomra, — többé kevésbé — bénítólag hatott.

Jelenleg már szünőfélben van a betegség, de még

mindig jó idő fog eltelni, míg jelenthetem, hogy a vármegye területe a betegségtől mentes lesz.

Meg kell emlékezem a sertések járványos betegségről, a sertéspestisről. Ezen betegség az elmúlt félévben nagy mértékben volt elterjedve. Az első időkben egyáltalában nem lehetett védő, illetve gyógyító oltóanyagokat beszerezni, s ennek tudhatók be a nagyobb mérvű elhullások, néhány hónap óta újból kellő mennyiségben áll rendelkezésre védő oltóanyag s dacára, hogy ezen betegség a szokottnál erősebb intenzitásúnak észleltetett, mégis sikerült a veszteségi percentualitást lényegesen csökkenteni.

Jelenleg is még a vármegye több községe van fertőzve sertéspestissel.

A veszettség is több esetben lépett fel, sajnos ugy emberi, mint a hasznos házi állatok marási esetei is elég gyakoriak voltak és dacára a kiadott szigorú rendeleteknek, melyek a kutyák irtását célozták, újabb és újabb a veszettségi esetek száma.

A tavaszi állatszemle rendjén a lovak között nagyobb számban állapított meg a lórühkór. Ezen betegség elterjedése is annak tulajdonítható, hogy a román megszállás alatt a zárlati intézkedések csak részben voltak foganatosíthatók, sőt a gyakori helyváltoztatással az eddig még ragálymentes helyeket, istállókat is befertőzték. Utóbbi időben már megfelelő mennyiségű gyógyszer áll rendelkezésre s a rendszeres gyógykezelés és megfelelő takarmányozás remélhetőleg megfogja szüntetni a betegséget.

Végül meg kell emlékeznem a baromfiak között az utóbbi időben észlelhető járványról, a baromfikoleráról, mely szintén tetemes pusztítást végzett a baromfi állomány között. A rendelkezésre álló és megbízható védőoltóanyagokkal sikerülni fog az elhullási százalékot csökkenteni.

Takonykór, lépfene és másféle rag. betegség csak szórványosan fordult elő.

Ezekben számoltam be teljes rövidséggel az elmúlt utolsó félev közigazgatásának fontosabb eseményeiről:

A tekintetes törvényhatósági bizottság jelentéséből is meggyőződést nyerhetett, hogy a mai rendkívüli idők közigazgatása nem egyéb, mint egy állandó nehéz küzdelem azokkal a hatalmas akadályokkal, melyeket szegény magyar hazánk megcsonkított volta és teljes körülzárttsága zudított reánk.

A nyersanyag és a behozatal korlátoltsága miatt megbénult iparunk és kereskedelmünk. A vasuti közlekedés hiányosságai és megdrágulása s a szinte lehetetlen fuvarozási viszonyok kizárják a gazdasági tömeg termények elszállítását s az ez évben a belterjes művelést végző gazdaságok szomoruan kell, hogy lássák ilyenmü terményeik elértéktelenedését és részben megsemmisülését amiatt, mert a termények — főleg a Galicia volt piacunk felé való teljes elzárása és Budapesttől való távolságunk miatt — nem bírják meg a szállítási költségeket. A gabona-nemüekből való termésünk majdnem katasztrófálisan rossz volt, nincsen szenünk, nincs elegendő fánk gyárainkban és a lakosság szükségletére, úgy, hogy igen komoly gondokkal nézünk a közelgő tél elébe.

Eltéktelve a dolgoknak ettől a súlyos anyagi részétől szerencsétlen megcsonkítottságunk és elzártságunk tudata ólomsulllyal nehezedik rá az emberek kedély és ideg világára Megbénítja ez mindenki munkakedvét. A mult sok kedves öröme sorra elvész a nehéz életküzdelemben s ennek a küzdelémnek a nehéz volta s az utolsó évek eldurvító hatása ridegebbé, önzőbbé, rosszabbá és keserűbbé teszi az emberek legtöbbszörét.

Nehéz szívvvel rajzoltam meg azt a sötét képet, azért, hogy ez magyarázatát adhassa testi, lelki bajainknak. Távól áll azonban tőlem az, hogy a jelen nehézségei reményvesztetté, avagy kishitüvé tegyenek, sőt bünösnek tartok mindenkit, ki gyáva kétségbeeséssel, reményt

Kimutatás

a gyámpénztári naplók maradványairól az 1920. évi augusztus hó 31-én.

Sorszám	N A P L Ó	Készpénz		Betét		Adóslével		Értéktárgy		Jegyzet
		K	f	K	f	K	f	K	f	
1	Gyámpénztár	324819.66	...	50660269.81	...	375368.95	...	4698	...	
1	Gyámpénztári letét	716315.57	...	1560704.63	...	32900	...	12074	...	
	Összesen	1041135.23		6620974.44		408268.95		16772		

vesztetten csökkent a maga és honfitársai életkedvét és életerejét, melyre talán sohasem volt olyan nagy szüksége az országnak, mint éppen a mai időkben.

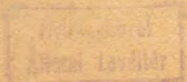
Mig ezt az ezredéves országot a Kárpátok bércoszoruja övezi megdönthetetlen határórség gyanánt, mig a magyar hegyek magyar folyói a magyar alföld rónáira hömpölyögtetik habjaikat, mig Erdély és felvidék magyarja, németje, tótja s megannyi nem magyar ajku lakosa gyűlölettel nézi az idegen jármot s nemes daccal száll szembe az ország rablóival s könnyes szemmel és fájó szívvvel vágyik a régi, boldog nagy Magyarország után, s mig ebben az országban munkára felkészülnek az izmok s nem alszik el a magyarság — annyi helyről altatott és mérgezett, de élő s mindjobban ébredő — lelkiismerete; mindaddig szenvedhet és nélkülözhet ugyan ez az ország s végig járhatja azt a kálváriát, mellyel újból meg kell bünhődnie múltat és jövődőt, de el nem veszhet, meg nem semmisülhet soha és mint tűzvészből a Phönix fog diadalmasan szárnyra kelni a szebb és derüesebb második ezeréves utjára.

Igy lesz és így legyen! És mig reánk nem virradnak e szebb és jobb napok, csendüljön mindennap minden munkánknál minden magyar ember ajakán az imák imája, mellyel én is végzem féléves jelentésemet:

„Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy Hazában,
Hiszek egy Isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában“. Amen.

Maradtam a tekintetes törvényhatósági gyűlésnek
alázatos szolgája:

Mikecz István
alispán.

Halálokok szerinti kimutatás 1920 első feléről.

Hónap	Lakosok száma	Veleszületett gyengeség																							Bright kór	Hügszervek betegségei	Nemző szervek betegségei	Szálló eredő betegségek	Ágybetegségek	Gyulladás	Előrehaladott	Az újszülöttek betegségei	Gyermekek betegségei	Aggkór	Új kórtalok	Egyéb betegségek	Háti baleset kórház	Öngyilkosság	Erőszakos halál	Ösmeretlen betegségek	Halva szülött	Összesen							
		Görcsök	Gyermekaszály	Ázsiai cholera	Vérhas	Difteria	Kanyaró	Szamárhurut	Vörheny	Hólyagos himlő	Bárány himlő	Hasi hagymáz	Kiütéses hagymáz	Járányos agyburaklob	Orbánc	Pokolvar	Veszétség	Gyermekági láz	Tüdőgümőkór	Gümőkóros agyhártyalob	Influenza	Malária	Genyvérités	Dermedés																			Bujakór	Angolkór	Görvélkór	Tüdőmellhártyalob	Légzőszervek egyéb betegségei	Gyermekek hasmenése	Emésztési szervek egyéb betegségei
Január	111	49	20							2	1		1					49	19			1		5	1	2	52	19	14	8	12	21	1		2	3	13	1		82	8	16	5	3	1	24	24	536	
Február	97	58	11					1									1	67	8	6				5	1	6	81	14	11	6	14	19	3		5	6	11			90	5	4	1	2	8	23	20	564	
Március	103	51	19															100	4				1	1	2	2	60	17	10	8	22	10	2		3	8	16	2	1	1	83	6	3	1	2	5	17	16	560
Április	119	48	19				1				1						1	80	8			1		4	2	59	25	23	4	25	22	1		5	12	1		1	79	7	7	1	7	1	13	12	576		
Május	101	44	9				1	1	1			2		1				77	8			1		3	1	34	26	12	9	16	15	2		2	6	17		2	71	13	7	5	2	1	16	15	506		
Junius	99	40	6				1	1	1	1		2	1					68	8	4		2		1	2	24	6	48	8	13	12	1	1	3	4	12		2	1	77	9	5	8	3	4	10	8	489	
Összesen :	630	290	84				2	2	3	1	1	4	5		2		2	441	45	10		5	11	11	13	14	310	107	118	43	102	99	10	1	15	32	81	4	5	3	482	48	42	21	19	20	103	95	3231

Halálokok szerinti kimutatás 1920 első feléről.

Járás	Lakosok száma	Veleszületett gyengeség	Görcsök	Gyermekaszály	Ázsiai cholera	Vérhas	Difteria	Kanyaró	Szamárhurut	Vörheny	Hólyagos himlő	Bárány himlő	Malária	Tífusz	Ökés	Fekete	Vesztetség	Gyermekági láz	Tüdőgümőkór	Gümőkóros agyhártyalob	Influenza	Malária	Genyvértiség	Dermedés	Bujakór	Angolkór	Görvénykór	Tüdőmellhártyalob	Légzőszervek egyéb betegségei	Gyermekek hasmenése	Émésztési szervek egyéb betegségei	Vérkeringési szervek betegségei	Bright kór	Hüszszervek betegségei	Nemző szervek betegségei	Szülésből eredő betegségek	Ágybetegségek	Gutaütés	Elmebetegség	Az idegrendszer betegségei	Gerinczagybetegségek	Aggkór	Új képletek	Egyéb betegségek	Halál baleset folytán	Öngyilkosság	Eroszakos halál	Ösmeretlen betegségek	Halva született	Összesen	
Kisvárdai	39028	91	23	17	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	54	13	5	—	—	—	—	2	2	62	11	10	6	25	18	—	—	1	7	16	4	1	—	72	5	14	1	4	9	23	13	499	
Tiszai	25845	43	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	3	17	8	1	5	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	40	2	—	1	—	37	2	178
Dadai alsó	43177	78	39	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	57	—	5	—	1	—	—	2	25	13	10	4	14	15	—	—	1	6	19	—	—	—	—	—	43	2	10	2	2	2	—	3	355
Dadai felső	30048	51	31	8	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	3	—	3	—	—	—	1	35	7	7	4	6	5	1	—	4	5	8	—	—	—	—	—	—	54	3	—	4	—	—	3	298
Nyírbogdányi	35236	82	32	3	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	7	—	—	—	1	1	3	21	9	11	1	10	12	—	—	2	3	1	—	—	—	—	1	60	5	11	2	4	—	23	10	354
Nyírbátori	23090	45	12	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	2	—	—	—	—	—	2	10	23	7	4	9	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	6	2	2	2	1	14	6	225
Nagykállói	40089	57	57	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	10	—	—	—	—	1	4	76	—	15	1	1	18	—	—	3	—	16	—	—	—	—	—	56	3	—	3	1	2	—	7	413
Ligetfaljai	22096	93	29	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	1	—	—	—	—	—	2	27	2	5	2	9	6	—	—	1	4	5	—	—	—	—	—	36	8	—	3	1	1	15	282	
Nyírbaktai	23011	57	27	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	2	12	18	9	12	3	4	1	—	2	4	—	—	—	—	—	—	28	1	2	1	1	1	5	2	226
Nyíregyháza	38198	33	38	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	9	—	1	—	10	2	2	39	7	36	8	20	13	7	1	1	3	12	—	4	1	—	50	13	3	3	3	4	1	37	401	
Összesen :	319818	630	290	84	—	—	2	2	3	1	1	—	—	—	—	—	—	2	441	45	10	—	5	1	11	13	14	310	107	118	43	102	99	10	1	15	32	81	4	5	3	482	48	42	21	19	20	103	95	3231	

